

1981/82:80

Måndagen den 15 februari

Kl. 11.00

1 § Justerades protokollet för den 5 innevarande månad.

2 § Svar på interpellation 1981/82:116 om vissa invandrarkvinnors problem vid skilsmässa

Anf. 1 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Anita Gradin har frågat mig om jag planerar vidta åtgärder som syftar till att lösa de problem som uppkommer för den grupp utsatta invandrarkvinnor som tvingas avbryta ett sammanboendeförhållande eller begära skilsmässa.

Jag har den 10 december 1979 här i riksdagen besvarat en interpellation av Alexander Chrisopoulos om vissa rättigheter vid s. k. anknytningsinvandring.

Jag lämnade då en redogörelse för anknytningsinvandringen och orsakerna till att det har införts en praxis innebärande krav på två års sammanboende innan utlänningen accepteras som invandrare. Jag underströk också att tvåårsgränsen endast var en norm och att avsteg kunde göras från denna norm, om det förelåg särskilda omständigheter. Jag framhöll bl. a. att de svårigheter frånskilda kvinnor kunde möta i hemlandet på grund av där rådande kvinnosyn kunde vara en omständighet som föranledde undantag från tvåårsregeln.

Anita Gradin har i interpellationen redogjort för dels de problem en invandrarkvinna kan möta när hon kommer hit som s. k. anknytningsfall och får uppehållstillstånd som görs beroende av att förhållandet varar en viss tid, dels de svårigheter hon kan få vid ett återvändande till hemlandet.

Jag har stor förståelse för dessa kvinnors problem. De problem Anita Gradin tar upp beaktas också vid bedömningen av de enskilda ärendena och kan, när de åberopas, leda till avsteg från tvåårsregeln.

Jag är beredd att genomföra en ytterligare uppmjukning av praxis i dessa fall.

Måndagen den
15 februari 1982

*Om vissa invand-
rarkvinnors pro-
blem vid skilsmäs-
sa*

Anf. 2 ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min interpellation. Jag vet inte hur positivt jag skall tolka Karin Anderssons svar att hon är "beredd att genomföra en ytterligare uppmjukning av praxis i dessa fall", men det lär de berörda kvinnorna mycket snart få uppleva i praktiken. Vi får hoppas att det blir till deras fördel.

Jag tror mig veta att Karin Andersson har stor förståelse för de problem vissa invandrarkvinnor råkar ut för i samband med skilsmässa och ett eventuellt följande utvisningshot. Vi har båda i olika sammanhang, även utanför Sverige, haft anledning att värna om invandrarkvinnorna i deras speciellt utsatta situation.

Vid det här laget har vi fått en utmärkt bild av vad det vill säga att vara invandrarkvinna och bryta upp från ett äktenskap, även om det har varit ett inferno. Många av våra utländska kvinnor kommer från länder där familjemönstret och traditionerna skiljer sig väsentligt från våra. Man skiljer sig helt enkelt inte. Mannen har samma roll i familjen som i vårt gamla samhälle. Han är familjens överhuvud med rätt att, om så skulle behövas enligt hans mening, också utföra husaga.

Här i Sverige upptäcker emellertid invandrarkvinnan att kvinnan har en annan ställning, att hon inte behöver finna sig i vad som helst. Svenska kvinnor protesterar mot att de blir misshandlade. Varför skulle inte invandrarkvinnor få göra det? Vi har också på olika sätt börjat ta oss an misshandlade kvinnor. Självfallet inger detta hopp för en hunsad och förtryckt invandrarkvinna. Här kommer naturligtvis tvåårsregeln in i bilden. Att bli utvisad från Sverige kan för en frånskild invandrarkvinna betyda att hon hoppar ur askan i elden. Exemplet är många.

Det är populärt, herr talman, för en del svenska män att resa till fjärran länder för att skaffa sig kvinnor. Ibland blir det giftermål. Mitt ena exempel handlar om en svensk som i det soliga landet träffade en inhemsk flicka, som han gifte sig med och tog med hit till Sverige. Hon gladdes naturligtvis åt att få en framtid i vårt fantastiska land. Men det blev något helt annat. Maken tröttnade på sin utländska hustru, och hon blev utvisad. Tillbaka i sitt hemland hamnade den unga kvinnan i slummen, övergiven av såväl familj som vänner: Vem vill veta av en dålig flicka? Det återstod bara prostitution för henne. Det finns t. o. m. en berättelse om en utvisad kvinna, som skulle ha blivit stenad efter hemkomsten. Så behandlar man nämligen förtappade kvinnor i hennes land.

I andra fall handlar det om män eller familjer som i sina hemländer hämtar flickor för att arrangera giftermål. Flickorna har läst om hur bra det är i Sverige och åker gärna hit. Men livet blir ingen dans på rosor. Jag har träffat på fall, där flickan verkligen har blivit slav och fått stå ut med både spott och spe i den nya miljön.

Herr talman! Man kan fråga: Har vi i Sverige något ansvar för alla dessa kvinnor? Ja, i allra högsta grad, skulle jag vilja säga – utan att jag för den skull ifrågasätter den reglerade invandringen. Vi kan inte först tillåta att kvinnorna flyttar hit och sedan bara kasta ut dem. Sverige är ett

invandrarland med hyggligt rykte, och det förpliktigar oss till insatser. På olika håll har man också vaknat upp och insett att vi måste göra speciella insatser just för invandrarkvinnorna. Vi kan inte bara behandla dem som bihang till män i invandringssituationen.

Här i Sverige har vi tack och lov en organisation bland invandrarkvinnorna. Det är RIFFI, Riksförbundet Internationella föreningen för invandrarkvinnor, där man är mycket aktiv och har ägnat stor uppmärksamhet åt de speciella problem som invandrarkvinnorna råkar ut för. Det är också de som har stor kunskap om de speciella fall som vi diskuterar i dag.

Jag skulle vilja ställa ett par kompletterande frågor till statsrådet Andersson. Vad vi saknar är ju en samlad bild av hur många kvinnor det handlar om. Tänker statsrådet se till att skaffa sig en samlad bild av den här problematiken? Våldigt många kvinnor lever ju i en akut situation. Vad skall vi göra medan den här insamlingen av materialet sker och innan statsrådet får ut bestämmelserna om att ändra på praxis i dessa fall? Vad kommer att hända med de kvinnor som i dag är utvisningshotade? Vi vet att en del av dem håller sig gömda. Får de stanna till dess vi har en bättre överblick över läget? Och på vilket sätt skall vi kunna lösa det akuta problemet och ställa upp för kvinnor i en mycket svår och bekymmersam situation?

Anf. 3 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Anita Gradin började med att säga att hon inte riktigt visste hur positivt hon skulle tolka mitt svar, och jag vill därför något förtydliga detta.

Den praxisändring som jag antydde innebär att jag i fortsättningen kommer att ta ännu större hänsyn till de omständigheter som Anita Gradin tar upp i sin interpellation, om dessa omständigheter återopas i det aktuella fallet. Tyvärr sker detta inte alltid. Det kan bero på olika saker, t. ex. rädsla från den sökandes sida, men det är nödvändigt för mig i mitt fortsatta arbete med ärendet att jag får en klar bild av förhållandena, och det gäller då inte minst förhållandena i äktenskapet i Sverige. Jag menar att misshandel i ett äktenskap inte skall få lov att förekomma, men om det förekommer skall man inte av rädsla för risken att bli utvisad ur landet behöva försöka hålla ihop ett äktenskap.

Den fortsatta handläggningen av enskilda ärenden får naturligtvis utvisa vilken praxis som kommer att fastläggas. Praxis kan inte slås fast genom ett generellt uttalande, utan först sedan man tagit hänsyn till de fakta som finns i varje enskilt fall.

Anita Gradin och jag har tidigare samarbetat när det gäller frågor om invandrarkvinnornas problem, och jag tror att vi har samma grundinställning. För mig är detta en mycket viktig och stor fråga, och jag vill i detta sammanhang gärna ge Internationella föreningen för invandrarkvinnor en eloge för det arbete som man där lägger ned för att hjälpa dessa kvinnor och för att dra fram deras situation i ljuset, vilket ju är en förutsättning för att man skall kunna vidta några åtgärder. Självfallet måste emellertid den reglerade

Om vissa invandrarkvinnors problem vid skilsmässa

Måndagen den
15 februari 1982

*Om vissa invand-
rarkvinnors pro-
blem vid skilsmäs-
sa*

invandringen kvarstå, och Anita Gradin och jag har även där gemensamma utgångspunkter.

Anita Gradin ställde två frågor till mig. Den ena gällde om vi har någon bild av det här problemets omfattning och, om vi inte har det, vad vi kan göra för att skaffa oss en sådan. Jag vill svara att vi inte har någon klar bild av detta. Det är svårt att få det, eftersom problemet finns på så många olika nivåer. Naturligtvis skulle man kunna göra en statistik över ärenden som innehåller frågor av den här arten och som kommit till mig, men de problem som finns redovisade i ärenden som inte kommit någonstans kan vi ju inte kartlägga. Inom invandrarverket har man f. n. ett arbete på gång som gäller invandrarkvinnorna, och jag tror att man där snuddar vid det här problemet. Jag skall omedelbart ta kontakt med dem som arbetar med detta för att höra om de har möjligheter att på något sätt ytterligare belysa den här frågan – deras utredning är ännu inte klar.

Anita Gradin frågade också vad vi skall göra innan den praxisändring som jag förklarat mig villig att vidta kommer att träda i funktion. I och för sig träder praxisändringen i funktion omedelbart. Så snart jag får ett enskilt fall som jag har att ta ställning till kommer jag att tillämpa den mjukare praxis som jag har utlovat här. Enligt den nya lagen är det ju så att de fall som regeringen har avgjort inte på nytt kan tas upp av regeringen, utan i de fallen skall polisen i samband med verkställigheten ta hänsyn till de nya omständigheter som kan ha framkommit. Jag bedömer det vara en sådan ny omständighet att jag här har sagt att jag avser att ändra praxis. Efter detta får polisen avgöra vilken ställning man skall ta i de enskilda fallen. Jag kan alltså inte generellt uttala mig om hur polisen skall agera.

Anf. 4 ANITA GRADIN (s) replik:

Herr talman! Självfallet kan man inte med enkla uttalanden reda ut de mycket allvarliga problem som vi talar om här. Men jag tror ändå att det är mycket viktigt att statsrådet Andersson ser till att hennes nu förändrade inställning till ärendena kommer ut, så att de enskilda handläggarna på olika områden blir på det klara med att man här verkligen måste lägga ned möda på att sätta sig in i de olika förhållandena. Tyvärr är det så att det finns traditionella kvinnosyner också inom den yrkesgrupp som jag själv representerar – socialarbetarna. De är som alla andra människor, och det gör att det kanske slinker igenom saker i handläggningen som inte borde få förekomma. Vi måste göra klart att kvinnorna i det här fallet skall behandlas med stor varsamhet och omsorg.

Så till den andra problematiken! Jag tror att det också är väsentligt att vi får en kartläggning av de här problemen. Det förekommer ju på olika håll i landet, att man försöker göra studier av invandrarkvinnornas situation. Det vore lämpligt att invandrarverket såg till att man på alla möjliga sätt skapar sig en bild av dessa problem, så att vi vet vad vi talar om och att vi verkligen gör insatser så att vi inte får ett skamfilat rykte på grund av vår handläggning av ärenden som gäller kvinnor i den här situationen.

Anf. 5 BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Kvinnor från alla politiska partier i riksdagen har anmält sig till denna debatt, som Anita Gradin har initierat. Man har under den allmänna motionstiden väckt motioner från olika håll. Det visar att det finns en allmän politisk enighet om att något måste göras när det gäller tvåårsregeln.

Under 1970-talet har det förekommit en lång rad av skenäktenskap för att man på den vägen skulle få uppehållstillstånd i Sverige. Det är naturligtvis inte godtagbart att några bakvägen skaffar sig tillstånd. Därför finns det nu en praxis som innebär att om ett äktenskap eller samboförhållande upphör inom två år blir kvinnan eller mannen utvisad. Baksidan av denna praxis är emellertid att kvinnor som kommit hit i ett helt annat syfte än att bakvägen ta sig in i Sverige har kommit starkt i kläm. Påfrestningarna i äktenskapet har i många fall blivit för stora till följd av de omställningsproblem som det alltid innebär att komma till ett främmande land med allt vad det innebär av språksvårigheter och ett annat kulturmönster med medföljande isolering för kvinnorna.

Vi har i vårt land en skilsmässotopp efter tre till fem års äktenskap bland de inhemska äktenskapen. Om det finns påfrestningar i inhemska äktenskap finns det all anledning att tro att det också finns i invandraräktenskapen under samma tidrymd.

För de kvinnor som kommer hit är ofta en återvändo till hemlandet en återvändo till förnedring och en omöjlighet att försörja sig. Det är långt ifrån i alla länder som det finns samma syn på frånskilda kvinnor som i Sverige.

I många fall tvingas de invandrade kvinnorna att begära skilsmässa på grund av mannens alkoholmissbruk eller misshandel. Då är det onödigt omänskligt att inte bevilja uppehållstillstånd för dem som vill fortsätta att stanna här. Samtidigt skall vi komma ihåg att tvåårsregeln inte är någon garanti mot ett skenäktenskap. Denna regel gör det bara svårare att ingå sådana.

I en motion till årets riksdag har jag tillsammans med andra folkpartikvinnor motionerat om att bestämmelserna för uppehållstillstånd för frånskilda kvinnor skall ses över. Det är angeläget, och det brådskar. Vi har i vår motion yrkat att invandrarpolitiska kommittén skall behandla den här frågan. Det är i och för sig inte nödvändigt, utan den kan naturligtvis behandlas på annat sätt. Det viktigaste är att det går snabbt. Statsrådets svar indikerar att det här kommer att hända någonting snabbt. Det blir med andra ord fritt fram för nya prövningar av de utvisningshotade fallen, där man vet att det finns nya skäl.

Vi kunde i förra veckan i massmedia läsa om ett offer för denna orimliga praxis. Det gällde den turkiska Havanna, 22 år, som övergivits av mannen och misshandlats av svärföräldrarna. Hennes arbetsgivare slog larm en dag när hon kom sönderslagen till sin arbetsplats. Nu riskerar hon att bli utvisad. Men om någon skulle utvisas i det här fallet, så är det ändå inte Havanna.

Nr 80

Måndagen den
15 februari 1982

*Om vissa invandrar-
kvinnors pro-
blem vid skilsmäs-
sa*

Måndagen den
15 februari 1982

*Om vissa invand-
rarkvinnors pro-
blem vid skilsmäs-
sa*

Misshandel och alkoholism får inte vara grund för utvisning. Jag skulle vilja rikta en fråga till invandrarministern: Anser invandrarministern att praxis har varit restriktivare än vad statsrådet angav i sitt svar den 10 december 1979?

Anf. 6 GUNNEL LILJEGREN (m):

Herr talman! Statsrådet Anderssons svar inger förtroende. Jag är övertygad om att övertramp av det slag som Anita Gradin refererade inte kommer att ske i fortsättningen.

För min del har jag begärt att från invandrarverket få en redovisning för hur reglerna om s. k. uppskjuten invandrarstatus tillämpas, hur många fall samt vilka nationaliteter och kön – för även män utvisas på dessa grunder – det rör sig om. Frågan står på invandrarverkets dagordning. Jag räknar med att vi får svar och en debatt om det redan vid nästa sammanträde med styrelsen. Redan nu kan jag säga att bara ett fåtal ärenden har anmälts. I de flesta fall rör det sig om polskor – inte turkiskor, som man skulle kunna tro av debatten att döma.

Det är inget försvar att hävda att det rör sig om ett fåtal fall, möjligen är det en tröst. Redan ett enda fall av det slag som RIFFI refererat är ett fall för mycket.

Som Bonnie Bernström påpekade har under den allmänna motionstiden motioner väckts av representanter för alla partier. Jag är övertygad om att praxis kommer att ändras i detta avseende. Det finns naturligtvis ingen anledning att upphäva lagen, den har inte tillkommit av en slump, men en uppmjukning kommer också jag att hälsa med stor tillfredsställelse.

Anf. 7 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Det har redan framkommit här i debatten att de nuvarande reglerna när det gäller behandlingen av personer som invandrat hit på grund av anknytning som sedan har upphört får fullständigt orimliga och oacceptabla konsekvenser. Särskilt är det kvinnorna som råkar illa ut. F. n. finns det ett dussintal kvinnor bara i Stockholm som hotas av utvisning och förpassning, därför att de brutit sig ut ur helt ohållbara äktenskap. Kvinnorna har också det gemensamt att de i egenskap av frånskilda kvinnor förpassade till sina hemländer löper uppenbar risk att hamna i en svår misär. Kanske återstår ingen annan möjlighet för dem än att prostituera sig för att klara försörjningen för sig själva och för sina barn.

Samtliga politiska partier i riksdagen har anslutit sig till tanken att det skall vara en reglerad invandring. Det innebär naturligtvis också att vi anser att det måste finnas möjligheter för oss att undvika en alltför omfattande invandring genom skenäktenskap. Men hittills finns det inget som tyder på att omfattningen när det gäller skenäktenskap har varit särskilt stor, och framför allt har den inte varit så stor att den på något sätt hotat att sätta invandringspolitiken ur spel.

Även om vi anser att vi måste dra upp gränser för att hindra invandring genom skenäktenskap, kan dessa gränser inte vara utformade så att

människors liv för all framtid föröds genom svenska myndigheters beslut. Det anser jag sker i dag.

Dessutom är det en allmän princip i ett rätts samhälle att lagarna och tillämpningen av dessa skall ha en förankring i folkmedvetandet. Jag tror inte – eller rättare sagt, jag är övertygad om – att många av de beslut som har fattats om förpassning i sådana fall som vi här talar om strider mot det allmänna rättsmedvetandet.

Vi har i tidningarna kunnat läsa om en turkisk kvinna som skall förpassas, sedan hon misshandlats i sitt äktenskap. Hon har varit här i tre år och har praktiskt taget alla sina släktingar här i landet. Det finns ingenting i det här fallet som tyder på att det skulle röra sig om ett skenäktenskap. Men ändå bedöms det så.

Jag kan ta ett annat exempel. För några år sedan kom en 15-årig flicka hit från Sri Lanka. En svensk medelålders man köpte henne av hennes föräldrar i hennes hemland och gifte sig där med henne och tog henne hit till Sverige. När hon kom hit visste flickan inte ens att hon var gift med den svenske mannen, utan trodde att hon var adopterad. Först när mannen krävde vad han ansåg vara sina "äktenskapliga rättigheter" gick det upp för henne hur situationen var. När han dessutom ville att hon skulle prostituera sig, gav hon sig av från mannen. Hon lyckades få hjälp och stöd av personer i Sverige och lyckades även skaffa sig ett arbete. Detta hindrade emellertid inte att hon förpassades. Vad hon förpassades till är det ännu ingen som vet. Det bör tilläggas, att när förpassningen skedde, var flickan fortfarande att betrakta som minderårig.

Vänsterpartiet kommunisterna har vid flera tillfällen tagit upp den här problematiken i riksdagen. Vi har också i anslutning till behandlingen av utlänningslagen föreslagit sådana ändringar i lagen som skulle omöjliggöra den misshandel av invandrarkvinnor som i dag sker under täckmantel av praxis. Jag tycker att det är bra att man nu även inom andra partier har börjat röra i den här frågan. Förhoppningsvis kan detta leda till att vi får den lagändring som vänsterpartiet kommunisterna har krävt.

Ser man på Karin Anderssons svar på Anita Gradins interpellation, kan man märka en förändring av Karin Anderssons inställning, vilket jag naturligtvis noterar som någonting positivt. Jag tycker ändå inte att det går att vara nöjd med det vaga löftet att man skall se på praxis. Enligt min mening behövs det en lagstiftning på det här området. Jag ifrågasätter alltså om man kan nöja sig med att ändra praxis och skulle direkt vilja fråga Karin Andersson: Kan man hoppas på en lagändring som gör att sådana här orimliga följder inte uppstår?

Anf. 8 STINA ANDERSSON (c):

Herr talman! Alla partier har ju varit representerade i denna debatt, vilket visar det allmänna intresset för den här frågan.

Beträffande denna grupp av invandrarkvinnor, som Anita Gradins interpellation gäller, vill jag säga att det ju är självklart att man upprörs av dessa invandrarkvinnors behandling. Vi vet att många av de invandrarkvin-

*Om vissa invand-
rarkvinnors pro-
blem vid skilsmäs-
sa*

nor som kommer tillbaka till sitt eget land blir utstötta. Det visas förakt från familjens och vännernas sida i det gamla hemlandet. De här kvinnorna har ju förbrutit sig mot sitt hemlands lagar och har inte längre någon möjlighet till en utkomst.

Exempel har getts i interpellationen, liksom också under debatten, varför jag inte skall komma med flera. Vi vet att tvåårsgränsen inte är någon lag. Det är en norm eller praxis som gäller. Här tror jag mig kunna konstatera att Karin Andersson under den senaste tiden har gått längre än tidigare gällande praxis när det gäller att ta hänsyn till de humanitära skälen.

Jag tror att det när det gäller de här anknytningsfallen är viktigt att normerna eller praxis har en sådan utformning att det ges utrymme för en generös tolkning. Vår invandrarpolitik präglas ju också av en humanitär grundsyn. Det måste bli en mildare behandling av de kvinnor som kommer hit och gifter sig eller sammanbor och som far illa i äktenskapet.

Jag tror att det är bra att den här interpellationen har framställts. Vi har av Karin Andersson fått besked om att hon i de här fallen är beredd att genomföra en ytterligare uppmjukning av praxis. Det tycker jag är positivt. Då utgår jag också ifrån att det blir till fördel för den här gruppen invandrar kvinnor. Jag tror också att vi inom samtliga partier är medvetna om att vår invandrarminister har stor förståelse för just dessa frågor. Samtidigt vill jag – som här tidigare har framhållits – understryka att de kvinnor som utsätts för t. ex. våld i hemmet, blir slagna osv., också måste tala om vad som har hänt. Det är inte lätt för någon, allra minst för Karin Andersson, att veta något om detta, om det inte står att läsa någonstans i de papper som hon har tillgång till.

Anf. 9 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Först ett par ord till Anita Gradin, som jag inte gick i svaromål till förra omgången.

Det är viktigt att få ut information över huvud taget, om hela problematiken, men också om vad jag har sagt här i dag. Med utgångspunkt i det intresse den här debatten har rönt på olika sätt utgår jag från att både massmedia och invandrarorganisationer kan hjälpa till med detta. Jag tror att det behovet kanske kommer att vara täckt.

När det gäller den kartläggning som Anita Gradin tidigare efterlyste kanske vi fick besked av Gunnel Liljegren, att vad göras skall är redan gjort. Det är ju tydligen så att invandrarverket har fått ett uppdrag genom styrelsen att göra en sådan kartläggning. Jag har haft kontakter med dem, och jag vet att de har hållit på med ett stort beredningsarbete när det gäller invandrar kvinnors situation i olika avseenden. Då kommer alltså denna del också med.

Jag vill gärna inledningsvis också säga en sak som jag inte nämnde tidigare. Om det finns barn i ett sådant förhållande som spricker, då får kontrahenterna, oavsett om det gäller en man eller en kvinna, så gott som alltid stanna. Jag bedömer det som viktigt att ett barn har kontakt med båda sina föräldrar. Den ändringen av praxis har således redan skett. Men i de fall som varit

aktuella på sistone i tidningarna har det inte funnits barn. Det sker alltså ingen utvisning över huvud taget, om kontrahenterna har kontakt med barnen – det är i så fall pappan det kan gälla där det kan brista ibland.

Bonnie Bernström sade i sitt inlägg att det här är fråga om en kritik mot praxis avseende tvåårsregeln. Jag vill återknyta till vad jag sade inledningsvis, att när det gäller kvinnor i den situation som vi talar om här har tvåårsregeln redan ändrats. Man har en mjukare praxis och tar hänsyn till båda skälen – vad som händer när kvinnan kommer hem och vad som kan vara orsak till att hon vill bryta upp ur äktenskapet i Sverige. Jag har nu sagt att vi skall tillämpa en ännu mer generös praxis. Men detta gäller alltså dem som har svårigheter i båda fallen – de som har svårigheter i sitt samboendeförhållande eller sitt äktenskap, men kanske stannar kvar i detta för att slippa svårigheter när de kommer hem. Det är ju inte i alla länder kvinnor råkar ut för svårigheter när de kommer hem. Jag vill gärna säga att bägge dessa omständigheter måste finnas med.

Sedan var kanske Bonnie Bernström litet för lättsinnig när hon sade att det är fritt fram för nyprövningar av de fall som är avgjorda och som väntar på verkställighet. Vad jag sade är att jag tror att polisen är eller kommer att bli väl medveten om vad jag säger här, och kommer att kunna handlägga frågorna efter det.

Bonnie Bernström frågade om praxis har varit hårdare än vad jag gav uttryck för den 10 december 1979. Det gjorde hon efter att ha redovisat ett enskilt fall. Jag kan, som ni vet, i motsats till er andra inte gå in på enskilda fall. Men jag kan försäkra att praxis inte har varit hårdare. Utan att gå in på enskilda fall vill jag dock understryka vad jag sade inledningsvis, att det är nödvändigt att de kvinnor det gäller talar om också sin situation i Sverige, i äktenskapet. Det är ju det som är en av grunderna för min bedömning.

Gunnel Liljegren talade om vad som sker i invandrarverket, vilket var bra.

Inga Lantz säger att hon noterar en förändrad inställning hos mig. Det stämmer faktiskt inte. Jag har hela tiden haft denna inställning, att kvinnorna det här gäller har stora svårigheter. Jag har också försökt handla efter det. Frågan är hur man utformar praxis med tanke på dessa kvinnors svårigheter.

Jag har fått en ökad insikt i hur svårigheterna kan drabba de enskilda kvinnorna, och jag är beredd att göra en ytterligare förändring. Jag tror att alla som känner mig och har diskuterat de här frågorna med mig, vilket har skett ofta, inte minst i Internationella föreningen för invandrankvinnor, vet att jag har haft stor förståelse för kvinnornas problem.

Sedan är det så, Inga Lantz, att denna fråga över huvud taget inte regleras direkt i en lagtext. Det är humanitära skäl som åberopas, och de kan grunda sig på många olika omständigheter. Det är tyngden av humanitära skäl som får avgöra i de enskilda fallen. Någon lagändring går inte att göra i och för sig – i så fall måste man införa en ny lagtext. Men jag tror att det räcker med en klar praxis.

Slutligen vill jag understryka det Stina Andersson sade, att en uppmjuk-

*Om vissa invand-
rarkvinnors pro-
blem vid skilsmäs-
sa*

*Om vissa invand-
rarkvinnors pro-
blem vid skilsmäs-
sa*

ning av praxis i dessa fall har skett under min tid som invandrarminister. Jag har nu sagt att jag vill göra en ytterligare uppmjukning av praxis.

Anf. 10 ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för de kompletterande upplysningar som Karin Andersson gav till mig.

Jag vill erinra kammaren om att vi i den socialtjänstlag som vi har antagit säger att vi inte skall plöttra med människors problem bit för bit, utan man skall studera hela situationen, när man tar ställning till svåra frågor. Det är på samma sätt vi måste göra när det handlar om invandrarkvinnor. Det är hela situationen som handläggarna på olika nivåer måste se på.

Jag tror det är högst angeläget att just handläggarna på olika nivåer får detta klart för sig och också lär sig att umgås med invandrarkvinnorna för att få fram de informationer av dem som är nödvändiga för att Karin Andersson så småningom skall kunna handlägga ärendena i deras fulla bredd. Det är därför jag hoppas att den här debatten skall resultera i att de fall som nu är aktuella hos de olika myndigheterna får en genomlysning på grundval av vad vi har talat om här i dag.

Anf. 11 BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Det är uppenbart att tillämpningen av praxis inte har varit tillräckligt generös, eftersom det ändå förekommer felaktigheter. Jag vill också understryka att misshandel och alkoholism är oacceptabla grunder som skäl vid utvisning, eftersom de inte är skäl för utvisning ens av dem som förövar misshandel, såvida denna inte är upprepad och grov.

Anf. 12 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Karin Andersson säger att det är tyngden av de humanitära skälen som är vägledande vid bedömningen av om kvinnorna skall förpassas eller inte. Sedan säger hon att hon för sin del tror att det räcker med att man ändrar praxis så, att bedömningen blir generösare. Men jag tror inte att detta skulle lösa hela problemet. Jag skulle vilja säga att det måste vara möjligt att i lag reglera dessa frågor, så att de orimliga förhållandena och den osäkerhet som kvinnorna känner undanröjs. Därför förstår jag inte oviljan – trots att jag hos Karin Andersson ser en förståelse i denna fråga – mot att i lag reglera frågorna och tillförsäkra dessa kvinnor ett bättre liv helt enkelt.

Anf. 13 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Bara en liten kommentar till Inga Lantz inlägg.

I enskilda fall kommer en rad olika omständigheter fram – olika i varje enskilt fall. Därför är det mycket svårt att i en lagtext säga någonting som tillförsäkrar människorna i alla de olika fallen en viss rättighet. Det är också därför som man i regel väljer att ha lagtexter som är generella. Sedan får man genom riktlinjer för tillämpning och praxis ge innehåll åt lagtexterna. Så gör man ju med lagar på alla områden.

De skäl som det nu är fråga om räknas alltså som humanitära skäl. Jag har

sagt att jag vid min fortsatta behandling av enskilda ärenden skall lägga större vikt vid just dessa skäl när jag sammanväger de olika humanitära skäl som åberopas. Jag tror att det är den väg man kan gå. Jag har svårt att tänka mig en lagparagraf som skulle ge ett skydd åt samtliga de kvinnor som kan bli aktuella i detta sammanhang.

Överläggningen var härmed avslutad.

Nr 80

Måndagen den
15 februari 1982

*Meddelande om
interpellationssvar*

Om arbetslösheten

3 § Meddelande om svar på interpellationerna 1981/82:119 och 141

Anf. 14 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Jag hade för avsikt att i dag besvara Lars Ulanders interpellation om åtgärder för att förhindra ökad arbetslöshet inom byggnadsindustrin och Per Unckels interpellation om regeringens energipolitik. Enligt överenskommelse med interpellanterna kommer interpellationerna att besvaras den 22 mars.

4 § Svar på interpellationerna 1981/82:125, 138, 127, 130, 137, 132, 135, 126, 129, 131, 139, 133, 128, 134 och 136 om arbetslösheten

Anf. 15 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Carl-Henrik Hermansson har frågat mig hur regeringen ser på den växande arbetslösheten i Stockholms län, vilka dess viktigaste orsaker är samt vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att avskaffa arbetslösheten och säkra en meningsfull sysselsättning för landets invånare.

Per Israelsson har frågat mig vilka arbetsmarknadspolitiska insatser som kan påräknas inom Örebro län under 1982 och om några besked kan ges beträffande lokalisering av statlig verksamhet till Örebro län. Vidare har han frågat mig om staten har något särskilt ansvar för alternativ sysselsättning om exempelvis I 3 i Örebro skulle läggas ned eller beställningarna vid försvarsmaterielindustrin i Bofors minskar.

John Andersson har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta med anledning av den kraftigt ökande arbetslösheten i Västerbottens län.

Nils Berndtson har frågat mig om regeringen är beredd att vidta särskilda åtgärder för att möta den allvarliga arbetslöshetssituationen i Östergötland.

Raul Blücher har frågat mig om regeringen anser att hittills genomförda statliga åtgärder har haft tillräckligt positiva effekter på sysselsättningen i Värmlands län och om regeringen avser att ta initiativ till andra typer av statliga åtgärder än de hittills prövade för att motverka den nu med acceleration ökande arbetslösheten i Värmlands län.

Sven Henricsson har frågat mig vilka åtgärder jag tänker vidta för att stävja den växande arbetslösheten i Jämtlands län.

Hans Petersson i Hallstahammar har frågat mig vad jag tänker göra för att skapa arbeten i Västmanlands län.

Bertil Måbrink har frågat mig vilka åtgärder regeringen tänker vidta för att skapa arbeten för de nu 11 000 arbetslösa i Gävleborgs län.

Oswald Söderqvist har frågat mig vilka åtgärder regeringen tänker vidta för att skaffa arbete åt de avskedade sömmerskorna vid Hettemarks i Enköping och om jag är villig att hjälpa de anställda vid Hettemarks att driva företaget i egen regi. Vidare har han frågat mig vilka konkreta åtgärder, antal arbetstillfällen, nya projekt etc. jag har att erbjuda som ersättning för Forsmark och hur jag ställer mig till planerna på ett oljelager i Hargshamn.

Alexander Chrisopoulos har frågat mig hur regeringen bedömer sambandet mellan arbetsmarknadsläget i Göteborgs och Bohus län och den strukturomvandling som svensk industri f. n. genomgår. Vidare har han frågat vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att förbättra arbetsmarknadsläget i Göteborgs och Bohus län.

Eivor Marklund har frågat mig om regeringen som direkt ansvarig för en stor del av Norrbottens sysselsättning i statsägda företag avser att sätta in omedelbara insatser för att råda bot på den mycket svåra arbetsmarknads-situationen. Vidare har hon frågat vilka satsningar, speciellt inriktade på den stora ungdomsarbetslösheten i Norrbotten, och vilka speciella socialt motiverade insatser regeringen har för avsikt att göra.

Karin Nordlander har frågat mig vilka åtgärder regeringen tänker vidta för att förhindra de pågående företagsnedläggningarna och skapa förutsättningar för Smålandslänen att behålla sin industristruktur med små företag och ge även små orter en överlevnadschans.

Sven Henricsson har frågat mig om regeringen tycker att sysselsättningsläget i Västernorrlands län är acceptabelt och – om inte – vad regeringen tänker göra för att åstadkomma nya möjligheter till jobb för människorna i länet.

Tore Claesson har frågat mig om regeringen är beredd att ta initiativ till en utvecklingsplan för Södermanlands län för att skapa nya arbetstillfällen.

Lars-Ove Hagberg har frågat mig om regeringen ämnar vidta kraftåtgärder för att minska arbetslösheten i Kopparbergs län och om regeringen ämnar vidta extraåtgärder för att skapa ungdomsjobb och som ett medel införa någon form av ungdomsgaranti.

Jag besvarar interpellationerna i ett sammanhang.

Interpellanterna betonar arbetslöshetsproblemen utifrån sina resp. hemregioner. Situationen på arbetsmarknaden har jämfört med föregående vinter försämrats i hela landet, men insatserna måste ändå i första hand sättas in i de mest drabbade länen. Det är riktigt att det närmaste året inger oro för utvecklingen på arbetsmarknaden. Inom vissa industrigrenar andas man dock en försiktig optimism när det gäller en ökad orderingång, och då i första hand inom exportindustrin. Den väntade uppgången ger dock inte några effekter på arbetsmarknaden förrän i slutet av 1982 och i början av 1983.

Det är inte bara konjunkturedgången som är problemet, utan det finns även en rad mer långsiktiga problem. Det gäller strukturproblem inom framför allt de råvarubaserade industrigrenarna, som svarar för en stor del av sysselsättningen i landet, och det gäller även vår utrikeshandel samt statens stora budgetunderskott.

Regeringens ekonomiska politik utgör grunden för att rätta till de långsiktiga balansproblemen i ekonomin. En ansvarsfull finanspolitik är nödvändig för att sysselsättningen skall tryggas på längre sikt. Det går inte med dagens statsfinansiella läge att ansvarslöst satsa miljardbelopp för att klara kortsiktiga problem som sedan på sikt skulle öka såväl budgetunderskottet som arbetslösheten ytterligare.

Jag kan inte underlåta att upprepa vad jag sade i en likartad debatt med de flesta av dagens frågeställare här i kammaren den 6 november 1981. För att möta den allmänna försämringen av sysselsättningsläget beslutade regeringen förra våren om förstärkta arbetsmarknadspolitiska insatser. Då beslutades om ytterligare 1 500 milj. kr. för arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbeten och tidigareläggning av offentliga investeringar. I höstas beslutade regeringen om ytterligare 600 milj. kr. till arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Dessutom beslutade regeringen i slutet av november förra året om nya åtgärder för 460 milj. kr. Det innebär att regeringen hittills i år har anvisat drygt 6 000 milj. kr. för arbetsmarknadspolitiska åtgärder, och detta trots ett mycket ansträngt budgetläge.

Ungdomens arbetsmarknad har försämrats ända sedan början av 1960-talet, vilket i hög grad sammanhänger med den strukturomvandling som jag tidigare nämnt. Dessa förändringar har bl. a. medfört att många arbeten som tidigare var inkörspport för ungdomar till arbetslivet har försvunnit. Samtidigt har självfallet nya arbeten tillkommit, men dessa kräver ofta en bättre utbildning eller särskild erfarenhet. Den utbildningen eller arbetslivserfarenheten saknar ofta ungdomarna. Den nu aktuella arbetsmarknadssituationen för ungdomarna beror också på att ungdomar drabbas hårdare än andra vid konjunkturedgångar, bl. a. beroende på ungdomars lösare anknytning till arbetsmarknaden. Vi befinner oss dessutom f. n. på toppen av den s. k. ungdomspuckeln med uppemot 125 000 ungdomar i 16-årskullarna, mot en normal nivå på ca 105 000 ungdomar.

Genom riksdagens beslut med anledning av regeringens proposition våren 1980 om åtgärder för att främja ungdomars utbildning i gymnasieskolan gavs skolan ökade möjligheter att ta ansvar för den yngsta åldersgruppen, 16- och 17-åringarna. Detta innebär bl. a. att skolan nu kan erbjuda dessa åldersgrupper ett mer varierat utbud av utbildning i form av inbyggd utbildning, lärlingsutbildning och yrkesintroduktion. Dessutom beslöt regeringen för ett par månader sedan om ytterligare insatser för denna åldersgrupp. Beslutet innebar att särskilda medel – 60 milj. kr. – skulle anslås för ungdomar under 18 år som inte har kunnat placeras i arbete eller utnyttja skolans utökade möjligheter till utbildning. Ett särskilt bidrag med 75 kr. per dag utgår till arbetsgivare som ställer sådana ungdomsplatser till arbetsför-

medlingens förfogande. Jag bedömer att ca 6 000 ungdomar skall kunna erhålla en sådan ungdomsplats.

Samtidigt som regeringen beslutade om ungdomsplatserna anvisades också 400 milj. kr. ytterligare för beredskapsarbeten för ungdomar. Avsikten är att dessa i första hand skall inrättas inom industrin och handeln. Detta innebär att ytterligare 10 000 ungdomar mellan 18 och 25 år kan erhålla ett beredskapsarbete.

Eftersom en stor del av de arbetslösa 18–19-åringarna saknar yrkesutbildning eller har en utbildning som inte efterfrågas på arbetsmarknaden, har regeringen dessutom fr. o. m. den 1 juli 1981 givit denna grupp möjlighet att delta i arbetsmarknadsutbildning.

När det gäller nya typer av statliga åtgärder för att motverka arbetslösheten, så torde frågeställarna känna till att försök med ett flertal sådana åtgärder f. n. pågår. Jag syftar, förutom på de i november beslutade ungdomsåtgärderna, på försöksverksamheterna med omställningsbidrag, rekryteringsstimulans samt rekryteringsbidrag för långtidsarbetslösa ungdomar. Det inger föga trovärdighet att pröva ytterligare nya stödformer innan man låtit de redan pågående försöksverksamheterna få möjlighet att verka fullt ut och en utvärdering gjorts.

Jag vill också peka på de insatser som görs på arbetsförmedlingssidan. Arbetsmarknadsverket tillfördes under en tioårsperiod t. o. m. år 1980 ca 2 200 tjänster. De inriktades i huvudsak på den egentliga platsförmedlingen. Samtidigt har ett omfattande arbete lagts ned på att förbättra förmedlingens arbetsmetoder. Allmän platsanmälan har införts i hela landet. Ett ADB-system har införts för framställning av platslistor och för sökning och matchning av sökande och lediga platser.

Det finns goda skäl för att ytterligare förstärka arbetsförmedlingen. Det är emellertid nödvändigt att se detta behov i ett större sammanhang. Vi kan inte utforma arbetsmarknadspolitiken på ett sätt som äventyrar den samhälls-ekonomiska balansen, t. ex. genom att ohämmat öka budgetunderskottet.

Under senare år har en kraftig upprustning skett av arbetsförmedlingen vad avser både personal och modern datateknik. Detta har också gällt under tid då andra myndigheter fått vidkännas nedskärningar.

Regeringen har vidare tagit ställning för ett förslag av AMS om platsförmedlingens framtida organisation, där just tyngdpunkten ligger på en effektivisering av platsförmedlingsarbetet mot fördjupade platsförmedlingsinsatser för de arbetssökande. Förslaget håller f. n. på att genomföras.

För att ytterligare koncentrera arbetsmarknadsverkets arbetsuppgifter mot platsförmedlingen har regeringen under hösten beslutat om direktiv till en kommitté, vars huvuduppgift är att föreslå avgränsningar och omprioriteringar i verkets totala arbetsuppgifter för att frigöra resurser för platsförmedlingen.

I årets budgetproposition föreslår regeringen att det s. k. huvudförslaget för statsmyndigheterna även skall gälla för arbetsmarknadsverket. Emellertid föreslås verket få ytterligare 60 tjänster till platsförmedlingen genom

omprioritering. Vidare föreslås att det terminalbaserade söknings- och matchningssystemet får byggas ut ytterligare.

När det gäller C.-H. Hermanssons frågor vill jag påpeka att regeringen ser med stort allvar på *all* arbetslöshet. Man måste dock komma ihåg att sysselsättningsläget i Stockholm är bättre än på de flesta andra håll i landet och att Sverige hör till de länder som har den lägsta arbetslösheten i västvärlden.

Arbetslösheten orsakas i första hand, som jag tidigare nämnt, av den långdragna internationella konjunkturedgången och strukturproblemen. Sverige, med sitt stora beroende av handel med andra länder, är särskilt känsligt för situationen utomlands. Dessutom har det höga internationella ränteläget tvingat även oss att hålla relativt hög ränta, vilket är olyckligt med tanke på dess hämmande effekt på investeringar och sysselsättning.

En annan orsak till arbetslösheten är den svenska industrins kostnadsläge jämfört med våra konkurrentländers. Här har emellertid regeringens politik möjliggjort en förbättring under de senaste åren. Utan den politiken hade vi haft en ännu högre arbetslöshet. Vi har dock fortfarande en bit kvar innan industrin har återtagit de marknadsandelar som gick förlorade till följd av kostnadsökningen under åren 1975 och 1976. Den viktigaste åtgärden för att skapa sysselsättning är att föra en politik som underlättar för den konkurrensutsatta industrin att expandera. Regeringens politik har skapat förutsättningarna för en sådan expansion. Enligt de flesta bedömningar får vi en konjunkturuppgång under nästa budgetår, vilket bör leda till ökad efterfrågan på svenska produkter och därmed till ökade investeringar och ökad sysselsättning.

Slutligen vill jag med anledning av C.-H. Hermanssons fråga upplysa om att beredskapsmedlen för Stockholms län har ökat med drygt 30 % innevarande budgetår i förhållande till det föregående. Jag har inhämtat att det fortfarande finns utrymme för att öka beredskapsarbetena med ca 1 000 personer. Detta innebär att 2 000 ungdomar kommer att kunna sysselsättas i beredskapsarbete i länet.

Till Oswald Söderqvist vill jag säga att frågan om huruvida de anställda skall ta över Hettebäck i Enköping bereds inom regeringskansliet och att jag nu inte kan uttala mig i denna fråga.

När det gäller Forsmark behandlas frågan om ersättningsarbeten av en särskilt tillsatt grupp med representanter för de regionala myndigheterna.

Frågan om ett eventuellt oljelager i Hargshamn faller inom ÖEF:s ansvarsområde. Jag har emellertid inhämtat att frågan inte längre är aktuell för ÖEF:s del.

När det gäller Tore Claesons fråga om vpk:s utvecklingsplan för Södermanland har regeringen inte för avsikt att följa. Om en sådan plan förverkligas kommer med största sannolikhet resurser att förspillas i ineffektiva verksamheter, som snart kommer att bli utslagna i den internationella konkurrensen.

Nils Berndtson har i sin interpellation pekat på att arbetsmarknaden i Östergötlands län har försämrats under vintern. Arbetslösheten ligger f. n.

Nr 80

Måndagen den
15 februari 1982

Om arbetslösheten

på en nivå som är ca 50 % högre än förra året. Jag vill dock påpeka för Nils Berndtson att även antalet åtgärder har ökats och i än högre takt. Regeringens satsning på arbetsmarknadspolitiska åtgärder har inneburit att länet i år fått en ökning av medlen för beredskapsarbeten med ca 70 %, vilket i sin tur har medfört att antalet beredskapsarbeten i stort sett har kunnat tredubblas i förhållande till föregående år. I höstas gav regeringen vidare byggnadstillstånd för Vrinnevi sjukhus i Norrköping. Beslutet innebar att sjukhusbygget nu har kunnat sättas i gång. Det ger sysselsättning åt som mest ett hundratal byggnadsarbetare. Byggtiden beräknas till fem år. Dessutom har regeringen beslutat om projektering av ett nytt kontorshus för Vattenfall i Motala. Beslutet innebär att bygget kan sättas i gång under hösten 1982. Under hösten kommer också byggandet av nytt landsarkiv i Vadstena att sättas i gång. Utöver detta har regeringen i år tidigare lagt byggen för ca 4 milj. kr. till Östergötland. De industribeställningar som regeringen beslutade om förra veckan innehåller också en beställning till Motala Verkstad för att på så sätt kunna trygga sysselsättningen där för en tid framöver. När det gäller de åtgärder som regeringen särskilt gör för att förbättra ungdomarnas situation på arbetsmarknaden vill jag hänvisa till min tidigare redogörelse för detta.

Karin Nordlander har redovisat delar av sysselsättningsläget i de tre Smålandslänen.

Utan att förringa de problem som finns på arbetsmarknaden i dessa län vill jag påpeka att arbetslösheten i två av Smålandslänen ligger på en klart lägre nivå än riksgenomsnittet. Kalmar län har däremot en sämre arbetsmarknad.

Oskarshamns varv har nyligen försatts i konkurs. En konkursförvaltare har därmed utsetts för att undersöka vilka möjligheter som finns att genom försäljning eller på annat sätt driva verksamheten vidare. Dessutom har industriministern utsett landshövding Eric Krönmark att biträda departementet för att bevaka sysselsättningsfrågor i regionen. Uppdraget innebär också att landshövdingen skall bistå konkursförvaltaren. Arbetet sker i samråd med berörda myndigheter och fackliga organisationer. Det är ännu för tidigt att dra några slutsatser av det nyligen påbörjade arbetet eller sia om vilka förslag som kan aktualiseras och som regeringen eventuellt kan stödja.

När det gäller skogsföretaget Munksjö redovisar Karin Nordlander en ökad optimism. Vi får t. v. avvakta resultatet av de pågående diskussionerna om företagets framtid. Det är självklart att arbetsmarknadsmyndigheterna kommer att sätta in arbetsmarknadspolitiska åtgärder i den omfattning som krävs, om resultatet av de nu pågående förändringarna blir att anställda mister sina arbeten. Jag vill då påpeka att Smålandslänen tillsammans har fått 70 % mer till beredskapsarbeten i år än förra året. Kalmar län har relativt sett fått en något större ökning av sina medel än de båda övriga länen. Dessutom har både Kalmar och Kronobergs län fått del av tidigare läggningen av statliga byggen under året, med 8,5 milj. kr. resp. 7,1 milj. kr. Till detta skall läggas regeringens beslut i höstas att ge byggnadstillstånd för en första etapp av

sjukhuset i Växjö, vilket ger ett bra tillskott av arbetstillfällen för byggnadsarbetare.

Karin Nordlander har dessutom ställt frågan vad regeringen avser att göra för att skapa förutsättningar för Smålandslänen att behålla sin industristruktur med små företag. Jag vill i det sammanhanget bara nämna att regeringen har för avsikt att inom en månad till riksdagen lägga fram en särskild proposition om de mindre och medelstora företagen. Där kommer regeringen att redogöra för sin samlade småföretagspolitik.

Alexander Chrisopoulos har mot bakgrund av den aktuella arbetsmarknadssituationen i Göteborgs och Bohus län bl. a. frågat vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att förbättra läget i länet. De åtgärder som regeringen har vidtagit efter vår debatt i höstas har jag redovisat i det föregående. För Göteborgs och Bohus län innebär det att medlen för beredskapsarbeten har ökat med ca 50 % i förhållande till förra året. Detta har givit utrymme för arbetsmarknadsmyndigheterna att kraftigt öka de arbetsmarknadspolitiska insatserna i länet.

Till Alexander Chrisopoulos vill jag också säga att den roll som arbetsmarknadspolitiken tilldelades redan under 1960-talet, nämligen att lindra konflikterna mellan de centrala ekonomisk-politiska målen full sysselsättning, tillväxt, prisstabilitet och välfärdsfördelning, kvarstår. Om inte arbetsmarknadspolitiken medverkar till att underlätta anpassningen på arbetsmarknaden blir det betydligt svårare att föra en expansiv tillväxtfrämjande ekonomisk politik och samtidigt uppnå samhällsekonomisk balans. Det blir också svårare att inom näringspolitiken realisera en utbyggnad av expansiva industribranscher och att uppnå den balanserade regionala strukturen som Alexander Chrisopoulos avser. Jag vill dock understryka, att en förbättrad anpassning på arbetsmarknaden inte uppnås på något annat sätt än genom förstärkta arbetsmarknadspolitiska åtgärder inom ramen för den begränsning av tillväxten inom den offentliga sektorn som är en förutsättning för att resursförbrukningen inte skall överstiga resurstillgången.

Beträffande Raul Blüchers fråga om jag anser att hittills genomförda statliga åtgärder har haft tillräckligt positiva effekter på sysselsättningen i Värmland, vill jag säga att vad hittills gjorts inte är tillräckligt. Utan de av regeringen vidtagna åtgärderna hade emellertid läget varit betydligt sämre. Värmland har för innevarande budgetår fått 61 milj. kr. mer till beredskapsarbeten än föregående år. Värmland har också sedan 1977 fått ca en halv miljard kronor i lokaliseringssöd, vilket beräknas ha givit ca 800 direkta arbetstillfällen förutom den indirekta sysselsättnings-effekt som nya arbetstillfällen alltid skapar. När det gäller initiativ till nya typer av statliga åtgärder vill jag hänvisa till de särskilda ungdomsinsatser som jag nämnt tidigare i mitt svar.

Till Per Israelsson kan meddelas att de arbetsmarknadspolitiska insatserna kommer att ökas i Örebro län. Länsarbetsnämnden kommer att starta nya kurser inom arbetsmarknadsutbildningen. Vidare kommer även i Örebro län möjligheterna att anordna beredskapsarbeten inom näringslivet att utökas. Detta ger särskilt de unga erfarenhet och beredskap inför den väntade

Nr 80

Måndagen den
15 februari 1982

Om arbetslösheten

Om arbetslösheten

konjunkturuppgången under nästa budgetår. Dessutom kommer statliga industribeställningar att läggas i länet till förmån för sysselsättningen. Frågan om utlokalisering av statlig verksamhet kommer att behandlas i den regionalpolitiska proposition som regeringen avser att förelägga riksdagen under våren.

Med anledning av Per Israelssons fråga om I 3 och Bofors vill jag säga att regeringen och staten självfallet alltid har ansvar vid förändringar som kan leda till neddragningar av sysselsättningen. För att underlätta försvarsindustrins omställning till mer civilt inriktad verksamhet har regeringen tillsatt en särskild utredningsman, som har till uppgift att ta fram hur detta lämpligast bör ske. Ett betänkande i denna fråga kommer att överlämnas till regeringen under februari månad. Frågan om I 3:s framtid kommer att behandlas i regeringens proposition om inriktningen av säkerhetspolitiken och totalförsvarets fortsatta utveckling, som kommer att föreläggas riksdagen inom kort.

Som svar på Hans Peterssons fråga får jag först hänvisa till vad jag tidigare anfört om regeringens satsningar på arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Dessa satsningar har bl. a. inneburit att i Västmanlands län har tilldelningen av beredskapsmedlen ökat kraftigt, vilket har skapat ytterligare utrymme för arbetsmarknadsmyndigheterna att öka åtgärderna på alla områden.

Vad gäller Lars-Ove Hagbergs frågor kan jag tala om att ytterligare medel har tilldelats Kopparbergs län för utvidgade insatser mot arbetslösheten. Både antalet beredskapsarbeten och antalet platser inom arbetsmarknadsutbildningen kommer att utökas under vintern och våren. Huvuddelen av de nyinsatta resurserna kommer att riktas mot ungdomsgrupperna.

Till Bertil Måbrink vill jag säga att Gävleborgs län är ett av de län som fått den kraftigaste påspädningen av beredskapsmedel om man jämför innevarande budgetår med det föregående, nämligen 57 milj. kr. mer. Dessutom lade regeringen ut industribeställningar för drygt 40 milj. kr. för någon vecka sedan, varav ca 6 milj. kr. kan komma att tillfalla Gävleborgs län.

Sven Henricsson frågar om sysselsättningsläget är acceptabelt. Det finns ingen acceptabel arbetslöshet. Det är därför som de båda län, som Sven Henricsson tar upp, Västernorrland och Jämtland, har fått en ökad medelstildelning detta budgetår i förhållande till föregående. Västernorrland har fått närmare 60 milj. kr. och Jämtland 12 milj. kr. mer detta år än föregående år. Dessutom har regeringen gjort särskilda insatser för Strömsunds kommun genom att bevilja beredskapsmedel för en ny skola i Backe samt föreslagit att vissa industribeställningar läggs ut till ett företag i Rossön. Vidare har, vad gäller Västernorrland, regeringen beviljat omställningsbidrag till Fors Fabriker i Köpmanholmen.

Även John Anderssons hemlän Västerbotten har fått en ökad medelstildelning när det gäller beredskapsarbeten, i detta fall med ca 38 milj. kr. Dessutom pågår en upprustning av inlandsbanan i länet, och via medel från oljeersättningsdelegationen påbörjas i dagarna ett utvecklingsprojekt angående pellettering av torv och flis, vilket under uppbyggnadsskedet beräknas

ge en sysselsättning motsvarande 100 manår och på sikt ca 60 fasta tjänster.

När det gäller Eivor Marklunds frågor finns det ingen anledning att ånyo räkna upp alla de miljardinsatser som regeringen gjort för Norrbottens län. Jag vill dock betona att Norrbottens län får det ojämförligt största anslaget till beredskapsarbeten. I år har länet fått 582 milj. kr. och föregående år 512 milj. kr. över anslaget sysselsättningskapande åtgärder. I dag sysselsätts ca 5 300 personer med beredskapsarbete i länet. Fortfarande finns också i Norrbotten möjlighet att öka antalet personer i arbetsmarknadsutbildning något. Ca 150 utbildningsplatser ytterligare skulle kunna utnyttjas. När det gäller insatser för ungdomsarbetslösheten får jag hänvisa till vad jag tidigare sagt i mitt svar. Jag har dock inhämtat från länsarbetsnämnden i Norrbotten att man har lyckats bra med att placera ut ungdomar på enskilda beredskapsarbeten.

När det gäller frågan om socialt motiverade insatser för Norrbotten vill jag hänvisa till en framställning från länsstyrelsen i Norrbottens län, vilken f. n. bereds inom socialdepartementet. Jag kan av denna anledning i dag inte närmare kommentera denna fråga.

Anf. 16 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Vi hade en liknande debattomgång med arbetsmarknadsministern i höstas, närmare bestämt den 6 november. Då uttryckte Ingemar Eliasson "oro" inför läget på arbetsmarknaden. I dag har han trappat ned till "viss oro". Är det folkpartiets kursändring, övergången från social reformiver till hård marknadsfilosofi, som ligger bakom den nyansen? Vad som hänt på den svenska arbetsmarknaden sedan november borde annars, tycker man, hos den som är närmast ansvarig för denna del av regeringspolitiken ha lett till en ökad oro.

I november talade arbetsmarknadsministern om "att det ännu är för tidigt att utläsa de fulla effekterna av den ökade satsning som regeringen har gjort". Om det är möjligt att göra det i dag, i mitten på februari, så måste man konstatera att effekten av regeringens ekonomiska politik hittills synes ha varit en försämring av arbetsmarknadsläget.

De senaste uppgifterna om arbetslösheten, som avser januari, visar ju en ökning av den öppna arbetslösheten till 153 000 människor. Av dessa var 61 000 ungdomar. Totalsiffran motsvarar 3,6 % av arbetskraften. Det är den högsta siffra som uppmäts sedan den nuvarande statistiken började 1970. Regeringen kan alltså inte längre, som den försökt att göra i flera debatter, söka skylla sig med det genomskinliga argumentet att det var ännu sämre före de borgerliga regeringarnas tid.

Men dessa siffror ger ändå inte hela sanningen. Förutom att 153 000 var öppet arbetslösa i januari – en ökning med 45 000 från samma månad i fjol – fanns ca 140 000 människor i AMS-åtgärder av olika slag. 123 000 var partiellt arbetslösa, dvs. arbetade deltid men ville ha heltid. 65 000 var latent arbetslösa, dvs. de skulle ha sökt ett jobb bara det funnits några.

Andra uppgifter visar ett ännu högre antal latent arbetslösa. En

Nr 80

**Måndagen den
15 februari 1982**

*Om arbetslösheten
i Stockholms och
Södermanlands
län*

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Stockholms och
Södermanlands
län*

undersökning för något år sedan visade att över 300 000 kvinnor hörde till denna grupp. Över huvud taget är kvinnorna hårt drabbade av det dåliga sysselsättningsläget. Av de öppet arbetslösa är nu 80 000 kvinnor, dvs. mer än hälften.

Till de nämnda grupperna kommer de många som kallas handikappade, men som kan och vill göra en insats i arbetslivet om de bereds tillfälle till det.

Totala antalet människor som är beredda att ta sin plats i arbetslivet, men som inte får tillfälle därtill, uppgår till mellan 800 000 och 1 000 000. Det är en förfärande siffra. Samtidigt som jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret på min interpellation måste jag mot denna bakgrund säga, att jag är djupt besviken över dess brist på positivt innehåll.

Arbetslösheten är ett fruktansvärt gissel för de människor som drabbas av den. Det finns undersökningar som visar de förödande psykiska och övriga medicinska skadeverkningarna av arbetslöshet. Särskilt svårt är det att vara ung och arbetslös, att just när man skall ut i samhällslivet få känna samhällets likgiltighet. De människor är beundransvärda som klarar detta. Men det krav som måste ställas är att arbetslösheten skall bort. Inga feiga undanflykter om att läget är ändå värre i en del andra länder kan dölja det faktum, att det är socialt orättfärdigt att tillåta arbetslöshet. Vi har inte rätt att på några hundra tusen medborgare lägga en börda som vi alla måste dela.

Arbetslösheten är det största ekonomiska slöseri, det största ekonomiska lättsinne som kan tänkas. Den borgerliga regeringen brukar anklaga dem som kritiserar dess nedskärnings- och svångremspolitik för överbud. Men det är ju i själva verket regeringen som driver en lättsinnig överbudspolitik, när den accepterar denna stora arbetslöshet. Sverige använde under förra året bara 81 % av industrins produktionskapacitet. Många hundra tusen människor tillåts inte att ge bidrag till den gemensamma produktion av varor och tjänster av vilken vi alla skall leva. De hålls i stället kvar i arbetslöshet. Detta kan inte betecknas på annat sätt än som ekonomiskt vansinne.

Det finns fortfarande stora eftersatta behov i det svenska samhället. I en rad kommuner fattas det bostäder, t. ex. i Stockholmsområdet. De kollektiva kommunikationerna behöver förbättras över hela landet och inte minst i Stockholms län – det har de senaste månaderna med stor tydlighet visat. Det finns fortfarande en stor brist på barntillsynsplatser. Hälso- och sjukvården behöver byggas ut. Miljövården måste förbättras. Produktionen av energi ur varaktiga inhemska energikällor måste på allvar komma i gång.

Dessa eftersatta behov finns på den ena sidan. På den andra sidan finns hundratusentals arbetslösa människor. Går det att dra mer än en vettig slutsats av denna motsättning? En lösning måste åstadkommas genom att de arbetslösa ges tillfälle att fylla dessa eftersatta behov med sina arbetsinsatser.

Det är också den politik som vpk förordar. Den finns formulerad i vara motioner till årets riksmöte. Några av de viktigaste, direkt arbetsskapande förslagen är följande:

Ett program för 100 000 nya samhällsnyttiga arbeten bör utarbetas och genomföras under en period av högst tre år. Dessa arbeten bör ligga främst inom den offentliga sektorn, men vissa kommer att öka beställningar och sysselsättning i befintlig industri även i den privata sektorn. Programmet bör innefatta åtgärder för att öka bostadsbyggandet. En bostadsbyggnadsplan bör antas, som innebär start för ny produktion av ca 20 000 fler lägenheter per år än vad regeringen vill åstadkomma och en ombyggnad av per år 5 000 fler lägenheter än enligt regeringen. Programmet bör vidare innefatta en kraftigare utbyggnad av barnomsorgen än vad regeringen förespråkar. Produktion av ca 30 000 fler dag- och fritidshemsplatser bör ha påbörjats till våren 1983. Programmet bör också innefatta ökade satsningar på kollektiv trafik, inhemska och förnybara energikällor och en utbyggd samhällsservice. Ett sådant program kan påbörjas inom en kostnadsram av 3 miljarder kronor under det första budgetåret.

En allmän ungdomsgaranti bör vidare införas. Sedan alla ansträngningar att skaffa ungdomar arbete uttömts bör det åligga arbetsgivaren på varje större arbetsplats att inrätta ett särskilt ungdomsarbete per 50-tal anställda. De lokala fackliga organisationerna skall godkänna anvisningarna och skall ha rätt att se till att dessa arbeten icke tränger ut övrig arbetskraft. Staten bör för dessa ungdomsarbeten bidra till 50 % av kostnaden inom det privata näringslivet och till 100 % av kostnaden inom den offentliga sektorn. Kostnaderna för detta kommer att kunna hållas inom en ram av 3 miljarder kronor under det kommande budgetåret. För att finansiera de nämnda förslagen bör en särskild arbetsgivaravgift för att skapa sysselsättning uttas inom det privata näringslivet.

Arbetsmarknadsstyrelsen och skolöverstyrelsen har begärt 1 902 milj. kr. för att kunna erbjuda 205 000 platser i arbetsmarknadsutbildning. Regeringen prutar ner. Vi anser att AMS och SÖ bör få de äskade medlen.

Ett statligt industriprogram av storleksordningen 100 000 nya industriarbetsplatser under en tioårsperiod bör genast påbörjas. Detta bör ha sin tyngdpunkt i återvinnande av en allsidig försörjning med maskiner, en frigörelse av datorindustrin från det multinationella beroendet och datorisering anpassad till de arbetandes intressen samt en grundlig förnyelse av vårt delvis hårt nedslitna transportsystem. Programmet bör byggas på en nödvändig vidgning av den inhemska marknaden men kommer att skapa förutsättningar för en ökad export. För projekteringar och de igångsättningar som kan bli aktuella under nästa budgetår bör ett reservationsanslag om 1 miljard kronor upprättas.

Härutöver krävs industripolitiska punktinsatser: malmprospektering, försvar för och utvecklande av gruvindustrin, samordning av hela stal- och gruvindustrin i ett statligt metallbolag, försvar för sysselsättningen inom vissa krisbranscher, såsom varvs- och tekoindustrin. Förstärkningar av vägväsendet och ökade anslag till SJ bidrar också till sysselsättningen.

Regeringen underskattar arbetslösheten och dess skadeverkningar. Arbetslösheten slår nu inte endast mot de tidigare krislänerna, utan även mot områden som tidigare påstods vara "överhettade", t. ex. Stockholmsområ-

det. Arbetslösheten är fortfarande relativt sett lägre här i Stockholm än i landet som helhet, men försämringen har gått snabbt de senaste månaderna, och den absoluta siffran är mycket hög. Drygt 40 000 människor står i dag utanför den reguljära arbetsmarknaden i Stockholms län, räknar tidningarna samman, men detta är en minimisiffra. Antalet lediga jobb har också starkt minskat. I januari i fjol hade arbetsförmedlingarna i länet över 9 000 lediga platser att erbjuda – i januari 1982 bara 3 800.

Regeringen underskattar också hotet om en ytterligare ökning av arbetslösheten. Typisk är arbetsmarknadsministerns kommentar för en tidning den 13 februari, att "januarisiffrorna redan är historiska"! Vågar Ingemar Eliasson gå ut med det cyniska yttrandet till de arbetslösa? I svaret till oss här i dag är också grundtonen att det kommer en konjunkturuppgång nästa budgetår – vilket som bekant börjar den 1 juli – som leder till ökad sysselsättning. Arbetsmarknadsstyrelsen tycks ha en annan bedömning. Där fruktar man att arbetsmarknadsläget kommer att förvärras ytterligare under det här året. Man pekar på det förhållandet att sysselsättningen i landet på ett år minskat med 64 000 och på det stora antalet varsel under de senaste månaderna. Anser arbetsmarknadsministern att AMS har fel i sin bedömning, och varpå grundar han i så fall sin uppfattning?

AMS-chefen Bertil Rehnberg säger i en kommentar till januarisiffrorna: "Hade vi fått större resurser av regeringen i fjol så hade arbetslösheten inte behövt vara fullt så stor som i dag." Det är en hård men rättvis anklagelse. AMS krävde i början av februari ytterligare 160 milj. kr. till fler beredskapsarbeten under senvåren. Arbetsmarknadsministern satte då upp ett förvånat ansikte och sade: "Det kom som en överraskning. Jag har levt i föreställningen att de fått tillräckliga resurser." Tror Ingemar Eliasson efter de "historiska" januarisiffrorna för arbetslösheten fortfarande att pengarna räcker, eller kommer AMS att få de begärda medlen? Och hur ställer sig regeringen till den lista från AMS med statliga bygg- och anläggningsarbeten för 4 miljarder kronor som regeringen fick i förra veckan?

Regeringens inställning är, om man får döma av det arbetsmarknadsministern säger i sitt interpellationssvar, att mera inte skall göras för att minska arbetslösheten. Argumentet är att det ändå snart blir en konjunkturuppgång och att en ytterligare satsning av statliga pengar skulle öka budgetunderskottet, äventyra den samhällsekonomiska balansen och ännu mera öka arbetslösheten.

Vpk har en rakt motsatt inställning. Enda möjligheten att komma ut ur det nuvarande krisläget är att bereda människorna möjlighet att arbeta. Då ökar vi produktionen, då minskar vi budgetunderskottet, då motverkar vi bristen på s. k. balans i samhälls ekonomin. Det är en väg som i motsats till den regeringen går är ekonomiskt förnuftig och socialt mera rättfärdig. Arbetslösheten förstör landets ekonomi och drabbar hårt och orättfärdigt de arbetslösa. Arbetslösheten måste avskaffas.

Anf. 17 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Arbetet är grunden för allas våra liv – men i dag är det underordnat fåtalets vinstbegär.

Arbetet är grunden för allas våra liv – men i dag är det berövat sin värdighet.

Arbetet är grunden för allas våra liv – men i dag hindras hundratusentals människor från att arbeta.

Arbetet är grunden för allas våra liv – men i dag kallas arbetet en kostnad.

Arbetet är grunden för allas våra liv. Därför borde också alla få göra sin insats. Därför borde också arbetet fördelas och planeras för hela samhällets väl. Därför borde också arbetet bedrivas för den gemensamma nyttan och alla få en rättvis del av arbetets frukter. Men detta sker inte.

Samtidigt som allt fler stressas sönder i arbetslivet ökar arbetslösheten. Samtidigt som allt högre belopp investeras i utlandet ökar nedläggningarna av svensk industri i Sverige. Samtidigt som allt fler miljarder satsas på reklam och militära flygplan ökar bostadsbristen och växer daghemsköerna. Samtidigt som gåvorna från staten till kapitalägarna blir allt fler sjunker de arbetandes reallöner och konsumtion.

Ja, herr talman, så är läget.

Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret på frågan om den ökade arbetslösheten i Södermanlands län.

Sysselsättningsutvecklingen i Södermanland har varit mycket negativ under senare år. Flera kommuner och hela områden i länet har genom att en mängd av arbetstillfällen försvunnit fått problem av en omfattning som saknar motstycke under efterkrigstiden. Huvuddelen av länets industri – stål-, verkstads- och tekoindustri – är typiska krisbranscher, och det gör problemen ännu svårare.

De arbetsmarknadspolitiska insatserna under fjolåret, som främst omfattat beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning, har varit av alltför liten omfattning i förhållande till den mycket stora arbetslösheten. Som i så många andra län är det främst kvinnorna och ungdomen som utgör en stor majoritet av de arbetslösa.

Av tillgängliga uppgifter om förhållandena vid årsskiftet framgår bl. a. att man i Södermanlands län har en rekordstor arbetslöshet och att i det fallet ingen ljusning är att vänta. Man har rekordmånga arbetslösa, fler varsel än någonsin och en bottennotering då det gäller antalet lediga jobb. Detta är den dystraste bild som man har haft på flera decennier. Tyvärr vågar man från arbetsmarknadsmyndigheternas sida inte räkna med annat än att arbetslöshetssiffrorna blir ännu högre till hösten.

I slutet av december gick 5 300 människor i länet utan arbete. Om man lägger till antalet personer som är sysselsatta med beredskapsarbete eller genomgår arbetsmarknadsutbildning – människor som alltså inte finns ute på den reguljära arbetsmarknaden – blir arbetslöshetssiffran i länet 9 700 personer. Den absoluta toppen i länet hade man i september förra året, men den reella arbetslösheten var inte lägre vid årsskiftet än i september –

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Stockholms och
Södermanlands
län*

tvärtom. Skillnaden är bara den att man fått fler beredskapsarbeten och att fler människor har påbörjat arbetsmarknadsutbildning. Detta gäller främst ungdomar under 25 år.

Att det just är ungdomar som utgör en stor grupp bland de arbetslösa gör det särskilt allvarligt. Av de 5 300 arbetslösa var 2 257 i åldrarna under 25 år. Nu är många sysselsatta med arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbeten, men i slutet av juni eller vid mitten av den kommande sommaren skall beredskapsarbetena enligt bestämmelserna vara slut. Då blir läget självfallet ännu allvarligare. Och då tillkommer dessutom de nya kullar av ungdomar som har hunnit sluta skolan.

Jag sade förut att antalet kvarstående platser när det gäller nyanmälning av jobb också är det lägsta som noterats i Södermanlands län sedan 1965. Det fanns 406 sådana platser. Under hela året anmäldes totalt ca 1 500 lediga platser till arbetsförmedlingarna i länet. Det är den sämsta årsnoteringen under de senaste 14 åren.

Nu försvåras läget ytterligare av de rekordmånga varsel som har utfärdats för 1982. 1 187 personer har hittills varslats – det högsta antalet någonsin. Av dem återfinns ca 800 inom stålverken SSAB i Oxelösund och Nyby-Uddeholm utanför Eskilstuna, orter som redan tidigare toppar arbetslöshetsstatistiken i länet.

Utöver de 1 187 varslade har 306 personer varslats om korttidsarbete. Allt tyder dess värre på att hösten kommer att slå alla hittills satta arbetslöshetsrekord när det gäller Södermanlands län.

Om man tar en titt i ortstidningarna i Södermanland, skall man också finna exempel på nya varsel om permitteringar. Jag har gjort det under förra veckan.

I exempelvis Flen hotas ett fyrtiotal anställda vid Varia Möbeltillverkning av konkurs. ATEW – en elektronisk industri – i Flen har problem och har varslat om permitteringar. Primus Sievert AB, också i Flen, har varslat 20 om uppsägning.

I Torshälla utanför Eskilstuna har Torshälla Maskiner varslat samtliga 100 anställda om uppsägning.

I Oxelösund har Oxelösunds Järnverk eller divisionen för grovplåt inom SSAB nyligen minskat arbetsstyrkan med 200 anställda, detta trots att det företaget – kanske det enda, f. ö., inom SSAB – går med bra vinst.

I Eskilstuna har hela metall- och verkstadsindustrin sedan många år tillbaka stora problem. Dagligen kan man i tidningspressen se uppgifter om varsel om nya permitteringar.

I Katrineholm har SKF nyligen sagt upp 185 personer. 500–600 jobb har där försvunnit inom loppet av sex sju år. I en kommentar till den senaste uppsägningen, av 185 personer, säger den främste administratören av uppsägningarna: "Jag måste låta bli att tänka på att människor drabbas." Samtidigt talar man om vad man kallar en storstädning inom SKF!

Herr talman! Jag har velat anföra de här exemplen för att visa att det mycket besvärliga och utsatta läget i Södermanlands län kommer att bestå

om ingenting radikalt görs och om det inte vidtas några ordentliga åtgärder för att stoppa och vända trenden.

I det sammanhanget skulle jag gärna vilja fråga arbetsmarknadsministern om den lista som arbetsmarknadsstyrelsen i fredags lämnade över till regeringen och som bl. a. upptar byggande av nya polishus i Eskilstuna och Katrineholm: Bedömer arbetsmarknadsministern det som möjligt att de båda byggnationerna kommer i gång under innevarande år?

Det finns alltså i runt tal 10 000 människor i Södermanland utan ett riktigt, meningsfullt jobb. Det svarar ungefär mot det antal arbetstillfällen som under de senaste fem åren gått förlorade genom företagsnedläggningar och neddragningar av olika slag. Det betyder att antalet nya arbetstillfällen som behöver skapas i Södermanland för att återställa tidigare förhållanden behöver vara minst så stort. Det behövs ytterligare tusentals arbetstillfällen för att åstadkomma en nöjaktig förbättring på längre sikt.

Herr talman! På min fråga, om regeringen är beredd att ta initiativ till en utvecklingsplan för Södermanlands län för att skapa nya arbetstillfällen svarar Ingemar Eliasson ungefär: Det tänker vi inte göra.

Orsaken till detta är enligt svaret, att om en sådan plan förverkligas, kommer resurserna med största sannolikhet att förspillas i ineffektiva verksamheter, som snart kommer att bli utslagna i den internationella konkurrensen. Det är verkligen cyniskt så det förslår!

Tyvärr rymmer svaret såvitt jag förstår en fortsatt tendens från arbetsmarknadsministern och regeringen att acceptera en fortsatt stor arbetslöshet, en minskad industrissysselsättning och en fortsatt nedskärning av den offentliga sektorn.

Svaret rymmer också besked om misströstan hos regeringen om möjligheterna att genom olika samhällsinsatser skapa nya arbetstillfällen, öka sysselsättningen och bekämpa arbetslösheten.

Tydligen är det bara en fortsatt koncentration av ägande och makt till det privata näringslivet och satsningar på detta som arbetsmarknadsministern kan tänka sig som åtgärder som inte blir "ineffektiva verksamheter". Det innebär ett förlitande på de fria marknadskrafterna, den fria marknadshushållningen och en fortsättning på den ekonomiska politik som de borgerliga regeringarna har bedrivit.

I själva verket finns det naturligtvis ingen annan väg att gå än via direkta samhällsinsatser genom statliga investeringar och planerade samhällsåtgärder, om alla de människor som vill ha men inte kan få ett meningsfullt arbete skall få det.

Anf. 18 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! C.-H. Hermansson började sitt förberedda inlägg med att påstå att jag hade uttryckt "viss oro" inför läget på arbetsmarknaden. Om C.-H. Hermansson hade lyssnat på mitt svar hade han noterat att det väl stod "viss oro" i det utdelade svaret men att jag hade strukit ordet "viss" vid min uppläsning av det. Jag har nämligen inget behov av att relativisera min oro inför läget på arbetsmarknaden. Den är djup och äkta.

Så gör C.-H. Hermansson den gamla vanliga summeringen av antalet arbetslösa, antalet människor i beredskapsarbeten, i arbetsmarknadsutbildning, osv. Det är en summering som man annars oftast brukar få höra från högerhåll, från dem nämligen som ogillar statliga insatser över huvud taget i en fri ekonomi. Jag hade kanske inte väntat mig en sådan syn på statliga åtgärder från C.-H. Hermanssons sida.

När vi startar beredskapsarbeten eller ungdomsplatser eller ger människor tillfälle att genomgå arbetsmarknadsutbildning, är det för att förbereda dem inför en förbättrad situation på arbetsmarknaden. Vi vet att många beredskapsarbeten leder till bättre möjligheter att få jobb, och vi vet att arbetsmarknadsutbildning är en av de främsta möjligheterna att förstärka individens möjligheter på arbetsmarknaden.

Denna syn på av staten av sysselsättningskäl inrättade jobb leder naturligtvis till den något överraskande slutsatsen att alla jobb i en planekonomi är av ett sämre slag. Det trodde jag inte heller jag skulle få höra från C.-H. Hermanssons och Tore Claesons sida. Det som skiljer oss från de flesta andra marknadsekonomier i västvärlden är ju att vi har en arbetsmarknadspolitik som underlättar marknadsekonomin funktionsmöjligheter. Vi menar att den omställning som är nödvändig i en marknadsekonomi inte skall ske till priset av en mycket hög arbetslöshet. Därför har vi använt 85-90 % av vår arbetsmarknadsbudget för att ge arbete och utbildning, för att hjälpa de individer som kommer i kläm i omställningsprocessen. Andra länder har en mycket blygsam budget för dessa ändamål.

Nu undanber sig C.-H. Hermansson feiga undanflykter till jämförelser med andra länder. När jag har gjort sådana jämförelser har jag alltid lagt till att ingen arbetslös i Sverige är hjälpt av dessa jämförelser. Men jag har ändå pekat på situationen i andra länder, därför att det är i den världen som vi skall lösa våra problem. Vi kan inte blunda för att vår ekonomiska situation mycket påminner om den situation som de allra flesta industriländerna befinner sig i. Och vid en jämförelse har vi satsat mycket mer och mycket mer ambitiöst på sysselsättningspolitiken än de flesta andra länder.

I det perspektivet är också en jämförelse med 1972 intressant. Då hade vi en mycket hög arbetslöshet - 1970-talets högsta - medan många andra länder hade lägre arbetslöshet. I dag har dessa länder en arbetslöshet som är tre fyra gånger den svenska. Vi har alltså klarat oss mycket bättre just därför att vi har gjort en politisk markering. Andra områden har fått stå tillbaka för att vi skulle få resurser till arbetsmarknadspolitik.

C.-H. Hermansson pekar på en lång rad eftersatta behov inom den offentliga sektorn som skulle kunna ge meningsfullt arbete. Jag delar den meningen. Säkerligen kan vi också något ytterligare utnyttja kopplingen mellan offentliga utgifter och behovet att få till stånd en industriell expansion. Jag vill bara parentetiskt peka på att en satsning på stora värmepumpar för värmeförsörjningen här i Stockholmsområdet skulle kunna ge verkstadsjobb på flera håll i landet.

Men C.-H. Hermansson hoppar över en del i slutsatsen. Hans slutsats är nämligen att det bara är att "köra på". Det lilla hinder som han hoppar över

är det som brukar kallas finansieringsproblemet – på ren svenska skattehöjning. Om C.-H. Hermansson inte vill öka på upplåningsbehovet, måste åtgärderna finansieras med skatter av det ena eller det andra slaget. För det första är det bra att redovisa det i ett heltäckande politiskt program. För det andra måste pengarna för att betala höjda skatter tas någonstans ifrån. Det leder till minskad efterfrågan hos någon annan. Höjd moms eller höjd direkt beskattning leder till lägre efterfrågan, lägre köpkraft och lägre reallöner. Det innebär i sin tur att sysselsättningen försvagas på andra håll i ekonomin. Regeringen menar att det finns mycket liten marginal för att gå vidare i den riktningen. Vi behöver i stället lägga om skattesystemet, sänka marginalskatterna för att göra det intressant att arbeta mer. Vi kan inte ytterligare öka det totala skatteuttaget på det sätt som C.-H. Hermansson här indirekt förordar.

Jag delar både C.-H. Hermanssons och Tore Claesons allmänna bedömning av arbetets värde. Och jag kan instämma i det som ni har sagt om problemen för ungdomarna. Just med anledning av dessa problem har vi fattat beslut om att inrätta sådana ungdomsplatser som C.-H. Hermansson har med i sitt program. Vi har ställt statsbidragssystemet till förfogande och avvaktar nu med stor otålighet att parterna lokalt skall komma överens om vilka och hur många jobb som plockas fram.

C.-H. Hermansson kräver också att AMS-SÖ skall få fler platser i arbetsmarknadsutbildningen. *Inför nästa budgetår får vi göra en sådan bedömning senare i vinter. Jag vill bara peka på att inför denna höst och vinter fick AMS-SÖ precis så många platser som man efterfrågade. Det tog tid innan man kom att utnyttja alla platser, men det kan vara en fingervisning om hur vi ser på arbetsmarknadsutbildning som inslag i arbetsmarknadspolitik.*

I det program som C.-H. Hermansson i övrigt refererar till finns en lång rad åtgärder, som syftar till att staten skall gå in och monopolisera eller ta över näringsgrenar. Jag pekade i vår förra debatt på att det här är en ideologisk fråga. Det irriterade C.-H. Hermansson den gången. Jag har litet svårt att förstå att påpekanden om att vi har olika syn på hur det ekonomiska livet skall organiseras i ett samhälle kan väcka irritation. Både därvidlag och när det gäller en del av de punkter som Tore Claeson räknade upp föreligger ju en klar ideologisk skillnad. Vi vill ha en fungerande marknadsekonomi med möjligheter till initiativ från den enskildes sida, medan man i en kommunistisk ideologi naturligtvis vill planera och reglera fram arbeten.

Till slut, herr talman, några kommentarer till de tidningsreferat som C.-H. Hermansson citerade. Det är riktigt att jag har talat om januarisiffrorna som historiska, i den meningen att när vi får reda på vilka som var arbetslösa i januari så har de redan blivit föremål för diverse åtgärder. Antalet beredskapsarbeten och platser i arbetsmarknadsutbildning har ökats, just därför att så många gick arbetslösa i januari. I den meningen är det en historisk uppgift för dem som jobbar med detta ute på fältet.

Jag har också sagt att jag blev något överraskad över framställningen från AMS, helt enkelt därför att den uppgift vi fick i höstas var, att om vi inte

fattade beslut i slutet av november eller början av december, så skulle det sedan vara för sent att få i gång några ytterligare beredskapsjobb. Nu kan vi se resultatet av de besluten. Såväl i Stockholms som i Södermanlands län kan man nu åtgärda den höga arbetslösheten genom att öka både beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning.

Anf. 19 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Vad först beträffar de citat ur olika tidningar som uttryckte Ingemar Eliassons uppfattning om olika företeelser, så tror jag inte att han skall ge några långa förklaringar till dem utan i stället erkänna att dessa uttalanden inte var särskilt lämpliga.

Skall man betrakta januari-siffrorna för arbetslösheten som historiska, bör man f. ö. också anlägga samma betraktelsesätt när man skriver interpellationssvar. Jag får där den uppgiften att det exempelvis i Stockholm skulle finnas 1 000 beredskapsarbeten kvar. Men en förfrågan hos länsarbetsnämnden visar att den siffran redan har halverats. Det var en uppgift som gällde den 31 december som arbetsmarknadsministern anför i sitt interpellationssvar. Det krävs litet logik när det gäller uppgifterna.

Jag noterar naturligtvis med tillfredsställelse att arbetsmarknadsministerns oro över arbetslösheten har ökat sedan i fredags, när jag fick det skriftliga interpellationssvaret. Och är det tecken på en ökad realism hälsar jag det med stor tillfredsställelse.

Däremot kan jag inte acceptera arbetsmarknadsministerns försök att placera mig i något slags högerbur, därför att jag har fört en stor grupp människor som är sysselsatta genom AMS-åtgärder till dem som är ställda utanför den ordinarie produktionen. Vi delar väl det betraktelsesättet att ett AMS-jobb är bättre än att vara öppet arbetslös, men att målsättningen samtidigt måste vara att de många arbetslösa människorna får varaktiga arbeten. Det kan ju inte vara någon framtid för en person att ständigt genomgå arbetsmarknadsutbildning i nya kurser eller att bli skickad från det ena AMS-jobbet till det andra. På den punkten tror jag arbetsmarknadsministern håller med mig.

Den sammanräkning jag anförde och som visade att 480 000 människor helt eller delvis är utestängda från den reguljära arbetsmarknaden tog jag ur en tidning som heter Dagens Nyheter – det var den 13 februari. Jag är litet överraskad över att arbetsmarknadsministern och hans parti numera placerar den tidningen bland högerkrafterna, men arbetsmarknadsministern uttalade sig kanske något förhastat här. Jag tror emellertid inte att det är den frågan vi skall dryfta, utan i stället frågan om hur man skall kunna skapa varaktiga jobb åt de många arbetslösa människorna. Att vi där har en bestämd syn som är en helt annan än högerns framgång av det krav jag ställde på att AMS skulle få mera pengar för sin verksamhet.

Arbetsmarknadsministern återkom till argumentet att det är sämre i andra länder. Därmed menar han att peka på den värld i vilken vi skall lösa problemen. Men frågan är då vad han avser med denna jämförelse. Jag läste nyligen en intervju med en statssekreterare i industridepartementet – det hör

ju också till regeringen – som sade att vi inte kan pressa ner arbetslösheten så att den blir mycket lägre än i andra länder. Det skulle inte gå "av konkurrensskäl". I den proposition som Ingemar Eliassons egen regering lämnade i höstas står det så här: "Nödvändigheten av att inte binda resurser i näringar som inte positivt bidrar till att förbättra utrikesbalansen sätter emellertid bestämda gränser för de arbetsmarknadspolitiska satsningar som kan göras."

Här sägs alltså klart ut att man inte kan göra så stora arbetsmarknadspolitiska satsningar som man skulle vilja för att få bort arbetslösheten, utan här finns det andra hänsyn att ta, som man anser väga tyngre, och det är något slags allmänna samhällsekonomiska hänsyn.

Jag menar att regeringens stora felsyn är just detta, att man skall bekämpa de nuvarande ekonomiska krisproblemen med åtstramningspolitik. Man skall alltså göra det genom att begränsa den offentliga sektorns tillväxt, vilket också sades i interpellationssvaret, och genom att skära ner sociala förmåner. Men en sådan allmän åtstramningspolitik skapar ju ökad arbetslöshet. Med den uppnår man icke syftet att bekämpa arbetslösheten. Vi menar att man i stället måste gå den andra vägen, att man måste söka skapa nya arbeten och på det viset komma ut ur krisen. Det är alldeles självklart att det finns ideologiska skillnader bakom de båda synsätten. Jag visar ingen irritation över ett påpekande om det – det är något som är fritt uppfunnet av arbetsmarknadsministern – men vad jag möjligen kan bli irriterad över är att alla våra konkreta förslag till hur man i dag skall förbättra det ekonomiska läget avvisas av regeringen med argumentet: Förslagen förutsätter att vi har planekonomi, så dem kan vi inte gå in på. Sådana argument kan man bli irriterad över.

Anf. 20 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Får jag först säga till Ingemar Eliasson att vi nu inte diskuterar kommunistisk ideologi, allra minst utifrån vad regeringen eller folkpartiet vill att vpk skall tycka. Vi diskuterar i stället en faktisk situation med en rekordhög arbetslöshet och vad vi skall göra åt detta.

Får jag på en gång säga att jag inte kunde höra att arbetsmarknadsministern uttryckte någon mening om möjligheterna att komma i gång med byggande av polishus i Eskilstuna och Katrineholm under innevarande år. Det vore värdefullt med något besked på den punkten.

Sedan gör arbetsmarknadsministern enligt min mening det ganska lätt för sig när han generellt bara avvisar de förslag som vi har att komma med, därför att de inte skulle gå ihop med den ekonomiska politik som arbetsmarknadsministern och regeringen anser vara bättre och att våra förslag följaktligen inte skulle gå att förena med att driva en sådan politik.

Låt mig då bara erinra om, för att hålla mig till det län som jag tagit upp och försökt få litet resonemang kring – Södermanlands län –, att det där finns betydande brister på olika samhällsområden, områden som med speciella insatser skulle kunna ge många nya arbetstillfällen både på kort och på lång sikt.

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Stockholms och
Södermanlands
län*

Dit hör exempelvis barnomsorgen, att bygga bort den akuta bristen på daghemsplatser och fritidshemsplatser. Det skulle ge ca 3 000 nya jobb åt personal på daghem och fritidshem.

När det gäller hälso- och sjukvården samt äldreomsorgen behövs förbättringar av vårdformer och personalförstärkningar som skulle ge tusentals nya jobb.

Det gäller åtgärder som har att göra med en utbyggd kollektivtrafik i länet, med en upprustning och utbyggnad av järnvägsnätet samt olika åtgärder inom skogsbruket för tillvaratagande av skogsavfall för energiändamål. Det skulle kunna ge flera hundra nya jobb. Ett ökat bostadsbyggande, byggande av daghem och fritidshem samt sanering av äldre hus och en förbättring av dåliga bostadsmiljöer kan ge tryggad sysselsättning åt byggnadsarbetarna. Det ger som bekant flera arbetstillfällen åt den byggnadsmaterialindustri som inte minst i Södermanlands län har fått vidkännas kraftiga minskningar under senare år.

Att bygga bort den bostadskö som finns i Södermanlands län och att bygga ifatt behovet av daghem och fritidshem skulle uppskattningsvis kunna ge minst 5 000 nya årsarbeten.

Jag har velat nämna detta som några exempel på dels de brister som finns, dels de positiva effekter det skulle kunna få för sysselsättningen, om man satsade på detta i ett utvecklingsprogram – eller kalla det vad som helst – med planerade åtgärder där man skulle kunna sätta in statliga resurser för att åstadkomma både bättre förhållanden på olika bostadsområden och, framför allt, meningsfulla jobb åt hundratusentals människor i Södermanlands län.

Det är därför som jag i flera sammanhang sagt att man när det gäller Södermanlands län måste söka åstadkomma ett statligt utvecklingsprogram för anläggande av industrier som bygger på ny teknik för alternativa energikällor och för en ökad förädling av råvaror, varvid man skulle kunna bygga på de gamla och mycket fina industritraditioner som finns i Södermanland. Man måste ta till vara de yrkeskunskaper som finns och bygga vidare på dem.

Herr talman! Detta är några kommentarer i anslutning till det som arbetsmarknadsministern har berört.

Anf. 21 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! De som är föremål för AMS-åtgärder är ställda utanför produktionen, säger C.-H. Hermansson. Jag kan inte riktigt dela den synen på de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna, trots allt. Vi betalar ganska stora summor till arbetsgivare, både privata och offentliga, för att de skall anställa svårplacerade, arbetshandikappade av olika slag – s. k. lönebidrag. De människorna ingår i den vanliga produktionen, i den vanliga arbetsgemenskapen. Man vet inte vem som uppbär lönebidrag och vem som inte gör det. Det är en del av vår arbetsmarknadspolitik. Det är en s. k. AMS-åtgärd. Dessa människor är alltså inte ställda utanför den ordinarie produktionen. Jag kan inte se att det därför finns någon anledning att göra skillnad mellan

ett arbete som finansieras delvis på det sättet och ett som finansieras över en annan budget.

Det gäller också de ungdomsplatser som vi nu inrättar och som jag hoppas kommer till i stor omfattning. Ungdomarna kommer att ingå i den vanliga arbetsgemenskapen, nya jobb som inrättas inom produktionen. Vidare gäller det också arbetsmarknadsutbildningen, som tar sikte på att förbättra yrkeskunnigheten – i viss utsträckning också för dem som redan har ett arbete, nämligen för dem som löper risk att bli arbetslösa. Ibland sker den utbildningen ute i företagen, alltså ute i produktionslivet. Också där är det åtminstone flytande gränser mellan vad som är utanför och vad som är i produktionen.

Min summering blir att jag inte ser att det ger någon riktig poäng att tala om AMS-åtgärder som någonting som är vid sidan av produktionen och om annat som ett bättre slags arbete. Däremot har vi samma uppfattning när det gäller syftet med de här åtgärderna, nämligen att bereda människorna ett meningsfullt och varaktigt arbete. Vi vet ju att det i så många fall blir på det viset. Precis som gymnasieskolan förbereder ungdomarna för ett arbete, så förbereder också arbetsmarknadsutbildningen dem för ett varaktigt arbete. Skall man summera åtgärder på det här viset och få någon riktig logik, får man väl också ta med alla som går i gymnasieskolan.

C.-H. Hermansson hade några citat från olika dokument om att arbetsmarknadspolitiken måste ta hänsyn till det statsfinansiella läget. Men jag tycker inte att det är så anmärkningsvärt. Arbetsmarknadspolitiken måste underlätta den allmänna ekonomiska politiken. Det innebär en industriell expansion. Men den måste naturligtvis också ta hänsyn till den restriktion som finns, nämligen budgetunderskottet. Vad gör vi då? Jo, vi försöker använda de pengar vi har inom arbetsmarknadsbudgeten så effektivt som möjligt. Vi försöker hitta beredskapsarbeten som är dagsverksbilliga men ändå meningsfulla. Vi försöker utnyttja de resurser vi har inom arbetsmarknadsutbildningen än effektivare. Och vi försöker placera en del av beredskapsarbetena inom den enskilda sektorn, där de som har beredskapsarbete ofta blir varaktigt sysselsatta.

Det finns åtgärder på det här temat som är möjliga att vidta, utan att arbetsmarknadspolitiken för den skull måste åläggas samma restriktion som när det gäller andra offentliga utgifter. Om C.-H. Hermansson har noterat det, så skall han finna att arbetsmarknadspolitiken nog är den enda utgiftspost inom statsförvaltningen som under loppet av budgetåret har fått öka med mer än 50 %. Det antyder ju att det här finns en alldeles klar politisk prioritering.

Tore Claeson säger att vi inte diskuterar kommunistisk ideologi i den här debatten. Jag förstår att Tore Claeson inte vill göra det. Men det viktiga i debatten om sysselsättningen är ändå hur vi skall hitta en väg ut ur den ekonomiska krisen. När vi diskuterar detta kryper de ideologiska skillnaderna fram. Herr Claeson menar att det är en mycket snabb ökning av den offentliga sektorn som man behöver ta sin tillflykt till när det gäller att få flera arbetstillfällen, eller en ännu högre subventionsgrad inom bostadssektorn.

Nr 80

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Stockholms och
Södermanlands
län*

Detta leder antingen till ett ännu större budgetunderskott eller till ett mycket högre skattetryck, vilket i sin tur motverkar uppkomsten av nya arbetstillfällen inom den enskilda sektorn. Det där kan man ju förorda, om man har som mål att hela ekonomin skall bli en enda offentlig sektor. I annat fall får man vara litet försiktig och se till att det också finns ett utrymme kvar för fördelning på annan konsumtion, liksom också utrymme för enskilda eller kooperativa företag att leva vidare och expandera.

Den ekonomiska politik som regeringen nu för siktar på att öka möjligheterna för näringslivet, särskilt det konkurrensutsatta näringslivet, att expandera. Då får man vara försiktig med de offentliga utgifterna. Men inom ramen för vad vi anser oss ha råd med delar jag den syn som både herr Hermansson och herr Claeson var inne på, nämligen att man skall se till att få ut så mycket sysselsättning som möjligt och att man skall hjälpa fram en industriell expansion. Därför har vi också under 1981 låtit ganska mycket pengar gå till bygg- och anläggningsarbeten. Jag vill på herr Claesons fråga om ytterligare offentliga byggen säga att den lista på projekt som AMS nu har lämnat in blir föremål för prövning i vanlig ordning. Min bedömning är att vi inför nästa höst och vinter behöver lägga fram ett s. k. byggpaket i likhet med vad vi gjort tidigare år. Vilka enskilda projekt som i det fallet kan komma att aktualiseras kan jag självfallet inte gå in på i dag.

Anf. 22 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Man skall inte göra någon skillnad på jobb med anledning av finansieringen, sade arbetsmarknadsministern. Det tycker jag är en bra och odogmatisk ståndpunkt, som jag hoppas att folkpartiet också följer i sin allmänna politik. Jag anser inte att statligt finansierade jobb är sämre än privat finansierade. Däremot finns det ju en tendens inom det parti som arbetsmarknadsministern företräder att inte i allmänhet ha denna fria och odogmatiska syn på näringslivet.

Vad vi diskuterar här är ju egentligen följande. Målet måste vara att människorna skall få varaktiga arbeten, helst också meningsfulla arbeten. Vi vet att en stor del av de jobb som erbjuds genom arbetsmarknadsstyrelsen, och liknande jobb, är icke varaktiga och icke heller avsedda att vara varaktiga. Där finns det en skillnad jämfört med ett varaktigt jobb. Nu är det ju inte heller, som vi vet, någon säkerhet inom det privata näringslivet, om man råkar ha ett arbete där. Antalet varsel och antalet avskedanden tyder i stället mycket bestämt på motsatsen. Jag kan väl hålla med arbetsmarknadsministern om att gränserna här är flytande. Självfallet måste vi hela tiden ha som mål att skapa varaktiga jobb åt människorna.

Då måste man, säger Ingemar Eliasson, naturligtvis också ta hänsyn till det statsfinansiella läget. Ja, visst måste man göra det. Man kan inte öka budgetunderskottet hur mycket som helst. Men regeringen har ju slagit in på linjen att skära ned när det gäller sociala reformer, att kraftigt begränsa tillväxten av den offentliga sektorn osv. Allt detta leder ju till en ökning av arbetslösheten. Jag vågar påstå att den ökning av arbetslösheten som vi

tvungades notera i januari delvis är en följd av regeringens politik, som alltså redan är effektiv och börjar avsätta resultat.

Men på den punkten har vi alltså en helt annan uppfattning. Vi tror inte att detta är en väg ut ur krisen. Vägen ut ur krisen är att bereda människor arbeten i stället, och helst varaktiga och meningsfulla arbeten.

Det är ju ett faktum att arbetslösheten har ökat under de senaste tolv månaderna, och det är mot den bakgrunden som vi för vår debatt här i dag. Det tyder på att det måste vara något fel i den förda politiken, för har man målsättningen att man skall hålla nere arbetslösheten – jag förutsätter t. v. att regeringen har det – då har inte politiken varit effektiv. Har man däremot den målsättningen att arbetslösheten gärna må öka under en viss tid, därför att det kommer en högkonjunktur nästa budgetår, ser man kanske annorlunda på det hela. Det är tydligen det som regeringen gör, att döma av arbetsmarknadsministerns svar här i dag.

Men man kan inte argumentera enligt bägge linjerna samtidigt, som arbetsmarknadsministern försöker att göra. Han får ju ta ansvar också för regeringens totala politik. Denna har klart utformats så, att man inte får binda resurser i näringar som inte positivt bidrar till att förbättra utrikesbalansen. Det förhållandet sätter bestämda gränser för de arbetsmarknadspolitiska satsningarna. Detta är regeringens ekonomiska huvudlinje. Den leder alltså till att man accepterar en arbetslöshet som skulle kunna bekämpas och pressas ner, om man hade en annan övergripande ekonomisk politik.

Därför kan också chefen för AMS kritisera regeringen och säga: "Vi kunde ha gjort mera för att motverka arbetslösheten, om vi hade fått mera pengar." Detta är alltså sakläget.

Jag vill begagna den stund jag har kvar till att säga ytterligare något om läget i Storstockholm. Där tror jag det är nödvändigt att satsa på framför allt tre olika områden för att förbättra sysselsättningsläget. Stockholm har ju drabbats hårt av industriutflyttning, som har medfört att antalet industriarbetare har minskat kraftigt. Här behövs en reindustrialisering, satsningar för att få mera av industri i Stockholmsområdet. Stockholm har en besvärande bostadsbrist, som särskilt drabbar dem som vill sätta bo, de nya hushållen. Det är helt nödvändigt med kraftigt ökade insatser för att få upp bostadsbyggandet och tillgången på bostäder i Stockholm. Storstockholm har drabbats hårt av bristerna i de kollektiva kommunikationerna i vinter – pendeltågen, SJ osv. – och det är nödvändigt med avgörande insatser för att förbättra dessa.

Där finns tre områden där det går att skapa ökad sysselsättning med den politik som vi rekommenderar.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 23 TORE CLAESON (vpk):

Fru talman! Man kan ha olika uppfattning om hur man bäst skall verka för en annan sysselsättningspolitik, och man kan ha olika uppfattning om de

Nr 80

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Stockholms och
Södermanlands
län*

*Om arbetslösheten
i Stockholms och
Södermanlands
län*

konkreta åtgärder som skall vidtas och sättas in – självfallet kan man det. Men det har så att säga inte med frågan om kommunistisk ideologi eller inte att göra – detta sagt för att än en gång återkomma till det som jag fortfarande inte förstår anledningen till att arbetsmarknadsministern aktualiserat i denna debatt.

Vi kan från vpk:s sida inte acceptera både en minskad industrisysselsättning, en minskad offentlig sektor och en växande arbetslöshet. Vi menar att regeringen för en passiv politik då det gäller arbetsmarknadspolitik och att det finns utrymme för åtgärder mot arbetslösheten inom ramen för det vi brukar kalla våra gemensamma tillgångar. Det handlar om hur man fördelar de här tillgångarna, och där har vi som bekant olika uppfattningar. Regeringens politik har ju visat sig få ganska ödesdigra effekter. Den har haft och har en väldigt bestämd inriktning emot det arbetande folkets levnadsstandard och mot den välfärd som arbetarna i det här landet under många år tillkämpat sig.

Regeringens politik riktar sig mot de arbetslösa och mot det berättigade kravet att alla människor skall ha rätt till ett meningsfullt arbete. Enligt vår uppfattning är regeringens politik i detta avseende skadlig när det gäller alla de försök och ansträngningar som görs för att så snabbt som möjligt komma ur krisen och arbetslösheten. De konkreta åtgärder som regeringen redovisar och föreslår, och som arbetsmarknadsministern också i interpellationssvaret har redovisat, leder inte till någon förbättring. Om det inte vidtas nya åtgärder kommer det att innebära att situationen förvärras och vi får en ytterligare försämring.

Anf. 24 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Fru talman! C.-H. Hermanssons väg ut ur krisen låter så enkel. Det är bara att öka de offentliga utgifterna. Den är enkel just därför att C.-H. Hermansson hoppar över ett par moment, som är viktiga om det skall gå ihop. Det gäller finansieringen. Endera får herr Hermansson tala om hur mycket högre skattetrycket skall bli i landet för att alla de här utgiftsposterna som räknas upp skall kunna finansieras, eller också får man hushålla med pengarna ännu kraftigare. När det gäller beredskapsarbeten och offentliga arbeten får det väl bli fråga om att sänka lönerna. Hur mycket lägre skall de vara för att pengarna skall räcka till mer?

En av dessa vägar måste faktiskt herr Hermansson gå. Resultatet blir detsamma: Den reala köpkraften för människorna blir lägre. Jag menar alltså att detta inte är en väg ut ur krisen, om man vill behålla ett enskilt näringsliv.

C.-H. Hermansson har nu ett par gånger citerat den här passusen ur regeringens dokument, nämligen att vi inte skall binda resurser som inte bidrar till den externa balansen. Det skulle intressera mig att få veta om C.-H. Hermansson inte instämmer i den meningen. Menar alltså herr Hermansson omvänt att vi i större utsträckning än f. n. skall binda resurser i investeringar, konsumtion och annat som inte bidrar till den externa

balansen utan försämrar den? Är det det omvända innehållet som C.-H. Hermansson vill förorda?

När det gäller Stockholms län vill jag understryka att det här finns exempel på den koppling som herr Hermansson och jag ändå verkar vara överens om, nämligen att de offentliga utgifter som vi har råd med också skall kunna hjälpa fram en industriell expansion. Eftersom herr Hermansson tar pendeltågstrafiken som exempel vill jag hänvisa till att regeringen har ställt ökade resurser till förfogande och att en avisningsanläggning kommer till stånd, vilket alltså ger sysselsättning på bygg- och anläggningssidan och förbättrar kollektivtrafiken.

Till slut, fru talman, kan jag inte underlåta att förvånas över att Tore Claeson är så besvärad för att jag aktualiserar den kommunistiska ideologin. Sysselsättningen är enligt mitt synsätt en mycket central politisk fråga, en fråga som man knappast kan diskutera utan att komma in på ideologiska värderingar och skillnader. Det måste, såvitt jag förstår, vara ganska påfrestande att då tillhöra ett parti vars ideologi man känner sig besvärad över att diskutera.

Anf. 25 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Fru talman! Arbetsmarknadsministern har frågat två gånger hur vi vill finansiera en arbetsskapande politik. Jag ber om ursäkt för att jag inte har hunnit svara på den frågan, men jag skall göra det nu.

Hur vi vill finansiera en sådan politik är mera utförligt redovisat i den partimotion som vi väckte i januari om den ekonomiska politiken och budgetpolitiken, och jag får för ett mera ingående studium hänvisa dit. Men jag kan nämna två punkter. Vi vill varken allmänt öka skattetrycket eller sänka lönerna, som arbetsmarknadsministern såg som de enda utvägarna. Däremot har vi sagt följande.

Vi föreslår – och det nämnde jag i mitt första anförande – för att skapa sysselsättning en särskild arbetsgivaravgift, som skall uttas på de största privata företagen. Vi menar att den också kan ha en progressiv karaktär. Med denna avgift vill vi ta in 6 miljarder kronor under nästa budgetår. Vi anser att det finns ett stort likviditetsöverskott hos en rad stora företag. Vi vet ju också att det nu sker placeringar i icke-industriell verksamhet – spekulering, utlåning osv. – som antyder att det här finns lediga medel som i stället borde kanaliseras till sysselsättningsskapande åtgärder. Detta är den ena viktiga punkten som vi föreslår.

Vi anser också att man under en viss tid kan acceptera ett ökat underskott i statsbudgeten, om detta ökade underskott används för produktiva investeringar, för att skapa nya arbeten. Det är alltså den andra sidan av vårt förslag. Vi medger en ökad underbalansering av budgeten med ungefär 5 miljarder kronor under nästkommande budgetår – men alltså på det villkoret att de pengarna används för sådana åtgärder som skapar ökad sysselsättning. Detta är, tror vi, en väg ut ur krisen. Vi måste satsa under en tid och ta på oss detta ökade underskott för att komma ut ur den krissituation som Sverige i dag befinner sig i.

Nr 80

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Stockholms och
Södermanlands
län*

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Stockholms och
Södermanlands
län*

Detta är de bägge huvudförslagen som vi har lagt fram när det gäller finansieringen av viktiga åtgärder. Vår motion innehåller också andra förslag, såsom införande av moms på aktie- och värdepappershandeln på börsen, vilket ger 2,5 miljarder. Vi menar att detta är motiverat bl. a. av den stora kursuppgången på ca 60 % under fjolåret på Stockholmsbörsen. Vi kräver en engångsskatt på stora förmögenheter, vilket ger 1 miljard. Vi vill dra in övervinsterna på vattenkraften och använda de pengarna särskilt för regionala satsningar mot arbetslösheten.

Vi har alltså redovisat på vilket sätt vi vill finansiera det program som arbetsmarknadsministern tydligen kände en viss attraktion till, eftersom han tyckte att det var enkelt och bra. Den enda punkt han var tveksam om föreföll gälla finansieringssidan. Men vi tror alltså att det problemet går att lösa.

Vad sedan gäller frågan om utrikesbalansen och de arbetsmarknadspolitiska satsningarna säger ju regeringen i proposition nr 30 i höstas, som jag har citerat några gånger, att även när det gäller industripolitiken måste största restriktivitet iakttas. Den skall också vara underordnad strävan att satsa på exportindustrin. Det är en exportledd expansion som är regeringens huvudlinje. Vi tror av olika skäl inte på detta. I en rad stater med en med Sverige jämförbar ekonomisk situation har man precis samma program – man vill satsa på en exportledd expansion. Men den fråga som står kvar är: Vem skall köpa denna ökade export, när alla stater vill satsa på en ökning av exporten? Hur går den ekvationen ihop? Vi tror inte att den gör det.

Vi är anhängare av en omfattande utrikeshandel, ungefär i den utsträckning som vi har nu, 30 % av bruttonationalprodukten. Men vi tror inte på de krav på en ökning av exportandelen som här framställts bl. a. av den senaste långtidsutredningen och som det förefaller som om regeringen skulle ansluta sig till. Där finns alltså en skillnad i värderingarna. Vi tror mer på en satsning på att utveckla den inre marknaden, en fortsatt utveckling av förädlingsindustrin – att vi alltså skall förädla våra råvaror i stället för att sälja dem som råvaror och halvfabrikat till utlandet. Det är alltså en satsning på framför allt den inre marknaden som vi tror skall kunna föra Sverige ut ur den ekonomiska krisen. Satsningen på exportledd expansion har hittills inte i något land visat sig lyckosam.

Anf. 26 TORE CLAESON (vpk):

Fru talman! Ingemar Eliasson envisas med att komma tillbaka till kommunistisk ideologi, och han gör gällande att jag skulle vara mycket besvärad av hans underliga resonemang. Det tvingar mig faktiskt att gå upp i talarstolen än en gång.

Jag är inte besvärad av att diskutera kommunistisk ideologi, och jag gör det gärna med Ingemar Eliasson. Men här och i dag diskuterar vi arbetsmarknadspolitik i Sverige och åtgärder för att komma till rätta med en mycket allvarlig situation för de arbetslösa. Då diskuterar jag detta med utgångspunkt i vänsterpartiet kommunisternas program och de konkreta förslag som vi under en lång följd av år har lagt fram om den svenska arbetsmarknadspolitiken, om konkreta åtgärder i syfte att komma till rätta med de

problemen. Ingemar Eliasson får ursäkta mig, men då vi diskuterar arbetsmarknadspolitik kommer jag att fortsätta att ta vänsterpartiet kommunisternas program och konkreta handlingar i dessa frågor som utgångspunkt för mina inlägg i debatten.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 27 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Ytterligare några ord till Carl-Henrik Hermansson, eftersom denna fråga kan anses vara central för samtliga debatter med vänsterpartiet kommunisternas företrädare under resten av dagen. Det gäller hur man finansierar ökade offentliga utgifter.

Carl-Henrik Hermansson antog att jag kände en viss attraktion till de olika förslag som vpk har lagt fram. Jag kan hålla med om att jag gärna skulle se att vi hade resurser att påbörja ökade investeringar både i kollektivtrafiken och på de andra håll som har nämnts här. Men det är också riktigt att jag känner tveksamhet, lindrigt sagt, till hur detta skall finansieras.

Jag kan bara konstatera att Carl-Henrik Hermansson nu bekräftar att den väg som vpk vill gå är att höja skatteuttaget, i detta fall med kraftigt höjda arbetsgivaravgifter. Effekten därav blir att vi får lägre reallöner och/eller högre inflation och sannolikt också en lägre konkurrenskraft för näringslivet. Man kan kanske komma fram till att det blir möjligt utan de här effekterna, om man nämligen blandar ihop likviditet och lönsamhet, vilket jag hade en känsla av att C.-H. Hermansson gjorde sig skyldig till. Men om man – som jag nu har sagt flera gånger – vill ha en fri ekonomi, där lönsamheten ändå är vägledande för hur vi fördelar våra produktionsresurser, så kan man inte ta lätt på den saken.

Vem skall köpa det vi producerar i Sverige – frågade C.-H. Hermansson – om vi skall låta oss vägledas av en exportledd expansion i den ekonomiska politiken? Ja, det är riktigt att flera länder följer samma strategi för sin ekonomiska politik. Lösningen ligger ju i ett utbyggt samarbete och en utbyggd handel länderna emellan, där vi ägnar oss åt sådant som vi är bra på, har kunskap om och har råvaror till. Det är i en expansion av denna frihandel som vi har kunnat bygga upp vår välfärd, och det är detta ekonomiska system som vi skall hålla fast vid. Jag vill alltså, till skillnad från C.-H. Hermansson, hålla fast vid en fri ekonomi för att därmed bevara vårt höga välförhållande.

Anf. 28 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag glömde några punkter när jag skulle redogöra för våra skatteförslag, och jag kanske därför, efter arbetsmarknadsministerns senaste inlägg, nu skall komplettera redogörelsen under några minuter.

Vi vill inte bara *höja* vissa skatter – som jag redan har redogjort för: att vi vill ha moms på aktie- och värdepappershandeln på börsen, engångsskatt på stora förmögenheter och en särskild arbetsgivaravgift för att skapa sysselsättning – utan vi vill också *sänka* vissa skatter: vi föreslår att man skall börja

*Om arbetslösheten
i Västerbottens,
Jämtlands, Väs-
ternorrlands och
Gävleborgs län*

med det redan nästa budgetår genom att slopa mervärdesskatten på livsmedel, framför allt på baslivsmedel, med 3 miljarder kronor. Vi säger nej till regeringens förslag om höjda skatter, på energi och bensin exempelvis. Vår politik är alltså en summa av både skattehöjningar och skattesänkningar, som tillsammans brukar kallas för fördelningspolitik.

Vi vill således ha en bättre fördelningspolitik på skatteområdet. Vi vill höja skatterna på stora förmögenhetsägare och på spekulation med aktier. Vi anser det också motiverat att ta en del av de likviditetsöverskott som nu finns i företagen och sätta in dessa överskott för att bereda sysselsättning. Det handlar alltså inte bara om de löpande inkomsterna, utan det gäller också de stora likviditetsreserver som en del, framför allt de stora företagen, har samlat på sig och som nu icke nyttiggörs för en arbetsskapande produktion.

Där har vi ju – och det har väl också arbetsmarknadsministern lagt märke till – ett väsentligt negativt drag i samhällsekonomin utveckling, vilket man ändå inte kommit till rätta med. Jag tänker på den ökade betydelsen av spekulation, av ränteinkomster och över huvud taget av hela den ekonomi som är grå, halvsvart eller svart och som icke skapar några nya jobb utan bara innebär en omfördelning av redan skapade värden. Den måste man attackera, och man måste se till att mera av de värden som finns ute i samhället kommer till användning för produktiv verksamhet.

Jag tror detta är ett allmänt program, som alla medborgare borde kunna instämma i.

Anf. 29 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Jag får tacka arbetsmarknadsministern för svaret. Sedan jag ställde interpellationen har jag besökt arbetsförmedlingen i min hemkommun och där fått träffa de människor som söker ett jobb, men som inget får. Jag har vidare besökt länsarbetsnämnden i mitt hemlän och där dryftat både nuvarande och kommande problem på arbetsmarknaden.

Osökt kommer jag att tänka på människorna jag mötte på arbetsförmedlingen, när jag läser arbetsmarknadsministerns svar och hans redogörelse över vilka miljoner och miljarder som anslagits för att bekämpa arbetslösheten. Jag är övertygad om att dessa människor och de övriga 150 000 öppet arbetslösa inget har att invända mot vad som gjorts. Men det som gjorts har ju inte hjälpt dessa människor. De är fortfarande utan arbete, och de har enligt min mening full rätt att kräva ett arbete. Debatten borde sålunda handla om dessa 150 000 människor och om vilka åtgärder som kan vidtas och bör vidtas för att de skall erhålla en meningsfull sysselsättning. För Västerbottens del handlar det om 7 000 öppet arbetslösa – antalet arbetssökande i länet är över 12 000.

Vårt läns 2 500 ungdomar under 25 år som går arbetslösa blir inte hjälpta av den uppräknade arbetsmarknadsministern gör. Eller är det på det sättet att regeringen accepterar den arbetslöshet som nu råder? Utgör kanske dessa arbetslösa människor någon sorts avdelning av kollektiv självrisk i fråga om möjligheten att erhålla sysselsättning? Om vi är överens om att

arbetslöshet är ett slöseri med människor och resurser, varför tillåts då arbetslöshet och därtill den ständiga stegring som skett under den senaste tiden?

Nu säger arbetsmarknadsministern: "En ansvarsfull finanspolitik är nödvändig för att sysselsättningen skall tryggas på längre sikt." Men detta konstaterande från Ingemar Eliassons sida borde väl rimligen då följas av snabba initiativ för att så snart som möjligt komma bort från regeringens mycket oansvariga finanspolitik, som i hög grad medverkar till att försämr situationen på arbetsmarknaden. Eller är det ansvar för andra än de arbetslösa som arbetsmarknadsministern tänker på, eftersom regeringen vidtar den ena åtgärden efter den andra som får till följd en ökad arbetslöshet?

Det är alltså ca 7 000 öppet arbetslösa människor i Västerbotten som väntar på ett besked, om och när de skall få ett arbete. Den siffran kommer ytterligare att öka, eftersom en mängd varsel är lagda. I Hörnefors rör det sig om mellan 400 och 500 personer, i Rundvik hotas ett hundratal personer av avsked, osv.

Hur ser arbetsmarknadsministern på framtiden? Kan man med tillförsikt se framtiden an? De 2 500 ungdomarna i Västerbotten som saknar jobb, skall de med knusende ro vänta på den konjunkturuppgång som arbetsmarknadsministern tror kan väntas i slutet av 1982 eller i början av 1983? Det sistnämnda antagandet bygger på en försiktig optimism inom vissa industrigrenar, men det finns inget som helst belägg för att så blir fallet. I varje fall blir ju inte den rådande situationen bättre.

Vid mitt besök på länsarbetsnämnden fick jag ta del av en mängd statistik och uppgifter för de senaste tre åren. Det gällde arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbeten och statsbidrag till Västerbotten. Statistiken redovisade en kraftig minskning från 1978/79 till 1980/81. Hur förklarar arbetsmarknadsministern detta förhållande?

Vid besöket på länsmyndigheten omtalades också att det finns en hel mängd projekt som kan startas omgående. Jag vill fråga: Hur bedömer arbetsmarknadsminister Eliasson möjligheterna att dessa projekt kan igångsättas?

Avslutningsvis vill jag än en gång understryka att jag inte har ställt frågan vilka åtgärder regeringen ämnar vidta i anledning av den ökande arbetslösheten för att av arbetsmarknadsministern erhålla en redovisning över vad som gjorts eller vga förhoppningar för framtiden. Jag har ställt den för att få besked om åtgärder som nu kan sättas in mot den stora arbetslösheten. Enligt min mening är detta en avgörande fråga. Tänker inte regeringen göra något, då accepterar regeringen den höga arbetslösheten. Det är den enda slutsatsen man kan dra.

Anf. 30 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret på mina interpellationer om arbetslösheten i Jämtland och Västernorrland.

"Det finns ingen acceptabel arbetslöshet", säger arbetsmarknadsminis-

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Västerbottens,
Jämtlands, Väs-
ternorrlands och
Gävleborgs län*

tern bl. a. i svaret. I Sverige förklarar sig alla partier vara motståndare till arbetslöshet. T. o. m. ledande företrädare för folkpartiet blir indignerade då någon råkar påminna om förre folkpartiledaren Bertil Ohlins uttalande på sin tid att en viss arbetslöshet måste finnas. I politiken har vi honnörsord som "full sysselsättning" och "arbete åt alla". Verkligheten är nu en helt annan, då landet har 153 000 officiellt arbetslösa. Det är utan tvivel så, att den politiska förankring och det stöd hos den breda opinionen som kravet "arbete åt alla" har tvingar de politiska makthavarna att hela tiden, via statsapparaten, vidta en rad åtgärder för att klara de värsta problemen med utslagning och arbetslöshet som hör ihop med det rådande ekonomiska systemet, som brukar kallas marknadsekonomi.

Arbetsmarknadsministern vill att vi gärna skall jämföra med utlandet. Men vi måste i jämförelserna med andra länder beakta dessa förhållanden. Det är inte tack vare marknadsekonomi och en fullständigt fri utveckling av densamma som vi åstadkommit vissa modifieringar av och restriktioner i arbetslösheten. Det är i stället till följd av att marknadsekonomi inte har fått utvecklas fritt som vi har lyckats göra det. Det gäller trots att många liberala företrädare nu gör sig till tolk för att marknadsekonomi borde ha fått utvecklas fritt.

Man måste notera att den reella arbetslösheten döljs genom AMS-utbildning, beredskapsjobb, skyddat arbete osv. Jag kommer från ett område där arbetsplatserna med skyddat arbete faktiskt är störst. Anledningen till det, herr arbetsmarknadsminister, är inte att man vill klara sysselsättningen för handikappade utan att själva arbetsmarknaden är handikappad. Det finns inga andra jobb att tillgå. Men även bakom långtidssjukskrivning och förtidspensionering – dessa två saker sammanhänger ju – döljer sig ofta arbetsmarknadsproblem. Det går inte att komma ifrån, det visar vår erfarenhet. För någon tid sedan uppgick antalet långtidssjukskrivna till ca 300 000. Den senaste kampanjen från Svenska arbetsgivareföreningen och regeringen mot de korttidssjukskrivna har skjutit frågan om de långtidssjukskrivna i bakgrunden. Det är helt klart att dåliga arbetsmiljöer, arbetshets och bortrationalisering av jobb är en viktig förklaring till den snabba ökningen av långtidssjukskrivningarna. De förtidspensionerade, som sedan 1960-talet har fördubblats i antal och också utgör omkring 300 000, indikerar utslagningstendensen. Genom förtidspensionering slås allt yngre människor ut från arbetslivet. Jämtlands län har svenskt rekord med över 8 % av befolkningen mellan 15 och 65 år i förtidspension, medan rikets genomsnitt är hälften, eller 4 %. Det är helt enkelt så att folk får pension i stället för arbete i Jämtland. Till detta kommer den dolda arbetslösheten. Många, särskilt i mindre boendekområden där det inte bor så mycket folk, bedömer det så att det är hopplöst att gå till arbetsförmedlingen. Man känner och ser med egna ögon vad det finns för jobb och vet att det är meningslöst att gå dit och anmäla sig – det finns helt enkelt inga jobb att få. Detta kallar vi dold arbetslöshet.

Därför är den officiella statistiken bara en del av sanningen. Om t. ex. antalet deltidarbeten – som fallet nu har varit under hela 1970-talet – ökar på

bekostnad av antalet heltidsarbeten, kan man lätt få intrycket att sysselsättningen ökar statistiskt sett, men räknar man i heltidsarbeten visar sysselsättningen en vikande tendens.

Isitt svar nämner arbetsmarknadsministern ofta ordet "strukturproblem". I Västernorrland och Jämtland skyller man ofta den planlösa nedläggningen av skogsindustrin på dessa "strukturproblem".

Västernorrlands län har sedan 1960 förlorat 6 000 jobb inom skogsindustrin. Genom nedläggningarna i Köpmanholmen, Väja, Johannedal och pågående rationaliseringar vid Östrand och Vivstavarv, som tillhör SCA, kastas åter över 1 000 arbetare ut på en redan svag arbetsmarknad. Erfarenheterna visar att trots de s. k. omställningsbidragen, som omnämns i svaret, har en stor del av de tidigare anställda vid en nedlagd fabrik aldrig några möjligheter att komma tillbaka till arbetslivet. Det blir helt enkelt så, att i och med att jag slutar vid fabriken har jag mycket svårt att starta på nytt. Jag blir helt enkelt utslagen i fortsättningen. Till detta medverkar också en höjning av arbetstempot, som nu är ett faktum, borttagandet av lättare arbetsuppgifter eller nya krav på utbildning och kvalifikationsnivå.

Just nu – det vill jag särskilt poängtera – förlängs arbetslöshetstiderna. Man är alltså arbetslös allt längre perioder. Nu visar erfarenheten att detta ofta är en inledning till total utslagning. I spåren följer mestadels sociala skador. Få saker har så förödande mänskliga skadeverkningar som arbetslöshet. Jag har själv som ung provat på detta. Tvånget att gå sysslös, känslan av att inte kunna göra något nyttigt, att inte kunna göra rätt för sig, att vara beroende av andra för sin försörjning, har en förlamande och passiviserande verkan på många. Arbetslösheten ökar den psykiska sjukligheten. Nya forskarrön har bekräftat att sambandet mellan arbetslöshet, sjukdom och ohälsa är klart dokumenterat. Mycket betyder det faktum att den arbetslöse berövas den sociala stimulans som kontakten med arbetskamrater och deltagande i fackligt-politiskt arbete utgör. Vad betyder det för en arbetslös att sitta hemma, kanske gömd bakom gardinen, och se de andra bege sig till arbetet, medan han själv får sitta vid köksbordet utan annat att göra än att läsa morgontidningen? Hur känns det att vara den utslagne, den sysslöse, som går och hämtar sitt bidrag i vetenskap om att han lever på andras arbete?

Att förmena ungdomen rätten att delta i arbetslivet och därmed att vara med och bygga upp samhället är verkligen att lägga grunden till sociala problem. För detta bär regeringen i dag ett stort ansvar. Det finns en växande benägenhet att se arbetslösheten som kalla siffror och statistikkurvor. Frågan om dess bekämpande blir ofta enbart en fråga om medelstilldelning till AMS. Men bakom varje sådan siffra finns ett människoöde. Den omfattande såväl psykiska som fysiska förstörelsen av människor måste enligt vår mening vara en central fråga i hela debatten. Den frågan blir inte ofta diskuterad, men den måste bli mer belyst än den hittills varit. Jag skulle därför vilja fråga arbetsmarknadsministern om han är medveten om att arbetslösheten leder till ökad sjukfrekvens och att den därmed är ett hot mot folkhälsa.

Vi kan inte acceptera en växande arbetslöshet med hänvisning till att också

*Om arbetslösheten
i Västerbottens,
Jämtlands, Västernorrlands och
Gävleborgs län*

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Västerbottens,
Jämtlands, Väs-
ternorrlands och
Gävleborgs län*

USA har många arbetslösa, vilket regeringen nu ofta gör. Slentriantänkandet, det tysta accepterandet, måste brytas. Det är billigare – ja, mer samhällsekonomiskt lönsamt – att sätta folk i arbete än att acceptera arbetslöshet. Snart sagt vilka insatser som helst ställer sig billigare och förnuftigare, om man jämför med de skador som vållas av att man berövar ungdomar rätten till arbete.

Arbetsmarknadsministern talar i sitt svar om en viss ökning av medelstilldelningen till de län jag förträder här, nämligen Västernorrlands län och Jämtlands län. Om den ökningen kan sägas att den kommit för sent och att den är för liten. Annars skulle ju inte dessa län ha över 9 000 arbetslösa. Dessutom saknas de mera långsiktiga åtgärderna. Här kommer regeringens ekonomiska politik in i bilden, en politik som är ägnad att förstärka problemen, vilket C.-H. Hermansson mycket tydligt har redovisat.

Stora områden av Västernorrlands län och Jämtlands län – inte minst gäller detta inlandet – hotas nu praktiskt taget av förslumning, om inga offensiva åtgärder vidtas. Men ännu finns det möjligheter att skapa nya arbeten. Jag tänker exempelvis på arbeten i en intensifierad skogsvård och andra arbeten som ger utdelning för framtiden.

Problemen i kustkommunerna löses inte med ett anslag på några miljoner till omställningsbidrag, som det har varit tal om här. Vad händer då flera hundra arbetstillfällen försvinner i Köpmanholmen? Vad händer i Kramfors, där nya nedläggningar sker varje månad? Det gäller nedläggningar i Väjasågen, Kramfors Kök, Nylands Mattor – ja, listan skulle kunna göras lång. Nu växer problemen också i Sundsvall-Timråområdet i samband med SCA:s rationalisering – där skall ca 400 arbeten bort. Det svaga byggandet slår direkt mot byggnadsarbetarna. Arbetslösheten för byggnadsarbetarna i Västernorrlands län har fördubblats. Där finns med andra ord närmare 600 arbetslösa byggnadsarbetare. Indirekt drabbas mineralullstillverkningen i Söråker, där 150 har varslats om uppsägning.

Över 9 000 registrerade arbetslösa utgör en del av dem som står utanför den reguljära arbetsmarknaden i Västernorrlands län och Jämtlands län. Kan detta, herr arbetsmarknadsminister, tolkas på annat sätt än att regeringen accepterar arbetslösheten i dessa regioner liksom i landet i dess helhet?

Anf. 31 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min interpellation. Det är med en viss nyfikenhet jag tar del av Ingemar Eliassons svar. Tänker han räkna upp ointressanta och väl kända anslagssummor samt vidtagna och planerade åtgärder vid landets arbetsförmedlingar eller tänker han ge konkreta besked om hur arbetslösheten skall minskas och på sikt försvinna?

Även i dag blir hans svar det förstnämnda. Förra gången vi debatterade med arbetsmarknadsministern – det var den 6 november förra året – så var hans svar lika intetsägande som i dag. Sedan den interpellationsdebatten har arbetslösheten i Gävleborg ökat med 1 000 personer. Säg vad man vill om Ingemar Eliasson, men offensiv är han när det gäller att skapa arbetslöshet.

Till de 12 000 direkt eller indirekt arbetslösa gävleborgarna har han inget positivt besked att ge. 4 500 av dessa är ungdomar under 25 år; de motsvarar en hel årskull ungdomar i Gävleborg. Kan inte arbetsmarknadsministern ge något positivt besked till dessa ungdomar? Kan möjligen det faktum att andelen kvinnor av samtliga kvarstående sökande i januari 1982 utan arbete för omedelbar placering utgjorde 77 % i Hofors, 58 % i Ockelbo, 55 % i Gävle, 55 % i Hudiksvall och 54 % i Söderhamn få arbetsmarknadsministern att ge några konkreta besked om möjligheterna för dessa kvinnor att få ett arbete på hemorten eller i dess närhet? Det parti som Ingemar Eliasson tillhör talar ju ofta om behovet av jämlikhet och jämställdhet mellan könen.

I kväll äger en debatt rum i Edsbyn i Ovanåkers kommun i Hälsingland med Träindustriarbetareförbundets förbundsordförande som en av de medverkande. Ämnet som skall diskuteras där är krisen för snickeri- och träindustrin i södra Hälsingland och inte minst på den plats där debatten sker. Ett krav som man fört fram i propagandan för den här debatten är att bostadsbyggandet i landet måste öka och att man skall påbörja ett program för reparation av det äldre fastighetsbeståndet. Om så skulle ske, skulle också nämnda industri slippa ytterligare permitteringar, avskedanden och industrinedläggningar. Dessutom skulle en betydande minskning av länets stora arbetslöshet bland byggnadsarbetarna kunna ske.

Nu har bostadsbyggandet diskuterats i den föregående debattrundan. Såvitt jag förstår är arbetsmarknadsministern inte villig att tillmötesgå kravet på ett ökat bostadsbyggande och en ökning av fastighetsreparationerna. Jag vill då fråga arbetsmarknadsministern vilka andra positiva och konkreta besked han har att ge mötesdeltagarna i Edsbyn i kväll för att man skall kunna undvika permitteringar och avskedanden inom trä- och snickeriindustrierna i södra Hälsingland, om han inte är med på att öka bostadsbyggandet. Vilka andra konkreta åtgärder avser arbetsmarknadsministern att vidta?

Den här bristen på konkreta förslag över huvud taget från arbetsmarknadsministern när det gäller arbetsskapande åtgärder i Gävleborgs län är att beklaga. Jag skall försöka räkna upp några förslag till arbetsskapande åtgärder. Det vore intressant att höra arbetsmarknadsministerns synpunkter på dem.

Det finns ett stort behov av upprustning av vissa vägar, broar osv. i Gävleborgs län. Jag kan som exempel nämna väg 83 sträckan Ramsjö-Ånge och väg 84 sträckan Färila-Kårböle. Vilka positiva besked kan man på den fronten räkna med från arbetsmarknadsministern? Tänker han aktivt medverka till att det avsätts resurser så att man kan sätta i gång med den nödvändiga upprustningen?

Gävleborgs län har god tillgång på torv och skogsavfall. Stora mängder olja skulle exempelvis kunna sparas in och tusentals nya jobb skulle bli följden, om länets inhemska energikällor blev föremål för exploatering. Tänker arbetsmarknadsministern arbeta aktivt för att detta förverkligas?

Gävleborgs län uppvisar fortfarande stora brister när det gäller barnom-

*Om arbetslösheten
i Västerbottens,
Jämtlands, Väs-
ternorrlands och
Gävleborgs län*

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Västerbottens,
Jämtlands, Väs-
ternorrlands och
Gävleborgs län*

sorgen samt hälso- och sjukvården – bl. a. personellt. Naturligtvis kommer läget att förvärras i och med regeringens signalerade ytterligare sparplaner. Vad tänker arbetsmarknadsministern göra på det området? Tänker han ta initiativ för att ändra på det här förhållandet? Tänker han avsätta de resurser som behövs för en upprustning på de här sociala områdena? Vi vet att det i landet – främst i skogslänen, och då även i Gävleborgs län – finns väldigt mycket sjunktimmer i sjöarna, längs kusterna osv. Att ta till vara det här timret skulle vara samhällsekonomiskt lönsamt, och det skulle även skapa många nya välkomna jobb i Gävleborgs län och i andra skogslän. Vad tänker arbetsmarknadsministern göra på det området?

Jag skall inte beröra vårt förslag om ungdomsgarantin, eftersom Lars-Ove Hagberg senare i debatten i dag kommer att gå in mera konkret på den frågan. Men jag vill ändå göra arbetsmarknadsministern uppmärksam på att Korsnäs-Marma AB i slutet av förra veckan meddelade att företagets massafabrik i Marmaverken – utanför Söderhamn – inom en fyraårsperiod kommer att läggas ned. Det innebär att 210 människor blir utan arbete. Det betyder ytterligare ett mycket hårt slag mot Söderhamns kommun. Ett flertal – och det är inte obekant för arbetsmarknadsministern – företagsnedläggningar har nämligen skett under hela 1970-talet i denna kommun. Det var inte bara under den borgerliga regeringens tid utan också under den socialdemokratiska regeringens tid.

Jag vet inte om arbetsmarknadsministern känner till en forskarrapport som Tekniska högskolan i Stockholm har sammanställt om just problemen i Söderhamns kommun. I forskarrapporten säger man att om inga åtgärder vidtas under 1980-talet, under en tioårsperiod, från regeringens, riksdagens och kommunens sida, kommer ytterligare 2 000 jobb inom den privata och inom den offentliga sektorn att försvinna i kommunen. Jag skulle vilja fråga arbetsmarknadsministern: Har man exempelvis inom arbetsmarknadsdepartementet diskuterat Tekniska högskolans larmrapport om Söderhamn? Om man har gjort det, vad har man då konkret att erbjuda? Vilka åtgärder tänker man vidta?

I den förra interpellationsdebatten i november tog jag också upp med arbetsmarknadsministern problemet med Gästrike-Hammarby, en massaindustri i Sandvikens kommun. Till sommaren läggs ju den massafabriken ned, och ca 230 människor blir utan arbete. Vad har arbetsmarknadsministern för besked att ge till de 230 personer som om fem månader blir arbetslösa?

Jag tror att jag i den förra debatten sade att det skulle vara fullt möjligt och dessutom samhällsekonomiskt vettigt och lönsamt att bevara denna industri. Förmodligen är det den enda massaindustri i det här landet som producerar oblekt massa. Det innebär att denna industri är mindre energislukande än industrier som producerar blekt massa. Dessutom går det åt mindre av vedråvara med den här typen av massaproduktion. Vidare investerade Kopparfors AB 100 milj. kr. 1970 eller 1971 i den här industrin. Det är möjligt att man måste minska ned antalet anställda något, men man skulle i alla fall kunna fortsätta produktionen. Tänker arbetsmarknadsministern och regeringen vidta några åtgärder? Det behövs ett resonemang med Koppar-

fors. Det gäller att försöka hitta en lösning, så att man kan fortsätta driften där – kanske i andra ägarformer.

Jag har också tidigare uttalat att Sandvik AB är en betydande industri för Gävleborgs län och Gästrikland. Men vi vet också att denna industri har en betydande produktion utomlands. Den delen är i dag större än delen hemma i Sverige. Bl. a. har man verksamhet i Sydafrika och i vissa brutala militärdiktaturer i Latinamerika. Kan man här tänka sig – vilket är ett önskemål också från Metall i Sandviken – att arbetsmarknadsministern medverkar till att Sandvik AB exempelvis plockar hem en del av sin produktion till Gävleborgs län? Det gäller bl. a. verksamheten i Sydafrika och Chile.

Till sist, herr talman! Det finns en felaktig siffra i den avslutande frågan i min interpellation. Där står nämligen siffran 11 000, men den siffran har kommit dit av misstag. Den skall alltså inte finnas där.

Anf. 32 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! John Andersson påstår att den ekonomiska politik som regeringen har fört har försämrat arbetsmarknaden. Det är inte på det viset, utan det är naturligtvis så – som också John Andersson känner till – att det är den djupa internationella lågkonjunkturen och försämringen av konkurrenskraften inom svenskt näringsliv som har gett oss de ekonomiska problem som vi har. Ett sätt, och den enda vägen, att lösa problemen är att vi ålägger oss en större återhållsamhet för att återigen kunna förstärka vår ekonomiska konkurrenskraft. Det är under den omställningsperioden som problemen uppkommer på arbetsmarknaden.

Men tvärtemot vad John Andersson säger leder regeringens ekonomiska politik till förbättringar. Vi börjar nu märka effekter av devalveringen och andra åtgärder. Orderingången ökar. Från december till januari har antalet nyanmälda lediga platser faktiskt ökat i så gott som alla län, och ganska påtagligt i en del län. Nivån är fortfarande alltför låg, men det visar att de åtgärder som regeringen satt in börjar ge effekt.

Under den period som detta pågår – jag skulle gissa under hela 1980-talet – blir vi tvungna att föra en mycket omfattande arbetsmarknadspolitik. Därför ökar nu också insatserna när det gäller arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbeten.

Skall de arbetslösa ungdomarna, frågar John Andersson, med knusende ro avvakta en uppgång i konjunkturen? Nej, jag tycker inte det. Jag tycker att de skall efterfråga de chanser som ändå finns, och de skall själva vara aktiva och ta vara på dem.

Vi har ökat på utbildningsresurserna mycket. Ungdomarna har i större utsträckning nu än tidigare möjlighet att också få del av arbetsmarknadsutbildning. Den möjligheten skall de ta till vara, för det är en bra möjlighet att förstärka sina aktier på arbetsmarknaden. Framför allt har vi nu ungdomsplatserna. Som jag har sagt förut är jag mycket angelägen om att man lokalt kommer överens om att inrätta ungdomsarbetsplatser och använda de resurser som regeringen har ställt till förfogande.

Nr 80

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Västerbottens,
Jämtlands, Västernorrlands och
Gävleborgs län*

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Västerbottens,
Jämtlands, Väs-
ternorrlands och
Gävleborgs län*

Sven Henricsson uppehåller sig mycket vid utslagningen på arbetsmarknaden. Jag tycker att det finns skäl att göra det. Det finns naturligtvis mycket oroande drag därvidlag, i ett sådant läge som vi nu har på arbetsmarknaden.

Men trots att efterfrågan har varit så låg under det år som har gått, kunde vi notera att antalet handikappade som var sysselsatta var högre under hösten 1981 än under hösten 1980. Ungefär 5 000 fler handikappade hade fått sysselsättning med hjälp av lönebidrag eller inom Samhällsföretag. Det är alltså en markering av regeringens vilja att också när arbetsmarknaden är så här svår särskilt hjälpa dem som har det mycket svårt.

Vi kan också notera en viss minskning under årens lopp av nya beslut om förtidspensionering av ungdomar, vilket markerar en annan prioritering, nämligen att resurserna skall användas för rehabilitering till arbete så långt det någonsin är möjligt, i stället för till förtidspensionering. Vi har ju också infört möjligheten till vilande förtidspension, just för att ge utökad tid för sådant rehabiliteringsarbete.

Sven Henricsson vill inte kännas vid problemen med strukturomvandlingen. Han fnyser nästan åt att detta ord används så ofta i interpellationssvaret. Jag ser gärna att Sven Henricsson kommer med en språklig innovation, om det finns något bättre sätt att beskriva vad det handlar om, nämligen att våra företag måste hänga med i en internationell konkurrens. Om så inte sker måste vi med skattemedel täcka allt större förluster. Enkelt uttryckt tycker jag det är bättre att vi använder resurserna för att skapa nya jobb, som har framtiden för sig, än att vi krampaktigt håller fast vid dem som tiden har seglat förbi.

Jag vill inte ha någon åsikt om vilka enskilda företag eller delar av företag som måste avvecklas för att man skall komma ifrån förluster, men rent allmänt är det så att strukturproblemen måste hanteras och inte föras åt sidan. De blir inte lösta för att man blundar för dem.

Jag håller med Sven Henricsson om att ökad arbetslöshet kan hota folkhälsan. Det är precis därför som jag har uppehållit mig så utförligt vid de många olika åtgärder som regeringen har vidtagit för att komma till rätta med arbetslösheten och vid att vi trots de allmänna budgetrestriktionerna har låtit anslagen till olika arbetsmarknadspolitiska insatser öka så kraftigt. Ett av de nya inslagen är omställningsbidraget. Det hjälper ju inte, säger Sven Henricsson. Jag vet inte var han hämtar denna visdom från, eftersom vi ännu inte har erfarenhet av hur omställningsbidraget kan komma att fungera. Sant är att det ger en stimulans att söka sig till de nya jobb som finns, och sant är att det förlänger tiden som arbetsförmedlingen har på sig att finna de rätta åtgärderna när det gäller de uppsagda människorna.

De nyanmälda platserna, som ökar, ger arbetsförmedlingen ökade förutsättningar att genom omställningsbidraget komma de enskilda människorna till hjälp. Det är precis det vi har eftersträvat. Om vi lägger om den ekonomiska politiken och det ger utslag i fler lediga platser, så vill vi försöka överbrygga tiden däremellan, så att människorna som blir uppsagda inte behöver få en lång arbetslöshetsperiod.

Både John Andersson och Sven Henricsson frågar om regeringen accepterar en höjd arbetslöshet. Med hänvisning till det jag redan har sagt i den här debatten är mitt svar nej. Det är precis därför som vi ställer krav på ökade resurser för arbetsmarknadspolitiken på bekostnad av neddragningar på annat håll.

Herr talman! Bertil Måbrink redovisar en mängd siffror. En av dem var arbetslösheten för ungdomar, som han påstår är 4 500. Vår statistik säger att den är 2 536. Om det är så att andra uppgifter är lika tillförlitliga, är det kanske inte så mycket att basera en debatt på.

När det gäller de ungdomar som ändå är arbetslösa vill jag hänvisa till ungdomsplatserna. Jag hoppas att Bertil Måbrink på sitt sätt gör en insats på hemmaplan genom att trycka på t. ex. de fackliga organisationerna, så att de kommer loss med lokala avtal om att inrätta sådana ungdomsplatser. Jag vill också ha ett ökat bostadsbyggande, Bertil Måbrink, men inte till priset av nya stora statliga subventioner. Däremot kan man göra en del punktinsatser. Vi har gjort en sådan – ett särskilt bidrag till att reparera äldre lägenheter i flerfamiljshus med 15 000 kr. per lägenhet. Vi har lagt om bostadsfinansieringen för att stimulera igångsättningen, och vi har kommit överens om en ny skattepolitik, som jag hoppas riksdagen under våren lägger fast och som kommer att skapa ökad stabilitet på bostadsmarknaden.

Sedan kommer Bertil Måbrink med den vanliga önskelistan med en lång rad projekt som borde genomföras. Jag skulle kunna öka ut den där listan med ytterligare ett antal. Men då blir frågan densamma som den vi hade uppe med C.-H. Hermansson: Hur skall det betalas? Något utrymme hoppas jag vi skall finna för ett byggpaket inför nästa höst och vinter, och då skall en del av de här projekten beaktas.

Anf. 33 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Även om regeringen inte är pappa till alla problem, så kan väl inte arbetsmarknadsministern komma ifrån att den förda politiken har medfört och kommer att medföra en högre arbetslöshet. Det kan man ju dagligen läsa i våra tidningar. I gårdagens tidning stod det att vägverket tvingas avskeda 2 000 anställda de närmaste fem åren. Ansvaret för detta måste väl ändå kunna läggas på regeringen. Nu påstår herr Eliasson att den förda finanspolitiken har lett – och leder – till förbättringar. Skall man som ett bevis för detta ta den höga arbetslöshet som vi har i dag, den högsta arbetslösheten sedan den officiella statistiken började tillämpas?

Ingemar Eliasson säger också att ungdomarna bör ta till vara de utbildningsmöjligheter som står till buds. Vid mitt besök på länsarbetsnämnden fick jag tillgång till ett mycket intressant material, nämligen redovisningar över åren 1979–1981. Detta material visar att man 1979 hade 1 621 personer i arbetsmarknadsutbildning inom länet. 1980 hade man 1 379, och 1981 var det 933 personer. I en kommentar säger man att statsmakterna har skärpt reglerna för beviljande av utbildningsbidrag till teoretiska eller längre yrkesinriktade utbildningar i gymnasieskola, KOMVUX och folkhögskola. De riktlinjer som nu gäller för utbildningsbidrag innebär i princip att

*Om arbetslösheten
i Västerbottens,
Jämtlands, Väs-
ternorrlands och
Gävleborgs län*

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Västerbottens,
Jämtlands, Väs-
ternorrlands och
Gävleborgs län*

arbetsförmedlingen i första hand skall välja korta, yrkesinriktade utbildningar som så fort som möjligt leder till förankring på arbetsmarknaden. Det är väl högst osäkert om just det senare har medfört någon förbättring.

Om man ser på beredskapsarbeten under samma tidsperiod, finner man att länet 1978/79 hade 2 085 årsarbeten, 1979/80 hade man 1 407, och 1980/81 var det totalt 1 106. För 1981/82 har anvisats 1 085. Det är ju intressanta siffror.

Man kan även se på statsbidragen till länet under samma tidsperiod. 1978/79 uppgick de till 221 miljoner, 1979/80 till 160 miljoner och 1980/81 till 129 miljoner.

Min slutsats att regeringen accepterar arbetslösheten, om man inte nu sätter in åtgärder, grundar jag på följande omständigheter. Det har gjorts beräkningar över vad arbetslösa kostar samhället. Jag har sett uppgifter om att varje arbetslös människa kostar 70 000–80 000 om året. Då är självfallet inte det mänskliga lidandet inräknat – det är ju svårt att mäta i pengar. Det här är en kostnad som motsvarar en vanlig industriarbetarlön. Då måste det vara ett enormt slöseri med både pengar och människor att folk skall tvingas gå arbetslösa, allra helst som det finns angelägna behov som behöver tillgodoses.

Det finns säkert flera arbetsuppgifter som t. o. m. skulle ge en mycket god lönsamhet, även ur rent företagsekonomisk synpunkt, om bara dessa kom till stånd. Bertil Måbrink har nämnt en. I våra älvar och vattendrag finns miljoner och åter miljoner timmerstockar, som skulle kunna tillvaratas. Det skulle innebära ett tillskott av råvara till skogsindustrin, som skulle betyda högre sysselsättning, framför allt för de flottare som nu blivit arbetslösa genom nedläggning av flottlederna. Det skulle även innebära en bättre vattenmiljö osv.

I mitt län skulle säkert åtskilliga arbetslösa få ett meningsfullt arbete om dessa möjligheter togs till vara. Det kan väl inte vara en väg ut ur de ekonomiska problemen att låta människorna gå arbetslösa. Det måste väl vara genom att sätta alla människor i arbete, genom att de får möjlighet att göra en insats, som vi skall komma ur de här problemen.

Anf. 34 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Tillåt mig först att något kommentera vad som har sagts om att en ansvarsfull finanspolitik är den grund som vi skall bygga på för att på längre sikt få en trygg sysselsättning.

När jag hade anledning att gå igenom bil. 9 i budgetpropositionen för att närmare analysera kommunikationsdepartementets äskanden, letade jag förgäves efter några offensiva tag. Detsamma hände när jag gick över till industridepartementets och bostadsdepartementets bilagor.

Just nu behöver landet ett investeringsprogram för att öka byggandet och utveckla anläggningssidan. Det skulle ge många jobb i en rad branscher genom den s. k. multiplikatoreffekten. Det skulle faktiskt ge landet en chans att komma på fötter. Men var finns de ambitiösa satsningarna på att, som man t. ex. talade om under kärnkraftsdebatten, ersätta oljan med alternativ

energi? Jag kan inte hitta några sådana. Var finns ett program för reparationer och restaurering av starkt nedslitna bostäder och hela stadsmiljöer? Var finns de kraftiga tagen för vägbyggnad och underhåll för att få säkrare och tryggare transporter? Var finns den breda satsningen på en bättre kollektivtrafik som skulle ge oss en bättre trafikmiljö? Nej, jag kan inte hitta några sådana offensiva satsningar. De finns inte där.

I stället kan jag på var och varannan rad läsa om sparande, om att försöka minska utgifterna på den offentliga sektorn. Eller, som arbetsmarknadsministern säger, "vi måste vara försiktiga med de offentliga utgifterna". I den andan måste man också se detta att spara genom att beröva kommunerna inkomster på 3,7 miljarder.

Enligt Arbetskraftsundersökningar – AKU – har sysselsättningen inom industrin under en nyligen redovisad tolv månadersperiod minskat med inte mindre än 45 000 personer. Tidigare hade den fortlöpande minskningen kompenseras genom en årlig rekrytering på mellan 40 000 och 45 000 personer till den offentliga sektorn. Jag är inte den som i varje situation vill gå i god för att varje tjänst är oantastbar, men då denna siffra sjunker så kraftigt som den gör – enligt Landstingsförbundets direktör ned till 12 000 eller mindre – har naturligtvis en helt ny situation uppstått. Vad kommer det att bli av detta? Tidigare kunde vi som sagt kompensera den kraftiga nedskärningen i industrisysselsättningen med en viss ökning av den offentliga sektorn. Nu kommer inte det att bli möjligt. Strävan efter att skära ned personal och tjänster i den offentliga sektorn kommer att accelerera, och det leder rimligen till högre arbetslöshet.

Är det de arbetslösa som skall dra lasset för att landet har en dålig ekonomi? Är det rimligt och riktigt ur fördelningssynpunkt, och är det i överensstämmelse med vår allmänna inställning när det gäller att skapa jämlikhet, att just de som har det svårast skall dra lasset?

Så till frågorna om de handikappade som jag berörde i mitt inledningsanförande och problemet med utslagningen.

Jag är den förste att notera som positivt en viss ökning av jobben för de handikappade. Det har blivit 5 000 fler jobb, säger arbetsmarknadsministern. O.K., det är inte illa. Men det står ändå inte i rimlig proportion till de planer som är fastlagda för att medge arbete för de handikappade. Tala med folk från Handikappförbundens centralkommitté, så får Ingemar Eliasson bekräftelse på att det stora problemet just är möjligheterna att skapa arbete för de handikappade.

Beträffande ordet strukturomvandling, som används i tid och otid: För oss i vårt län och i de norrländska länen i allmänhet har vi lärt oss att ordet helt enkelt betyder arbetslöshet och att företagen eftersträvar maximalt vinstresultat. Ordet strukturomvandling har alltså fått en dålig klang. Men det har det fått också av ett annat skäl. Det finns nämligen en rad exempel på att företag som så att säga strukturomvandlat har lagt ned sådan verksamhet som inte alls behöver läggas ned. Vi har Ljusne Kätting och Emsfors bruk som exempel på företag som man ville lägga ned men som nu lever vidare tack

*Om arbetslösheten
i Västerbottens,
Jämtlands, Väs-
ternorrlands och
Gävleborgs län*

vare att samhället eller kommunen förvärvat dem och ökat verksamheten där.

Anf. 35 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag tycker att Ingemar Eliasson uppför sig som en envis papegoja. Så fort man föreslår konkreta åtgärder hoppar han upp och säger: Inte belasta statsbudgeten, inga nya statliga subventioner!

Vad är det för debatteknik? Förklara då för mig: Om man vill bevara verksamheten i Gästrike-Hammarby i stället för att slänga ut 230 människor i arbetslöshet, hur kan det belasta statsbudgeten? Det måste väl vara tvärtom! Om man lägger ned driften och ställer 230 personer i Sandviken i den redan nu långa arbetslöshetskön, det är väl *då* som det belastar statsbudgeten? Ingemar Eliasson får väl svara på det – om han är intresserad av att försöka diskutera de konkreta förslag som jag ändå har fört fram.

Jag har frågat Ingemar Eliasson om han är beredd att medverka till att en del av Sandvikens utlandsetableringar, exempelvis den i Sydafrika, tas hem och förläggs till Gävleborgs län, där moderbolaget finns. Belastar det statsbudgeten? Innebär det nya statliga subventioner?

Jag ställde också en tredje fråga. Jag talade om forskarrapporten om den utveckling som kanske kommer att äga rum i Söderhamn under 1980-talet, att 2 000 jobb inom den offentliga och privata sektorn riskerar att försvinna om ingenting konkret görs – 2 000 människor utan jobb! Om man försöker förhindra det med vissa åtgärder, som bl. a. jag föreslagit i riksdagsmotioner, på vilket sätt skulle det belasta statsbudgeten och öka de statliga subventionerna?

Sedan bad jag i mitt förra anförande helt stillsamt att Ingemar Eliasson skulle berätta för de människor som i kväll samlas i Edsbyn – och som är oerhört bekymrade för att också de skall mista sina jobb vid snickeri- och träindustrierna i Edsbyn – om det går att förhindra detta genom att sätta stopp för permitteringarna och avskedandena i den regionen och om man inte vill öka bostadsbyggandet där. Det säger han att han inte vill. Jag frågade vad Ingemar Eliasson då ville göra i stället. Det kostar visserligen litet pengar att öka bostadsbyggandet och att reparera upp det gamla fastighetsbeståndet, men det kostar ju också pengar om ytterligare människor inom snickeri- och träindustrin i Edsbyn i södra Hälsingland blir arbetslösa. Han är inte överens med mig, som jag sade i mitt första anförande. Allright. Men vad vill han själv? Ge ett besked! I Edsbyn väntar man på ett besked. Man vet där att den här debatten äger rum i dag – det står i Ingemar Eliassons eget organ, Ljusnan, som är nära knutet till folkpartiet. Jag är faktiskt så snäll av mig att jag tycker det vore bra för Ingemar Eliassons egen skull, om han ville ge ett besked. Men kom inte med det där talet om statliga subventioner, för det är inte det som de är intresserade av.

Sedan till vad jag sade om de 4 500 ungdomarna. Jag citerade länsarbetsnämndens rapport för januari 1982 om arbetsmarknaden i Gävleborg. Där står: "Sammanlagt var drygt 4 500 ungdomar under 25 år antingen utan arbete för omedelbar placering eller i beredskapsarbete och AMU vid

januari månads slut. Detta motsvarar en hel årskull ungdomar i Gävleborgs län."

Vi är väl överens om att det är bra för ungdomarna med denna utbildning, men vad som är ännu bättre är ju att de får fast arbete också. Länsarbetsnämnden har plockat in dem. Observera att jag talade om direkt eller indirekt arbetslösa. Den siffran har jag alltså hämtat från länsarbetsnämndens januarirapport för 1982.

Anf. 36 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! John Andersson refererade till ett dokument från länsarbetsnämnden om arbetsmarknadsutbildningen. Jag bekräftar att det som står där naturligtvis är sant, dvs. att vi har lagt om riktlinjerna för statsbidragsgivningen så, att vi kan få ut mer yrkesutbildning för pengarna, helt enkelt därför att den ger de arbetssökande en snabbare förankring på arbetsmarknaden. Det är ett sätt att hushålla bättre med pengarna genom att få ut större effekt av samma summa.

Det skulle vara intressant att få veta om John Andersson har någon annan mening. Det är just yrkesutbildning som efterfrågas på arbetsmarknaden. Också när efterfrågan är så låg som den är i dag finns det brist på vissa kategorier yrkesarbetare. Om man då kan använda pengarna till att ge de arbetslösa en sådan utbildning, är det den bästa hjälp de kan få. Jag har därför litet svårt att förstå vad det egentligen är som John Andersson vill kritisera på den punkten.

John Andersson nämnde vidare ett antal siffror. Också jag vill nämna några för att redovisa läget.

- Vi hade i januari 1981 i Västerbottens län 1 081 människor i arbetsmarknadsutbildning. I dag har vi 1 254. Det finns kapacitet för att nå upp till 1 500.

Vi hade för Västerbottens län i januari 1981 i beredskapsarbete 1 068. I januari 1982 har vi 1 850. Man kan gå upp till 2 100.

Av detta drar John Andersson slutsatsen att regeringen accepterar ökad arbetslöshet. Men sanningen är ju den, att man här kraftigt har ökat antalet platser såväl i arbetsmarknadsutbildning som i beredskapsarbete. Det är till att göra logiska kullerbyttor, John Andersson!

Var finns programmet för upprustning av bostäder? frågade någon - jag tror det var Sven Henricsson. Det fanns inte i budgetpropositionen, eftersom förslaget från utredningen på området kom för ett par veckor sedan. Det är nu som regeringen har underlag för att ta ställning till ett mer omfattande program för upprustning av äldre bostäder, och ett sådant behöver vi ha.

Men i avvaktan på det har regeringen gjort just det som Sven Henricsson efterfrågar, nämligen stimulerat upprustning av äldre lägenheter. Man kan få, den dag som i dag är, 15 000 kr. per lägenhet i flerfamiljshus. detta för att stimulera sysselsättningen bland främst äldre byggnadsarbetare.

Det är sant, Sven Henricsson, att vi under 1960- och större delen av 1970-talet kunde kompensera nedgången i industrisysselsättningen med en ökning av den offentliga sektorn. Så här i efterhand bör vi notera att vi gjorde

Nr 80

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Västerbottens,
Jämtlands, Väs-
ternorrlands och
Gävleborgs län*

*Om arbetslösheten
i Västerbottens,
Jämtlands, Väs-
ternorrlands och
Gävleborgs län*

det för snabbt. I all synnerhet efter det att oljenotan började raka i höjden visade det sig att vår industriella kapacitet var för låg för att kunna balansera denna ökade import.

Nu måste vi försöka ändra på det. Då måste vi ge utrymme för den industriella expansionen, och då kan vi inte samtidigt hålla tillbaka efterfrågan genom att med höjda skatter sänka den privata konsumtionen ytterligare eller öka på budgetunderskottet, öka utlandsuplåningen och den vägen i stället försämra den externa balansen.

Men om detta verkar Sven Henricsson alldeles obekymrad och staplar utgifter på varandra i miljardbelopp. Man får en känsla av att Sven Henricsson som en annan Joakim von Anka vadar i pengar.

Bertil Måbrink har synpunkter på min debatteknik – det står honom fritt – och så frågar han: Om ett företag drivs vidare, hur kan det då belasta statsbudgeten? Eller om Sandvik plockar hem tillverkning som nu sker utomlands, hur kan det belasta statsbudgeten? Debatteknik var ordet.

Om företaget går med förlust och Bertil Måbrink kräver att vi skall täcka den förlusten med skattemedel, då är svaret att det kan vi göra i mycket få situationer och att det ofta är en misshushållning med pengar.

På den andra frågan är naturligtvis svaret att det är utomordentligt bra om Sandvik kan plocka hem tillverkning från andra länder och ge sysselsättning i Sverige. Möjligheten att göra det är i dag betydligt bättre än för ett år sedan, tack vare regeringens ekonomiska politik. Det är precis den sortens effekt som vi vill uppnå, att det blir lönsamt att tillverka i Sverige och sälja utomlands, och vi ser den effekten nu.

Bertil Måbrink är väldigt bekymrad för att inte ha någonting att säga när han i kväll skall delta i en debatt i Edsbyn, och därför vill han ha hjälp av mig. Hade jag vetat det litet tidigare, hade jag kanske kunnat peta ihop något anförande åt Bertil Måbrink. Nu får jag nöja mig med att säga att Bertil Måbrink väl får hänvisa till de svar jag har givit här om hur vi skall få fart på Sveriges ekonomi, bl. a. att vi har vidtagit ett antal åtgärder för att stimulera byggsysselsättningen – ändrad finansiering, stimulans till upprustning av äldre bostäder, fler bygg- och anläggningsarbeten för beredskapsmedlen och tidigareläggning av statliga byggen.

Det ger sammanfattningsvis många tusen jobb, och det är på den bogen som vi skall försöka överbygga den svåra situation som vi ser framför oss, innan en uppgång i den internationella konjunkturen kan förbättra sysselsättningsläget.

På förslag av talmannen beslöt kammaren kl. 14.45 att ajournera sina förhandlingar till kl. 15.00 för att bereda tillfälle till en paus i överläggningen.

Förhandlingarna återupptogs kl. 15.00.

Nr 80

Måndagen den
15 februari 1982

Anf. 37 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Det här skall få bli mitt sista inlägg i den här diskussionen – därmed har jag gjort mitt för att avkorta debatten.

Nej, Ingemar Eliasson, jag gör inte några kullerbyttor. Vad jag ville påvisa med de siffror jag här nämnde var att man under de tre åren från 1978/79 till 1981/82 kraftigt har dragit ned arbetsmarknadsutbildningen. Detta måste självfallet ha sin betydelse även för situationen i dag. Ingemar Eliasson har ju själv betygat hur viktigt det är med en utbildning och sagt att en arbetsmarknadsutbildning är ett bra medel att komma ut på arbetsmarknaden.

Nu är utbildningen kortare. Jag har absolut ingenting emot att man utbildar människor. Om man inte får ett jobb är det ju bättre att få en utbildning än att gå arbetslös! Problemet är att det i dag inte finns så många jobb för dem som genomgått utbildning att de kan komma ut på arbetsmarknaden. I Västerbottens län finns det 380 lediga platser att välja på.

Av de 7 000 öppett arbetslösa, alltså dem som man inte kunnat placera, tillhör 4 300 arbetslöshetskassa. Att så många är kassamedlemmar betyder att det är en mängd yrkesfolk som redan är utan jobb, så konkurrensen blir desto hårdare.

Jag har också de senaste uppgifterna när det gäller länet. Det totala antalet personer i olika arbetsmarknadsåtgärder uppgår nu till 5 765. Det är en ökning med 145 sedan i december 1981. Det är 1 920 personer – jag tror också Ingemar Eliasson nämnde den siffran – som f. n. sysselsätts i beredskapsarbeten. Men kvar står ändå det faktum att ca 7 000 människor är utan jobb.

Arbetsmarknadsministern efterlyste jobb som är dagsverksbilliga. När det lackar mot vår och snön försvinner kan man verkligen hitta just billiga dagsverken, nämligen inom skogsvården. Där behövs det också stora insatser. Men det måste självfallet förberedas genom utbildning. Där finns det möjligheter att ta initiativ, dels till utbildning, dels till att skogsvårdande åtgärder kommer i fråga i större omfattning än vad som nu är fallet. Jag tror inte att man kan vänta på att någon skall hoppa upp som gubben ur lådan och ta sådana initiativ, utan det måste regeringen självfallet ta ett ansvar för.

I mitt län har också fackliga organisationer tagit lovvärda initiativ för att utarbete konkreta förslag till objekt. Jag kan nämna SJ:s fackklubb i Vännäs, som har utarbetat ett mycket bra investeringsprogram för kollektivtrafiken. Vidare finns det på Scharins Söner i Skellefteå förslag till en ny produktion. Enligt vad som på senare tid framkommit hotas den fabriken av nedläggning. Det betyder ytterligare arbetslöshet. I Hörnefors t. ex. skulle man kunna starta en produktion av bl. a. oblekt papper, men det fordrar andra beslut och andra styråtgärder, så att man även får avsättning för produkterna.

Vad som behövs är ett aktivt stöd från samhällets sida för att genomföra dessa förslag. Om man räknar samman kostnaderna för arbetslösheten och

*Om arbetslösheten
i Västerbottens,
Jämtlands, Väs-
ternorrlands och
Gävleborgs län*

*Om arbetslösheten
i Västerbottens,
Jämtlands, Väs-
ternorrlands och
Gävleborgs län*

även andra kostnader som följer på den, för utslagning t. ex., måste man komma fram till att det är riktigare att satsa dessa pengar på att skapa sysselsättning. Då skapas ju ett värde för människorna genom att de får jobb i stället för att gå arbetslösa. Det är självfallet ett besked från regeringen om sådana stödåtgärder som de berörda människorna går och väntar på.

Anf. 38 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Jag hade tänkt nöja mig med min tidigare replik, men när arbetsmarknadsministern jämförde mig med Joakim von Anka blev jag stimulerad att ånyo begära ordet. Jag ville gärna ge honom ett tips att gå igenom den aktuella situationen när det gäller förmögenheter och rikedomar här i landet. Han skulle då finna att vi i de stora bankerna och även bland privatpersoner har förmögenhetsägare som verkligen representerar Joakim von Anka. Det finns många sådana som ägnar sig åt spekulation och ligger på medel som – det vill jag säga till arbetsmarknadsministern – rimligen borde vara i samhällets händer för att sättas in i investeringar för att produktivt utveckla landet. Det är ju detta som är problemet: Det finns ackumulerat enorma kapitalresurser hos privata herrar av typen Joakim von Anka, men dessa medel kommer samhället inte att kunna disponera för vettiga investeringar som kunde bidra till ökad sysselsättning.

När det gäller detta att regeringen har givit ökade bidrag till arbetslöshetens bekämpande kan jag säga att det bekräftas av faktiska siffror, som jag fick i dag på morgonen bl. a. från Västernorrlands läns länsarbetsnämnd. Men då kommenteras detta av länsarbetsnämndens folk med ungefär följande: Nu gäller det ju de 6 000 arbetslösa vi har i länet i dag. Vad vill man göra för att hjälpa oss att reda upp den situationen?

Den rådande situationen drar med sig alla de problem som vi har varit inne på här i dag. De anslagna medlen räcker inte till att klara de bekymren. Till det behövs det långsiktiga satsningar, långsiktiga program och lösningar, sådana som vi har föreslagit och varit inne på här i debatten. Vi kan inte nöja oss med provisoriska åtgärder, som inte klarar problemen.

Att de nyanmälda arbetsplatserna skulle öka i antal är fel, i varje fall när det gäller Västernorrlands län. Där har man en klar minskning av antalet nyanmälda platser hos arbetsförmedlingen.

Anf. 39 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Bara några kommentarer till frågan om Edsbyn. Jag tycker det är beklagligt att Ingemar Eliasson hanterar den frågan på det sätt som han gjorde här före pausen. Det är naturligtvis så att lokalradion i Gävleborgs län är intresserad av den här debatten, som gäller förhållandena i länet. Man vet att jag har tagit upp problemen i min interpellation. Lokalradion bevakar också detta arrangemang i Edsbyn i kväll. Och det föregås av att ordföranden i Träindustriarbetareförbundet har ett telefonväkteri mellan kl. 17.00 och 18.00.

Det är en sak att man då kan raljera genom att tala om att "peta ihop" ett tal till Bertil Måbrink, som skall vara i Edsbyn i kväll. Jag beklagar att

arbetsmarknadsministern lägger upp debatten på detta demagogiska sätt och springer undan den konkreta fråga som jag ställde till honom. Jag undrade alltså om arbetsmarknadsministern kan ge ett besked till dem som lyssnar på lokalradion och till deltagarna i kvällens arrangemang i Edsbyn. Vad har arbetsmarknadsministern att erbjuda i stället, om arbetsmarknadsministern inte är beredd att öka bostadsbyggandet? Att bostadsbyggandet har betydelse för trä- och snickeriindustrin kan vi ju vara överens om. Minskar bostadsbyggandet, medför det svårigheter inom denna bransch.

Arbetsmarknadsministern har svarat att han inte är beredd att öka bostadsbyggandet. Vissa åtgärder kunde han eventuellt vidta längre fram. Jag tror att det inte bara är vpk-aren Bertil Måbrink utan också många människor i södra Hälsingland som är intresserade av ett svar från arbetsmarknadsministern på följande fråga: Vad föreslår arbetsmarknadsministern i stället, för att undvika ytterligare permitteringar, avskedanden och kanske också ytterligare industrinedläggningar inom snickeri- och träindustrin i södra Hälsingland?

Jag skall inte tvista mer om detta, men jag förde faktiskt fram denna fråga seriöst. Jag "petar" dessutom inte ihop mina tal. Det må så vara att arbetsmarknadsministern gör det, när han eventuellt skriver tal. Däremot tror jag inte att arbetsmarknadsministerns talskrivare "petar ihop" talen. Jag tror att de försöker göra det mycket seriöst. Så om jag någon gång skulle ha behov av hjälp, skall jag vända mig till dem.

Sedan till frågan om utlandsetableringarna. Jag tog upp Sandvik. Då sade arbetsmarknadsministern ungefär följande: Just den politik som vi för gör att företagen plockar hem sina utlandsetableringar därför att det nu är vinstgivande att ha produktionen hemma i Sverige. Får jag då fråga arbetsmarknadsministern vad det kan bero på att kapitalexporten fördubblades under 1981. Från att under flera år konstant har legat på 3,5 miljarder per år steg den under 1981 till 6,5 miljarder. Vad kan det bero på? Det stämmer ju inte med vad Ingemar Eliasson sade före pausen. Kan jag få en förklaring?

Så bara några ord om lönsamma företag och det resonemang som vi hade om Gästrike-Hammarby. Med vissa justeringar – man kanske måste minska nuvarande 230 anställda till en något lägre siffra – är Gästrike-Hammarby lönsamt från samhällsekonomisk synpunkt. Det är ett faktum. Det var därför jag frågade hur ett bevarande av den industrin kan belasta statsbudgeten eller innebära statliga subventioner. Det måste vara tvärtom. Om den läggs ned, kommer det att belasta statsbudgeten.

Anf. 40 EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Sverige är ett avlångt land – och Norrbotten finns i dess utkant. Det är ett konstaterande som man kan göra, inte bara i geografisk bemärkelse utan också i politisk. Just nu upplever vi visserligen en tid då Norrbottenfrågan har blivit något slags test på myndigheters och politikers insikter om regionalpolitiken – såsom den har förts och såsom den i framtiden måste föras. Men i grunden har ingenting förändrats. Länet kännetecknas

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Norrbottens län*

alltjämt av ett ensidigt beroende av få och stora råvaruproducerande näringar och av industrier med låg förädlingsgrad på sina produkter. Från Norrbotten går nu, liksom i långa tider hitintills, mängder av elström, skogsråvaror, järnmalm och arbetskraft. En liten del av detta kommer tillbaka. Men det sker antingen under knot eller också – som i arbetsmarknadsministrerns till mig adresserade rader i det här interpellationssvaret – med hänvisning till alla de miljardinsatser som har gjorts. Det händer också att dessa hänvisningar följs av så många utropstecken att Norrbotten oegentligt har kommit att framstå som en tärande del inom den svenska ekonomin. Ändå har jag sett uppgifter – publicerade under fjolåret – som visar, att medan industristödet till län i Mellansverige uppgick till 3 000 kr. per invånare så var motsvarande summa för Norrbotten 300 kr.

Men låt oss stanna vid det här med miljardinsatserna. Jag är inte så småaktig att jag inte kan erkänna att sådana har gjorts. Som sagt: Av det som under årtionden har strömmat från Norrbotten och kommit till användning i hela landets ekonomiska utveckling, för att inte tala om hur de har berikat kapitalägare söderut och utomlands, har en del på senare år betalats tillbaka till länet. Detta har skett, eftersom basnäringarna har sviktat och behövt tillskott för att klara sin existens. Det har också skett genom tidigareläggning av projekt. Norgevägen är ett exempel som har diskuterats långt tidigare än när denna regering fick anledning att ta med den i sina bedömningar. Med detta inför ögonen kan man naturligtvis säga att arbetslösheten skulle ha varit ännu större om dessa insatser inte hade gjorts. Men man kan också försöka anstränga sig att se litet längre och då konstatera, att om Norrbotten tidigare, under de "goda åren", hade uppmärksamats som något annat än en råvaruproducerande och vinstgivande del av landet och om man då hade satsat på att inte bara ta ut vad som går utan också säkra en kommande utveckling – ja, då hade Norrbottens läge varit ett helt annat än det är i dag.

Och utan att gå till historien: Om insatserna i dag stod i proportion till det som Norrbotten ger i bolagsskatter, överpriser på statens transporter, vinsterna på vattenkraften och exporten av välutbildad arbetskraft, ja, då skulle utvecklingen kunna vändas, och det snabbt. Då skulle det inte längre handla om livsuppehållande åtgärder utan om att lägga grunden till en bra framtid.

Det här är inte fråga om någon onyanserad regionalism – inte ännu! Men det är nu hög tid att börja radera bort de kännetecken som under hela Norrbottens industriella historia har funnits och ännu i dag finns för en satellitregion. Det är kännetecken som i en ytterligare förlängning kan leda till reaktioner av annat slag än de som hittills har förmärkts. Nöd bryter som bekant lag.

Med uppgifter från före planeringsdirektören i Norrbotten Kjell Öströms skrifter, kan några allmänna regler för vad som gäller för en satellitregion uppställas. För det första: Över en längre tidsperiod har regionen ett nettoutflöde av produktionsfaktorer, vilket bl. a. leder till att invånarna i

genomsnitt har lägre inkomster och materiell standard än riksgenomsnittet.

För det andra: Ju bättre kontaktmöjligheterna mellan metropolen och dess perifera region är, desto sämre blir den regionala utvecklingen för satelliten. Och tvärtom: En avskärning av kontakten ger relativt sett bättre utveckling för satelliten.

Dessa punkter har tillämplighet även internationellt. För Sveriges del kan därutöver tilläggas: Regionalpolitik av svensk typ kan bara i viss utsträckning mildra verkningarna av metropolens utnyttjande av den perifera regionens produktionsfaktorer såsom arbete, naturresurser och kapital.

Visst går mönstret att känna igen! Om nu en folkpartistisk arbetsmarknadsminister inte vill gå så långt som till att dra slutsatsen att det krävs en planerad ekonomi för att komma till rätta med missförhållandena, så måste han väl ändå kunna acceptera den beskrivningen. Mönstret finns ju på alla områden.

Vattenkraftsutbyggnaden har genom utbudet av billig elkraft gett en snabb industriell expansion i svenskt näringsliv – främst utanför Norrbotten. Genom vattenlagen har visserligen kommuner som berörs av vattenreglering, t. ex. Jokkmokk, fått viss kompensation. Men då skall de 60 à 70 miljoner som har utbetalats jämföras med den sammanlagda vinst på ca 600 miljoner per år som kommer från vattenkraften. Med en rimligare "återbäring" skulle Jokkmokk verkligen inte behöva vara en av de svårast arbetslöshetsdrabbade kommunerna, vilket så sent som i går kom till uttryck i en kvällstidnings ledarsida, där kommunalrådet i Jokkmokk beskrev den utomordentligt svåra situationen för kommunen.

På malmsidan ser vi mönstret i det faktum att staten, när man på sin tid överlät rättigheterna för malmbrytningen till Grängesbergsholaget, gjorde upp om del i vinsten genom höga avgifter på malmfrakterna. Principerna i det gamla avtalet styr faktiskt allttjämt taxesättningen, även om vissa modifieringar har gjorts på senare tid. När staten sedan 1957 köpte ut Grängesbergsholaget och övertog gruvdriften, använde de privata intressena pengarna från överlåtelsen till att köpa en gruva i Afrika och till att bygga ett rationellt stålverk i Oxelösund. Båda dessa verksamheter blev konkurrenter till den i Norrbotten.

När det så gäller stålsidan fick Norrbotten sent omsider ett järnverk, och då var det andra världskriget som gjorde att man behövde produkterna. Sedan gick Norrbottens Järnverk under lång tid på sparlåga, med låg förädlingsgrad och ekonomiska förluster. Stålverk 80-idén kom upp på 1970-talet. Här i riksdagen beslutades det enhälligt 1974 att projektet skulle genomföras. Men mot beslutet stod starka intressen, bl. a. Grängesbergsholaget. Och så "spolades" då det som utmålats som räddningen för Norrbotten. I dag förädlas bara en tiondel av den malm som bryts i Norrbotten. Vi importerar mer handelsstål än vi exporterar, och av det stål vi konsumerar importerar ungefär 50 %.

Även beträffande skogstillgångarna kan konstateras att förädlingsgraden inom Norrbotten är mycket låg. 8 % av landets skogsråvara produceras i

Norrbotten, men procentsatsen när det gäller saluvärdet för mer förädlade produkter är ungefär 3,6. Länet importerar ungefär hälften av sitt byggmaterial, medan ett genomsnittslän bara importerar 12 %. Här kan man dessutom se mönstret för metropol-satellit-förhållandet inom själva länet. Det mesta timret produceras nämligen i inlandet, medan förädlingen sker vid kusten.

Arbetskraften, slutligen: De stora utflyttningarna under vissa perioder är väl kända. De har gjort att företag inte har behövt komma till arbetskraften. Företag söderut har fått väl utbildad arbetskraft, och värdet av det kan väl knappast uppskattas nog.

Som sagt: Norrbotten behöver inga subventioner. Men Norrbotten behöver en ordentligt planerad utveckling för att de viktiga basindustrierna skall kunna bevaras och utvecklas – och inte som nu successivt slaktas ned. Länets järnmalmgruvor har goda utsikter att överleva om de sköts rätt. Med dagens utveckling mot alltmer stränggjutning i stålverken uppstår snart ett behov av järnsvamp eller andra kyltillsatser till stålkonvertrarna.

Ser vi frågan i större omfattning vet vi att världen har stort behov av stål. Indonesiens 150 miljoner invånare t. ex. tillverkar 1 miljon ton stål per år, medan Sveriges ca 8 miljoner tillverkar 4,5 miljoner ton och importerar nästan lika mycket.

I en planerad utveckling med sikte på Norrbottens framtid måste insatserna riktas mot effektiva satsningar i form av starkt stöd åt basnäringarna. Inte stöd bara för att klara akuta problem utan för att få i gång ett metallurgiskt utvecklingsarbete lika väl som ett arbete för förädling av skogsråvara.

Om nu arbetsmarknadsministern inte tycker sig ha skäl, som han återigen säger, att tala om allt som har gjorts kanske ändå dessa aspekter kan föranleda någon kommentar. Uppenbart är ju ändå att de hittills gjorda insatserna inte kan ha haft särskilt stor effekt, eftersom arbetslösheten hela tiden ökar.

Det är på något sätt betecknande att statsrådet i sitt svar till mig helt uppehåller sig vid de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Här uppfattar jag tyvärr någonting av den där gamla attityden till Norrbotten, som någonting som måste subventioneras. Länet får, säger statsrådet, "det ojämförligt största anslaget till beredskapsarbeten". Hur skulle det kunna vara annorlunda? Nu finns ju inte ens möjlighet att flytta de arbetslösa till någon annan plats i landet. Det har den debatt som hittills förts bekräftat, och det kommer den debatt som återstår att bekräfta.

För att nämna bara ett exempel är 25 % av byggnadsarbetarna i landet arbetslösa. Statsrådet har dessutom ingenting alls att säga till alla de unga arbetslösa som säkert med större fog än jag ställer frågan: Vad är det för samhälle som inte behöver oss när vi vill göra en insats, när vi skaffat oss en utbildning och när vi vill stanna där vi trivs?

Mer skall inte göras, konstaterade redan C.-H. Hermansson tidigare i den här debatten. Så är det uppenbarligen.

Men jag kan ändå inte låta bli att ställa ytterligare frågor i det avseendet:

Är det inte alarmerande att antalet unga arbetslösa i länet motsvarar nära nog en årskull? Bertil Måbrink har åberopat ett liknande faktum för Gävleborgs län. Möter man det problemet enbart med att tala om hur mycket som satsas på beredskapsarbeten? Beredskapsarbeten är i och för sig bra när man har dem, men vi vet att de är begränsade i tiden.

Det är väl ändå bekräftat att de insatser som har gjorts inte fått nödvändiga bestående effekter. Det är ju ändå det som det nu äntligen måste börja handla om.

Jag har, herr talman, i min interpellation också tagit upp frågan om vilka socialt motiverade insatser statsrådet kan tänka sig. Svaret blir att regeringen har att behandla en framställning från länsstyrelsen. Jag vet det. Det finns såvitt jag vet t. o. m. två framställningar – dels en om fortsatt uppföljning av projektet social utvecklingsplanering, dels en om finansiering av aktualiserade sysselsättningsprojekt.

Kanske är det så att det som ligger hos regeringen inte diskuteras av regeringens medlemmar. Men nog skulle vi medverka till att föra politiken litet närmare människorna, om vi åtminstone utbytte några funderingar om de saker som behandlats. Jag tycker verkligen, herr statsråd, att projektet social utvecklingsplanering – det projekt som nu alltså ligger på regeringens bord – är värt att diskutera, även under den tid frågan behandlas. Det ligger ett flerårigt, ambitiöst arbete bakom projektet. Det har väckt intresse även utomlands. Och framför allt bekräftar det att det inte saknas uppslag och idéer när det gäller hur Norrbotten skulle kunna vara, om länets förutsättningar togs till vara.

Här utgår man från en regions sociala verklighet och från enskilda människors faktiska situation. Det som här har tagits fram får inte fastna i någon utredningskvavn, utan det måste snabbt läggas till grund för en utformning av arbetsmarknadspolitiken. Länets myndigheter och organisationer, lika väl som enskilda, skall ha en möjlighet att påverka det som händer. Med det här unika materialet som grund finns det nu möjlighet att aktivt påverka skeendet, medan tidigare beslut beträffande människor och bygder fattats över huvudet på dem som berörts.

Problemen i Norrbotten har från social synpunkt många intressanta sidor. Jag skall inte beröra alla. Men vad betyder t. ex. den ekonomiska och sociala situationen i länet för invånarnas hälsa? Vi vet – Sven Henricsson har tidigare erinrat om det – att Norrbotten delar tätplatsen med Jämtland när det gäller andelen förtidspensionärer. Även i det avseendet uppvisar malmfältskommunerna den mest ogynnsamma utvecklingen. Vi vet också att förtidspensioneringen mer hör samman med arbetslöshet än med sjuklighet. Det handlar alltså om en sjuk arbetsmarknad. Verkningarna för de enskilda mildras genom en strid ström av förtidspensioneringar och vårdinsatser. Men är detta i längden bra för samhället? Självfallet inte.

Arbetslöshetens verkningar kan exemplifieras på många sätt. Effekterna på människors hälsa och sociala tillvaro borde vara det som främst uppmärksammades och sattes in i planeringssammanhangen. När norrbottningarna nu med kraft slåss för en utvecklad region och mot arbetslöshet och

*Om arbetslösheten
i Norrbottens län*

flyttning, så innebär det även att de slåss för bättre fysisk och psykisk hälsa.

Till slut, herr talman, skall jag väl ändå också tacka för svaret.

Anf. 41 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Om Norrbotten hade uppmärksamats under de goda åren, säger Eivor Marklund, hade saker och ting varit betydligt bättre i dag. Om näringslivet då hade breddats och beroendet av basnäringarna inte hade varit så stort i dag, så skulle arbetslösheten inte vara så omfattande.

Nej, det är alldeles sant. Men det lönar ju inte så mycket att önska att man hade gjort saker och ting annorlunda förr. Det är ju precis det här som gör det så tungt i dag – att vi både skall försöka kompensera bortfallet i våra basnäringar, som ju under senare år har genomgått så stora strukturomvandlingar, och samtidigt försöka skapa nya jobb för dem som kommer ut på arbetsmarknaden och bredda näringslivet.

Det är ju därför att bakgrunden är denna som vi har måst göra miljardsatsningar i Norrbotten. Jag skulle kunna ta upp talartiden ganska länge med att räkna upp sådana projekt, men både Eivor Marklund och jag vet ju väl om vilka det är. En tredjedel av bygg- och anläggningsarbetarna har stundvis varit sysselsatta i särskilda åtgärder, beredskapsarbeten eller tidigarelagda byggen. En femtedel av anslaget för beredskapsarbeten har gått till Norrbotten, därför att läget där har varit så svårt. Det här är inte någon understödsgarmentalitet, utan helt enkelt ett försök att förbättra förutsättningarna för en expansion av näringslivet i Norrbotten som kan ge sysselsättning, varaktig och meningsfull sådan, åt människorna där. Eivor Marklund vet att mycket av dessa pengar har gått till förbättringar av infrastrukturen – vägar och annat – och till investeringar i de stora statliga företagen.

Eivor Marklund gjorde därvidlag en jämförelse mellan Sveriges produktion av stål och Indonesiens. Jag vet inte vad Eivor Marklund själv drar för slutsatser av detta. Det är naturligtvis värt en liten fundering, t. ex. när det gäller produktionskostnaderna. Inte menar väl Eivor Marklund att norrbottningarna skulle betalas för stålframställningen som man betalas i Indonesien? Men det är naturligtvis där som konkurrenskraften i första hand kryper fram. Vi svarar med att försöka gå över till mera förädlade produkter, som kan bära ett högre löneläge, och det är just därför vi genomgår en svår strukturomvandling. Jag anser att det är den riktiga vägen att gå, i stället för att backa tillbaka.

Vi har under åren gjort en serie insatser för Norrbottens vidkommande, både för att råda bot på de akuta problemen och för att bredda näringslivet. Vi skall ta vara på alla sådana chanser som finns. Jag vill hänvisa till den särskilda servicecentral som inrättats i Gällivare som ett nytt grepp. Jag vill hänvisa till de pengar som faller ut av Vindelälvspaketet, som faktiskt också tillkommer Norrbotten i viss utsträckning, vilket är ett nytt grepp. Vi kommer åter till de här frågorna i den regionalpolitiska propositionen, där vi också kommer att koppla ett nytt grepp, nämligen att sänka de totala

lönekostnaderna i de fyra nordligaste kommunerna genom minskningar av arbetsgivaravgifter. Vi hoppas också att det blir ett positivt beslut i riksdagen för ett nytt flygplanssystem och att det skall ge fler nya jobb i Norrbotten. På olika punkter får vi alltså lov att tillvarata Norrbottens intressen, just därför att läget där är så svårt. Inget seriöst förslag skall lämnas oprövat för att komma människorna i Norrbotten till hjälp.

Anf. 42 EIVOR MARKLUND (vpk):

Herr talman! Det är självfallet riktigt att det inte är lönt att gråta över spilld mjölk. Jag har heller inte haft detta i tankarna när jag har försökt att den här gången – jag har ju haft anledning att diskutera Norrbottenproblemen ett antal gånger under de gångna 15 åren – ta greppet med att visa hur det historiskt, åtminstone för en något så när överblickbar tid, har gått till när det gällt att lösa Norrbottenproblemen.

Jag har velat erinra om detta därför att jag tror att detta ger kunskaper, detta ger möjlighet att belysa kraften i de kunskaper som nu finns inte minst i länet, vill jag påstå, men som kanske ännu saknas i departementet och i de övriga delarna av landet om Norrbottens förutsättningar; kunskaper också om hur regionalpolitiken och beslut i samband med den hittills har fattats på central nivå *men* haft regionala effekter – inte tillräckligt positiva effekter, tyvärr. Man kan faktiskt tala om att det har förts en omedveten regionalpolitik, men också en medveten regionalpolitik, som inte har resulterat i det som Norrbotten har haft rätt att kräva.

Det har konstaterats av många andra än mig att den medvetna regionalpolitiken har misslyckats med att lösa sysselsättningsproblemen i Norrbotten, för en klart framgångsrik regionalpolitik skulle ju ha betytt att länet nu skulle ha haft ett tillräckligt antal nya sysselsättningstillfällen inom industrin. Förutsättningarna finns ju, och det har inte heller Ingemar Eliasson försökt att bestrida. De största förhoppningarna har under årens lopp knutits till det regionalpolitiska stödet och dess betydelse för industrins investeringar och sysselsättning, men förhoppningarna har inte kunnat infrias.

Arbetsmarknadsministern tycker tydligen att det här med Indonesien var ett dåligt exempel. Jag har tagit det bara för att belysa att det som man numera mer eller mindre ofta får höra, att järnmalmgruvornas och stålindustrins tid är i stort sett förbi, inte kan vara riktigt, eftersom behovet också globalt sett är så stort.

Det är naturligtvis lätt gjort att man fastnar i ordklyverier. Jag vill framhålla att jag, när arbetsmarknadsministern bemöter mitt anförande, tyvärr får en känsla av att han litet för mycket har lyssnat på sitt partis representant i länsstyrelsen, som i skrivningen om Länsprogram 80 i en reservation tycker att man i länsprogrammet tecknar en alltför mörk bild av Norrbotten. Har man det som vägledning, är det inte så konstigt om resultatet blir som det blir. Länsprogram 80 är verkligen ingen skrämselprophetia. Det är en väckarklocka som borde ljuda betydligt högre än den tydligen

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Örebro och
Värmlands län*

hittills har gjort i departementen, så att det avsätter resultat i den proposition som är aviserad till den 10 mars.

Jag noterade förut att regeringsledamöter inte diskuterar sådant som är under behandling. Ett besked hade annars varit bra. Jag kan inte återropa att lokalradion just nu speciellt bevakar dessa frågor, men jag vet att det också i Norrbotten finns intresse för vilka besked som skall komma fram av den här diskussionen. Det skriftliga svaret gav ju inga besked, och såvitt jag kunde höra gjorde inte det muntliga det heller.

Anf. 43 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Först får jag tacka arbetsmarknadsministern för ett interpellationssvar som den här gången är något mer än det kollektiva summariska svar som vi fick den 6 november i fjol. Den här gången har vi fått åtminstone *litet* besked för varje län som berörs.

Vad det gäller de stora övergripande frågorna tänker jag inte ge mig in på dem, utan hänvisar till den debatt som fördes mellan C.-H. Hermansson och arbetsmarknadsministern.

Inledningsvis konstaterar jag att arbetsmarknadsministern, i sitt svar till Alexander Chrisopoulos, deklarerar att de mål som lades fast för arbetsmarknadspolitikens roll redan på 1960-talet alltjämt kvarstår, som det står i svaret. Om dessa mål sålunda kvarstår också i dag – ja, då gäller det att försöka leva upp till dem. Skillnaden i dag är att de tillgängliga resurserna blivit mindre och att problemet med arbetslöshet nu är större än någon gång sedan den stora världskrisen på 1930-talet. Gencarellt anser jag att målet i fråga om välfärdsfördelningen, som ju enligt arbetsmarknadsministern alltjämt skall ligga fast, måste förplikta regeringen till att föra en politik som inte lastar över krisens och arbetslöshetens börda på dem som förlorar sina arbeten. De som ställs utan arbete har nog med den mentala börda syssellosheten i sig innebär. Den ekonomiska bördan bör fördelas någorlunda rättvist på alla i samhället i förhållande till vars och ens ekonomiska bärkraft. Att krisens och arbetslöshetens börda skall lastas på de svagaste anser jag helt oacceptabelt. Ändå har det knappast undgått någon att så har skett.

Om jag sedan går över till arbetsmarknadsministerns svar på mina frågor, så finner jag där få konkreta besked. Som jag framhållit i min interpellation finns det säkerligen en tendens hos iakttagare utanför Örebro län att betrakta detta centralt belägna län som rätt problemfritt. Så är emellertid inte alls fallet. I detta geografiskt lilla län, som innehåller såväl skogs- som mellan- och slättbygd, finns samlade alla de problem som dessa olika typer av bygder har. Det finns därför all anledning att beakta de problem med näringsliv och sysselsättning som faktiskt finns i Örebro län.

I svaret sägs att de arbetsmarknadspolitiska insatserna i länet kommer att öka. Nya kurser kommer att starta inom AMS-utbildningen, sägs det. Jag är inte så övertygad om att det verkligen blir så. Mellan 1 700 och 1 800 arbetslösa går i dag på beredskapsarbeten i länet. Det är mellan 1 000 och 1 100 mer än för ett år sedan. Det är givetvis en betydande höjning av

insatsen jämfört med tidigare förhållande men har bara kunnat få den effekten att främst ungdomsarbetslösheten inte ökat. Den 30 april och den 31 maj i år löper dessa beredskapsarbeten ut, samtidigt som de anvisade anslagen också är förbrukade. Då har man förbrukat 86 milj. kr. Länsarbetsnämnden har begärt ytterligare 5 milj. kr., och frågan är om den har utsikt att alls få mera pengar.

I svaret nämns möjligheten att ge ungdomar beredskapsarbeten inom näringslivet. Denna verksamhet har knappast kommit i gång ännu, och det är ovisst om det finns intresse ute i näringslivet för att realisera den.

I svaret till Bertil Måbrink sägs att regeringen för någon vecka sedan lagt ut industribeställningar på 40 milj. kr. I svaret till mig anges att Örebro län fått del av dessa beställningar. Min fråga är: Hur stort belopp har vi fått till Örebro län, och till vilken bransch har dessa beställningar gått?

Vad sedan gäller min fråga om utlokalisering av statlig verksamhet till Örebro län så hänvisar arbetsmarknadsministern till den regionalpolitiska proposition som snart skall läggas fram. Jag får väl godta att det inte avslöjas något i förväg om denna propositions innehåll men vill framhålla några saker.

Dras SCB:s verksamhet ned totalt, anser jag att neddragningen inte skall få drabba den del som är utlokaliserad till Örebro. Den har ju flyttats ut dit just för att ge sysselsättningstillfällen. Om det i framtiden blir en utvidgning av verksamheten, bör den tillföras Örebro.

Vad sedan gäller utlokaliseringen av det nya energiverket, är det många kommuner som är ute efter det – 18 tror jag. Jag vill bara i detta sammanhang ha sagt att Örebro borde vara en från flera synpunkter lämplig lokalisering, om förläggningen sker utanför Stockholm.

Som svar på mina frågor om I 3 och om sysselsättningen vid försvarsmaterielindustrin så ser arbetsmarknadsministern inte att staten här har något större ansvar än för vilken annan neddragning i sysselsättningen som helst. Jag är inte överens med honom på den punkten. Jag menar att för dem som är sysselsatta direkt av staten eller vilkas arbeten är helt beroende av statliga beslut måste staten ha ett särskilt ansvar.

Vad sedan gäller planering för ökad civil produktion inom krigsmaterielindustrin meddelar arbetsmarknadsministern att den tillsatta utredningsmannen kommer att avlämna rapport till regeringen redan innevarande månad. Det är ett av de få konkreta besked som finns i svaret till mig. Från vpk har vi under en följd av år påyrkat en sådan planering, och under senare år har det visats ökad förståelse för detta vårt krav på övergång till mer civil produktion. Jag uttrycker redan nu förhoppningen att utredningsförslagen här går i den riktning som vi har krävt. Inom Bofors exempelvis, där man för bara några år sedan hade en utveckling mot ökad civil produktion, har vinden vänt; där har den civila produktionen krympt kraftigt och den militära delen relativt sett ökat.

Jag vill slutligen påminna om att Örebro län i januari i år enligt länsarbetsnämnden hade 5 560 arbetslösa. Det är ett 1 630 fler än för ett år sedan trots 1 040 nya beredskapsarbeten under samma tid. Jag tror inte att

det går att lösa dessa problem med bara en påspädning av beredskapsarbeten, utan det måste också till stimulans av den ordinarie arbetsmarknaden. Här borde igångsättande av byggverksamhet kunna verka som motor. Statligt och kommunalt byggande borde kunna tidigareläggas som en stimulans. Det framhålls också med kraft av länsarbetsnämnden. Man menar också att får vi nästan stopp i byggverksamheten under lång tid riskerar vi att vi inte har några kunniga byggnadsarbetare att sätta in, när konjunkturen kanske någon gång vänder.

Mina följdfrågor är:

Kan Örebro län påräkna tidigarelagt statligt eller kommunalt byggande, som har angivits i det lämnade svaret exempelvis beträffande Östergötland?

Bli det nya pengar till beredskapsarbeten när pengarna är slut i april och maj? Det är ju ett litet glapp då till nästa budgetår.

Vart har de utlagda statliga beställningar som gjorts nyligen gått, och finns det chans till fler?

Anf. 44 RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret. Det är ett betydligt utförligare – eller ordrikare – svar än det jag fick den 6 november i fjol om arbetslösheten i Värmland. Men fortfarande är det ett svar som är snävt avgränsat till att handla om de speciella stödåtgärderna för att skaffa fram tillfälliga arbeten. När jag frågade, om de hittills genomförda statliga åtgärderna har varit tillräckliga och om regeringen vill ta initiativ till nya typer av åtgärder, efterlyste jag inte den långa raden av nya försök med att betala pengar till företagen för kortsiktiga och tillfälliga arbeten.

Det är ju åtgärder för att möta och bekämpa de långsiktiga problemen som krävs i ett län som Värmlands län. Strukturproblemen inom skogsindustri och stålindustri har varit kända länge, och de har sedan slutet av 1960-talet åstadkommit att industrisysselsättningen har minskat betydligt mer i Värmland än i landet som helhet.

Nu talar arbetsmarknadsministern återigen om att vårt län har fått mer pengar till beredskapsarbeten än förra året. Men det är ju så att antalet konkreta beredskapsarbeten har avtagit i rask takt, och det har inte hela tiden funnits arbeten till alla dessa pengar. Då är det inte någon avgörande insats mot arbetslösheten i Värmland att ytterligare 61 milj. kr. har ställts till förfogande för beredskapsarbeten. Och även om man skaffar fram beredskapsarbeten till pengarna är dessa arbeten bara en tidsbegränsad nödhjälp för de arbetslösa. Denna vår kommer t. ex. 2 400 beredskapsarbetande värmlänningar att få gå tillbaka till sin reella arbetslöshet. I stället skall andra människor få tidsbegränsade beredskapsarbeten.

Antalet öppet arbetslösa i Värmlands län är nu över 8 000. Därtill kommer att omkring 3 000 är varslade just nu, därav ungefär hälften till följd av Vänerskogskonkursen. Ytterligare 1 000 har fått varsel om permitteringar av varierande längd eller om korttidsvecka. Det finns alltså goda skäl för att tala om en arbetslöshet som ökar i accelererande takt.

Arbetsmarknadsministern nämner också i dagens svar de särskilda ungdomsinsatserna. Av de insatserna är de s. k. ungdomsplatserna en. I förra veckan presenterade Värmlands Folkblad en undersökning av de större industriföretagens intresse av att inrätta ungdomsplatser i Värmlands län. Det blev tyvärr ett mycket magert resultat. Och då går ju luften ur även den ballongen.

Det här är ingen svartmålning, det jag nu har sagt. Det skulle annars vara till stor lättnad för de arbetslösa och varslade värmlänningarna, om arbetsmarknadsministern skulle kunna påvisa överdrifter och missvisande uppgifter i det jag säger.

Det är inte genom att sitta med armarna i kors och vänta på bättre konjunkturen och låta storfinansen sköta omstruktureringen på egen hand som regeringen sätter fart på industrin i Värmland.

När Uddeholmsbolagets kris år 1977 ledde till vissa statliga insatser sade industriminister Åsling några numera bevingade ord om att skutan då var flott och kunde segla vidare i förlig vind.

Det är möjligt att finansmännen bakom den omstruktureringen sedan dess har kunnat segla vidare i förlig vind. Men industrin i Värmland har fortsatt att gå back, och skulle man tillämpa det Åslingiska liknelsespråket så är det fråga om en allvarlig grundstötning där båten tar in vatten.

Och i dag säger Ingemar Eliasson ungefärligen, översatt till detta bildspråk: Vi har öst litet vatten, även om det inte räcker, men hade vi inte öst så hade båten sjunkit ännu tidigare.

På annat sätt kan jag inte tolka honom när han säger att "gjorda åtgärder kanske inte alltid är tillräckliga, men helt klart är att utan regeringens och statens hittills gjorda insatser hade läget varit betydligt sämre".

Det står tydligen klart att regeringen inte har några idéer om hur den skulle kunna gå till väga för att aktivt bidra till en industriell utveckling i Värmland.

Anf. 45 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Per Israelsson berörde läget i Örebro län. Arbetsmarknads- läget där, liksom i landet i övrigt, är bekymmersamt, men jag menar ändå att det finns en del ljusglimtar i Örebro län. De nyanmälda lediga platserna ökade, ja, de t. o. m. tredubblades från december till januari. Det finns företag i Örebro län som nyrekryterar folk. På byggsidan har i Bofors en större investering kommit i gång, som har gjort att man kunnat revidera prognosen för byggarbetslösheten. Vi kan tycka vad vi vill om SAKAB:s handläggning, men nu kommer den i gång, och den är ett betydande byggprojekt. Antalet varsel är dessutom något lägre.

Men också här har ju, såsom Per Israelsson påpekade, de arbetsmarknadspolitiska insatserna ökat mycket kraftigt. Främst gäller detta beredskapsarbetena, som nära nog har tredubblats och där det finns ytterligare kapacitet för att öka på insatserna. Detsamma gäller arbetsmarknadsutbildningen.

När det gäller ungdomsplatserna skall jag strax återkomma till det som

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Örebro och
Värmlands län*

Raul Blücher var inne på, men det är angeläget att vi på alla håll nu "ligger på" lokalt för att få till stånd de avtal som är en förutsättning för att ungdomsplatser skall inrättas.

Per Israelsson ställde på slutet av sitt anförande tre frågor om huruvida man kan räkna med ytterligare stimulans av byggsektorn i Örebro län. Mitt svar är att det alldeles nyss till departementet har inkommit resultaten av en inventering inom den statliga sektorn av tänkbara projekt, som kan tidigareläggas. Vi skall, i likhet med tidigare år, gå igenom den inventeringen för att se om vi kan lägga fram ett byggpaket inför nästa höst och vinter. Det finns åtminstone en statlig förvaltningsbyggnad i Hallsberg som bör ligga långt framme i kön, eftersom behovet där är klart dokumenterat.

Per Israelsson frågade också hur det går med framställningen om mer pengar till beredskapsarbeten. För dagen kan jag inte heller där ge något svar. Vi har en framställning från AMS om ytterligare 160 miljoner, men Per Israelsson får vänta på beslutet, och sedan får AMS i vanlig ordning fördela de eventuella pengarna.

I den tredje frågan, om de statliga industribeställningarna, har vi fattat ett sådant beslut. Det förslag till fördelning som vi har översänt till AMS samtidigt med beslutet innebär att en beställning på motortrallor skulle förläggas till Laxå. Beställningen uppgår till ett belopp av dryga 18 milj. kr.

Herr talman! Raul Blücher tog upp sysselsättningsläget i Värmland. Det är också en sak som ofta har diskuterats här i kammaren. Sysselsättningen där är svag, och arbetslösheten alltför hög. Dock kunde vi notera att arbetslösheten inte ytterligare steg mellan december och januari i Värmlands län men att de lediga platserna däremot ökade något, att vi nu har fler människor i beredskapsarbeten och i arbetsmarknadsutbildning samt att antalet varsel minskade något. Ännu är det för tidigt att säga om detta innebär en vändning på arbetsmarknaden i Värmland, men klart är att vissa positiva effekter också i Värmland har kommit ut av den omlagda ekonomiska politiken.

Jag delar Raul Blüchers oro för att ungdomsplatserna ännu inte har kommit till i den omfattning som vi hade förväntat oss. Vi bör emellertid komma ihåg att det var så sent som i januari som avtalet blev klart och förordningen distribuerades ut till myndigheterna. Man är nu i full färd med att inventera möjligheterna. Men jag tycker att det vilar ett stort ansvar här hos både arbetsgivarna och de fackliga organisationerna att se bort från svårigheterna och försöka komma överens om att plocka fram extrajobb för ungdomar. I så fall är arbetsförmedlingen beredd att placera 16–17-åringarna där. Min vädjan, som jag flera gånger har riktat till arbetsgivarna och som jag vill upprepa, är därför att ge ungdomarna en chans. Finansieringen står i huvudsak staten för.

Anf. 46 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Litet besked fick jag ändå av arbetsmarknadsministern, och jag får tacka för det ytterligare besked som jag har fått. Han erkänner att

läget också i Örebro län är lika bekymmersamt som i den övriga delen av landet, och det är helt riktigt.

I detta inlägg vill jag då påminna om att kommunerna i norra länsdelen till följd av problemen med omstrukturering av stålindustrin under en övergångstid har betraktats som tillhörande stödområde 4, men den stödområdesstatus som de inofficiellt har fått under en övergångstid löper nu ut den 1 juli i år. Länsmyndigheterna har den mycket bestämda meningen att dessa kommuner – vilket väl kommer i den proposition som det inte kan sägas någonting om ännu – i norra länsdelen verkligen bör hamna i stödområdet. Detta skulle ha betydelse för etablering av bl. a. småföretag, sägs det.

SAKAB har kommit i gång, säger arbetsmarknadsministern. Det är riktigt, och detta ger en del byggjobb – och det är välkommet.

Beträffande AMS-pengarna kan nu inte lämnas något besked utan där hänvisas till att dessa pengar får fördelas centralt. Det konkreta besked som kan lämnas gäller en förvaltningsbyggnad i Hallsberg, som skulle kunna komma i gång i höst, om jag fattat rätt. Det är väl så att länsmyndigheterna förutser särskilda bekymmer för byggnationen just i höst.

Jag vill slutligen säga – det blir kanske inte nödvändigt för mig att begära ordet mer i denna debatt – att arbetsmarknadsministern har tagit på sig en ordentlig arbetsbörd genom att svara på 15 interpellationer i dag. Om han tar på sig en motsvarande ämbetsbörd för att komma till rätta med arbetslösheten i landet, händer det kanske någonting. Men samtidigt kan vi konstatera att det här förut har talats om Joakim von Anka. Jag skulle vilja säga att arbetsmarknadsministern egentligen är fånge inom ett ekonomiskt system som sätter gränser för hans verksamhet och möjlighet att göra någonting. Han får konstatera att i viktiga ekonomiska frågor bestämmer inte vi här i riksdagen, inte ens regeringen, utan det är krafter utanför dessa institutioner som styr och ställer. Hans möjligheter att agera är därför begränsade i många avseenden. Under dessa betingelser får han göra så gott han kan. Om det med liberal menas att vara kluven, vill jag säga att vi hoppas att det ändå kommer att hända någonting på detta område. Det sägs i länsrapporten att man liksom skymtar ett ljus i fjärran och att det skall komma en konjunkturvändning, och det är väl något att hoppas på inom detta system.

Anf. 47 RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! I inledningen till denna debatt talades om historiska siffror med anledning av tidningsuttalanden av arbetsmarknadsministern om att januari-siffrorna redan var historiska. Nu använder arbetsmarknadsministern också historiska siffror genom att hänvisa till att arbetslösheten tillfälligtvis inte ökade vid den senaste månadsräkningen. Men den allvarliga situationen är ju följden av Vänerskogskonkursen, där det gäller 1 500 jobb inom industrin. Billerudsbolaget kommer inom kort att ta bort ytterligare 350 arbeten inom industrin, och bolaget planerar långsiktigt att ta bort ytterligare produkter ur sin produktion.

I ett län som Värmland står och faller industrisysselsättningen med

*Om arbetslösheten
i Västmanlands,
Kopparbergs och
Uppsala län*

basindustrierna, just därför att basindustrierna är så dominerande. Vi har många orter med ensidigt näringsliv, där ett enda företag svarar för 98–99 % av industrisysselsättningen, men i länet finns också mycken annan industriell verksamhet och verksamhet över huvud taget – transporter osv. – som är en följd av basindustriernas omfattning.

Utvecklingen får fortgå utan att det sätts in någonting som ger dynamik i länets industri. Då är det inte mycket att tala om att det tillfälligtvis inte nu råkat vara en uppgång i arbetslösheten. Bilden är mycket allvarlig, och den borde verkligen oroa arbetsmarknadsministern mycket mer.

Sedan till ungdomsplatserna. Det vilar ett stort ansvar även på de fackliga organisationerna, säger arbetsmarknadsministern. Men de fackliga organisationerna är positiva till ungdomsplatserna. Förhållandet är faktiskt det att de flesta av de större industriföretagen, när de tillfrågades av Värmlands Folkblad, förklarade att de inte hade några möjligheter. De var i princip positiva till tanken på ungdomsplatser, men de hade inga möjligheter att inrätta några sådana. Det var vad man fick fram i första rundfrågningen.

Visst vore det väldigt bra om vi låg på från alla håll för att få företagen att inrätta ungdomsplatser och om detta gäve något resultat. Men det ser mörkt ut för den lösningen.

Och så till sist: Fortfarande saknas de stora samlande greppen för att på sikt ge Värmlands län en annan industriell utveckling. F. n. är det en accelererande avveckling, och den bryts inte vare sig med beredskapsarbeten, ungdomsplatser eller andra särskilda satsningar. Den kan bara brytas med en annan politik.

Anf. 48 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag får tacka för svaret från arbetsmarknadsministern. Per Israelsson berömde det och tyckte att det var väldigt utförligt. Jag skall inte gå i polemik med Per Israelsson, men Västmanland avhandlas på sju å åtta rader.

Där står det att de satsningar som inneburit att Västmanlands län har tilldelats mera av beredskapsmedel har gjort att man har kunnat satsa mera, och det är naturligtvis en sanning. Så är det, det har satsats mera. Men om man skall se till det krig mot arbetslösheten som arbetsmarknadsministern talade om i september får man väl anse att det kriget förs med ganska små medel och med en diskutabel taktik. Den långsiktiga strategin skall vi inte tala om – den kan aldrig leda till seger mot arbetslösheten, den saken är klar.

Förra gången vi diskuterade de här frågorna gjorde jag beräkningar utifrån vad arbetsmarknadsministern då sade, bl. a. att den nya finanspolitik och den nya näringspolitik som utlovades skulle ge ungefär 1 000 nya jobb, och arbetsmarknadspolitiken som då föreslogs och hänvisades till skulle ge ytterligare 1 000 personer sysselsättning i vårt län. Arbetsmarknadsministern bekräftade att detta var en rimlig beräkning och ett bra mått, även om det naturligtvis inte kunde vara helt exakt.

Beträffande den ordinarie arbetsmarknaden kan man säga att det har ju

inte hänt någonting i positiv riktning sedan vi senast diskuterade de här frågorna. Och som framgår av dagens svar väntar sig arbetsmarknadsministern inget egentligt i fråga om positiva händelser förrän under nästa budgetår och kanske vid nästa årsskifte, vad jag förstår. Då skall regeringens politik slå igenom, då skall det kunna bli en effekt ute i den ordinarie arbetsmarknaden. Vi som ser vad regeringens politik hittills har lett till och som år från år har kunnat följa utvecklingen har ju inte riktigt samma förhoppningar – det får väl arbetsmarknadsministern förstå.

När det gäller Västmanlands län, så har ju arbetsmarknadsrådet försämrats kraftigt ända sedan mitten på 1970-talet. Ryggraden i näringslivet i Västmanland – de s. k. basindustrierna inom stålindustrin och verkstadsindustrin – förändras oerhört snabbt till det sämre. Det är också en djup internationell lågkonjunktur i jämförbara länder som gör att man inte kan hysa de förhoppningar när det gäller exportökningar som man vanligtvis gör när det gäller industrin i vårt län, eftersom den anses vara så exportberoende. Jag har många gånger diskuterat det här med industriminister Åsling för att försöka få någon ändring på inriktningen av den politik som gäller basnäringarna i vårt län, och det har inte lyckats. Jag förstår att arbetsmarknadsministern inte heller kan få till stånd någon sådan ändring. Han har ju den otacksamma uppgiften att komma sist i ledet. Först lägger ekonomi- och budgetministern fast en dålig ekonomisk politik. Sedan följs detta upp med en industripolitik som inte är någon industripolitik alls, och så kommer arbetsmarknadsministern och skall ställa allt till rätta med sina små medel. Jag förstår ätt det här är en mycket besvärlig situation. Jag avundas verkligen inte arbetsmarknadsministern.

Utöver basindustrierna har byggnadsindustrin stor betydelse för vårt län, och det är utmärkande också för den att problemen är enormt stora. Mellan 700 och 1 000 arbetslösa byggnadsarbetare väntades det bli under vintern, och i stort sett har det också blivit dessa siffror. Bostadsbyggandet i länet är oerhört lågt, därför att de flesta av krisorterna drabbas av avflyttning, och det blir tomma lägenheter i stället för kö efter lägenheter. Det är kanske unikt för vårt län, men problemet är i stort sett att det finns lägenheter – om det nu är så att någon skulle vilja flytta in. Därför kan man inte ensidigt förespråka en utvidgning av bostadsbyggandet just i de kommunerna, om vi inte ändrar hyrespolitiken naturligtvis, så att unga arbetslösa kan få tillgång till en lägenhet. Det är inte riktigt arbetsmarknadsministerns bord, men jag framför ändå denna önskan. Här måste man i stället satsa på andra offensiva investeringar inom t. ex. den offentliga sektorn – dagisbyggande, skyddsrummbyggnad osv. En hel del sådant finns att göra för att något lätta situationen i fråga om byggandet i vårt län.

Antalet friställda och varslade har accelererat väldigt hastigt, får man säga, under den senaste tiden. 3 300 personer har i vårt län varslats om uppsägning sedan 1979, och bara under 1981 varslades lika många som under 1979 och 1980 tillsammans. Skall den utvecklingen fortsätta under 1982 drabbas vi av en ren katastrof – den saken är klar.

Sveriges mest industrialiserade län står för arbetslöshetssiffror som är

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Västmanlands,
Kopparbergs och
Uppsala län*

bland de högsta, och det måste väl ändå stämma regeringsledamöter till eftertanke, när själva basen för hela vår industriella utveckling drabbas så hårt.

Det är ett ensidigt näringsliv i vårt län. Traditionellt dominerar den tunga industrin av män. Kvinnornas möjligheter att komma ut på arbetsmarknaden är väldigt små. Arbetslösheten bland kvinnor är också hög i länet. För någon tid sedan var jag på en genomgång där chefen för arbetsförmedlingen i länet fanns med, och han sade att ändå kan man notera att i krisorten Norberg är andelen arbetslösa kvinnor lägre än i övriga delar av länet. Då kan man tycka att det är underbart – det kan man instämna i. Men om vi ser efter vad det beror på finner vi att det för det första beror på att man flyttat kvinnojobb från en annan krisort. Ludvika, till Norberg. Som norbergsbo får man naturligtvis vara tacksam för att det kommer några jobb till Norberg. Men för det andra beror det på att andelen arbetslösa kvinnor beräknas i förhållande till antalet arbetslösa män och resultatet är alltså inte så positivt som man kan tro. Det går väldigt många män arbetslösa uppe i den norra länsdelen.

Köping, Västerås, Norberg, Surahammar, Hallstahammar – arbetsmarknadsministern som har bott i länet känner till alla orterna. Det är de som har drabbats mest hittills. På de andra orterna går man väl i princip och väntar på att också bli drabbad, för det kommer att uppstå problem även på de orterna.

Januarisiffrorna, som skulle vara "historiska", har ju diskuterats rätt mycket, och jag behöver inte gå in mer på dem.

Beträffande arbetsmarknadspolitiken i vårt län förhåller det sig precis så som arbetsmarknadsministern säger i sitt svar, att där har det satsats. Man hade under oktober månad 1 500–1 600 personer i beredskapsarbete med hjälp av de anslag som då fanns. Nu kan man tack vare ökade anslag till beredskapsarbeten hålla i gång 1 800–1 900 personer. Det är 300 personer fler än i oktober. Så långt är allt gott och väl. Men om man då ser att antalet sökande för omedelbar placering under den här tiden har ökat med ungefär 800 personer, står det alldeles klart att arbetsmarknadsresurserna i det här avseendet är otillräckliga. Arbetsmarknadsministern har ju uttalat flera gånger under dagens debatt att man inte kan acceptera arbetslöshet. Här finns ändå ett gap mellan resurser och behov. Det vore intressant att få höra hur man tänker fylla detta gap.

Tiden går, och debatten blir lång. Jag skall försöka runda av den litet grand. Jag har några frågor med mig från mitt län som direkt har anknytning till vad arbetsmarknadsministern har sagt tidigare i dag.

Arbetsmarknadsministern sade att satsningar görs på arbetshandikappade – jag tror han formulerade det så. Man har ett system med vilande förtidspensionering. Man skall inte behöva kasta ut människor i förtidspensionering i onödan. Det är bra, för en förtidspensionering är för många en dom för lång tid framåt. Men hur går detta ihop med de nedskärningar som gjorts när det gäller Samhällsföretag?

Jag har varit på Västmannaprodukter och pratat med företrädare för personalen och ledningen där. De var mycket oroade över de nedskärningar

som sker under innevarande budgetår när det gäller Samhällsföretag. Det innebär, sade man, att det blir minskade möjligheter att anställa arbetshandikappade och närmast omöjligt att anställa gravt handikappade. De blir då i stället förtidspensionerade. Det blir, förutspår man, en omedelbar minskning av de direkt anställda, dvs. arbetsledare och personer i liknande befattningar. Detta kommer ytterst att försvåra utslussningen till den ordinarie arbetsmarknaden, i den mån den ordinarie arbetsmarknaden kan ta emot några arbetshandikappade över huvud taget.

Jag skulle vilja ställa den här frågan till arbetsmarknadsministern: Detta kan väl ändå inte vara en riktig politik, om man vill värna om de handikappade och satsa på dem? Politiken att skära ner resurserna för Samhällsföretag är ju en politik i direkt motsatt riktning, som mycket hårt drabbar dem som har väldigt liten chans att konkurrera på den öppna arbetsmarknaden.

I går fick jag en liten lapp från en person som arbetar på arbetsförmedlingen. Han berättade om deras tolkningsproblem. Jag vet inte om arbetsmarknadsministern känner till detta tidigare, men förhoppningsvis gör han det.

Det är ju så att antalet arbetslösa i vårt län ökar, och vi har väldigt många invandrare i vårt län. Flera invandrare söker sig till arbetsförmedlingarna. De bidrag som utgår från arbetsmarknadsverket till länsarbetsnämnderna för tolkservice har förbrukats. Man har alltså nu inga pengar till tolkservice ut på de olika förmedlingarna. Det har gått ut ett brev från länsarbetsnämnden i Västmanlands län till förmedlingarna, där man beklagar att tolkservicen f. n. inte kan tas i anspråk i önskad omfattning. Man hoppas att kunna anlita servicen fullt ut kommande budgetår, om tillräckliga medel erhålles. Som en person som arbetar på en förmedling sade, kan det komma in en invandrare på förmedlingen som kommit till Sverige ganska nyligen och absolut inte förstår svenska. Vi kan inte, sade den här arbetsförmedlaren, ens tala om att vi på grund av dålig ekonomi inte kan skaffa någon tolk. Det uppstår alltså väldigt stora problem.

Jag skulle gärna vilja ha med mig hem till mitt hemlän en deklARATION från arbetsmarknadsministern, om han har uppmärksammat problemet och om han i så fall tänker sig ett tilläggsanslag eller liknande, så att man snabbt kan klara ut den här situationen.

Anf. 49 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Dalarna förblöder. Befolkningen minskar. Antalet arbetslösa ökar och är i januari-räkningen uppe i 6 644, vilket är över 100 fler än i december. Hälften är kvinnor, och 35 % är ungdomar. Och arbetslösheten har stigit trots att beredskapsarbetena har ökat med 331 och f. n. är uppe i nästan 2 000. Därmed är nu sammanlagt 6 070 människor föremål för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Detta betyder att vi behöver 13 000 fasta, ordinarie jobb i Dalarna för att få balans. Därmed kan konstateras att arbetsmarknadsläget i Dalarna är så dåligt att det utgör ett klart underbetyg för den förda politiken.

*Om arbetslösheten
i Västmanlands,
Kopparbergs och
Uppsala län*

Strukturproblemen är stora i Bergslagen och i synnerhet i Dalarna. De defensiva insatserna inom stålningningen gör att sysselsättningen viker snabbt. I t. ex. Domnarvets järnverk har antalet jobb minskat med 2 000 under Ingemar Eliassons regemente i kanslihuset. Nu förtidspensioneras t. o. m. människor vid 58 års ålder, vilket är samhällsekonomiskt vansinne.

Med den borgerliga ekonomiska politiken kommer också gruvorna i kläm, och snart har de gjort sitt. Nya rekryter väntas till arbetslöshetsköerna. Detta sker trots att Bergslagen är ett mineralrikt område, som med en vettig industri- och mineralpolitik kunde förse samhället med värdefulla råvaror. Men någon sådan inriktning finns inte i regeringens ekonomiska politik, och därför blir det inte heller några arbeten i detta område. Huvuduppgiften för regeringen är tydligen att minska lönerna och gynna storfinansens exportsträvanden – och då finns det inte plats för en riktig mineralpolitik.

Byggnadsverksamheten är för tillfället den stora krisbranschen i Dalarna. 1 000 byggnadsarbetare är arbetslösa. Ett för Dalarna anpassat bostadsbyggnande, ombyggnader, industri- och samhällsbyggnande med bl. a. anläggningsarbeten, brobyggen och vägbyggen, men även anläggningsarbeten vid en satsning på kollektivtrafiken i form av järnvägar skulle ge en god grund för arbete åt byggnadsarbetarkåren. Men det finns inget underlag för det i den av regeringen förda politiken.

Bostadspolitiken skördar också sina offer på byggnadsarbetarsidan och inom snickeri- och trähusbranschen. Det verkar precis som om regeringen inte är på det klara med att varje byggnadsjobb ger många jobb i andra led, i andra branscher.

Sysselsättningen ökar inte inom någon av Dalarnas övriga branschdelar. Strypningen av den offentliga sektorn får också följd effekter över hela linjen.

År efter år har den borgerliga politiken gett det fria näringslivet sin chans i detta län. Men inte blir det några nya jobb i Bergslagen och Dalarna. I stället flyr dessa intressen Bergslagen. Vi är inga nostalgiker som säger att allt gammalt skall vara kvar, men vi menar att man skall förnya de gamla branscherna, inte radera dem. Det måste vara en huvuduppgift.

När jag nu tackar arbetsmarknadsministern för svaret kan jag bara konstatera att den borgerliga politiken inte innebär några kraftåtgärder för att häva arbetslösheten i Kopparbergs län, vilket jag efterlyste. Arbetsmarknadsministern säger att han tar arbetslösheten på allvar, men han förmår inte göra någonting. Politiken är kraftlös och likgiltig, ja egentligen är den nonchalant mot dem som bor i Kopparbergs län.

På min fråga får jag till svar att beredskapsarbetena och arbetsmarknadsutbildningen skall öka. Det är bättre än ingenting, men det är långt ifrån några kraftinsatser. Möjligen kan det vara en kraftinsats av en orkeslös regering.

Den fråga som arbetsmarknadsministern skulle svara på är: Var skall de 6 644 arbetslösa i Dalarna inom en rimlig tid kunna få ett arbete?

Basindustrierna har raserats till följd av en defensiv politik, tillverknings- och verkstadsindustrin likaså. Och den offentliga sektorn stryps.

Det behövs en ny och offensiv politik för Dalarnas framtid. Annars ökar avfolkningen och arbetslösheten.

Trots att stora belopp har satsats på utbildning och beredskapsarbeten är det inte tillräckligt. Trots att det finns 1 958 beredskapsjobb i Dalarna är 2 288 ungdomar arbetslösa. Enligt AMS är antalet beredskapsarbeten i hela riket nästan 40 000. Det är en ökning med över 6 000 sedan föregående räkning. Men 55 997 ungdomar är arbetslösa. Dessa proportioner visar att någonting är otillräckligt. Det är på de arbetslösa som vi skall inrikta våra åtgärder.

Ett arbete är inte bara en fråga om försörjning. Man kan säga att det är genom introduktionen i arbetslivet som man får lära sig solidaritet och att vara kollektiv. Man får lära sig vardagsfärdigheterna, att gå till arbetet, delta i arbetskollektivet, uppleva hur det känns att vara nöjd med en arbetsinsats och en arbetsdag. Har man inte ett arbete har man inte tillgång till dessa kunskaper. Det är dessa erfarenheter som den borgerliga politiken förnekar dagens ungdom. De arbetslösa behandlas som slaggprodukter i en stålprocess – de kastas bara på en hög. Det är det synsätt som tidigare har varit folkpartiets kännemärke, som en gammal partiledare har sagt.

Något radikalt måste göras åt arbetslösheten. Vpk har framställt ett förslag om att ungdomar inte skall behöva gå arbetslösa. Tidigare har det talats om åtgärder på detta område, men det har inte gett många jobb. Ungdomen har i alla fall hamnat i arbetslöshet. Vår utgångspunkt är att det på arbetsmarknaden finns dels de som köper arbetskraft, dels de som måste sälja sin arbetskraft. Vårt parti representerar naturligtvis dem som säljer sin arbetskraft, i första hand arbetarklassen och de lägre tjänstemannaskikten. Ägandet av och därmed makten över produktionsmedlen gör att arbetsmarknaden är köparnas marknad, och därmed är det också köparna som i stort sett bestämmer över arbetslösheten. Vid sidan av ägandet skulle de också ha ansvaret. Därför kräver vi att arbetsköparna skall ha ansvaret för att hålla med sysselsättning.

Vpk föreslår att en allmän ungdomsgaranti skall införas. Den skall omfatta hela arbetsmarknaden och utformas som en lag, som ger arbetsförmedlingarna rätt att i såväl privat som offentlig verksamhet anvisa en arbetslös per 50 anställda. Den skall också innebära en skyldighet för företagen och förvaltningarna att bereda ungdomarna en meningsfull sysselsättning. En förutsättning är naturligtvis att de lokala fackföreningarna godkänner en sådan här anvisning. Garantin skall kunna lösas ut för alla ungdomar som är under 25 år.

För att hävda principen att det är samhällets angelägenhet att skaffa ungdomarna arbete, skall löner och sociala avgifter betalas genom en särskild avgift på företagens förädlingsvärde. De medel som denna avgift ger skall täcka 50 % av kostnaderna för löner och sociala avgifter för de ungdomar som anställs i privat verksamhet och 100 % av kostnaderna för dem som anställs i offentlig verksamhet. Lönerna för ungdomarna skall vara avtalsenliga och arbetsuppgifternas karaktär så lik de ordinarie arbetsuppgifterna på arbetsplatserna som möjligt. Den allmänna ungdomsgarantin

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Västmanlands,
Kopparbergs och
Uppsala län*

skall innefatta alla ungdomar, även handikappade och invandrarungdomar.

En sådan här ungdomsgaranti för jobb kommer naturligtvis inte att skapa något jubel från t. ex. SAF:s ideologer. Men med en ungdomsgaranti skulle man kunna skapa arbete åt ungdomen, som därmed skulle komma in på arbetsmarknaden. Ungdomsgarantin skulle spara 1,4 miljarder åt statskassan, som i dag betalas ut i form av bidrag av olika slag. Det skulle innebära minskade sociala utgifter, som arbetslösheten i dag kostar, och ökade skatteinkomster.

Det är dags att ta ansvar för ungdomen. Frågan är vad regeringen gör. Vi har i debatten i dag talat om förhoppningen att fackföreningar och företagare skall anställa dessa ungdomar under 18 års ålder. Denna garanti är på ett utmärkt sätt den inkörsport till arbetslivet som har gått förlorad genom strukturomvandlingarna och arbetsköparnas hänsynslösa rationalisering, där ungdomen ställs utanför. Skall vi ta ett solidariskt ansvar för ungdomen, är denna ungdomsgaranti ett utmärkt exempel på hur vi kan göra det.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 50 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Jag har i min interpellation tagit upp två konkreta frågor från Uppsala län. Det är ju till sin struktur litet ovanligt, eftersom den norra delen närmast är att hänföra till Bergslagen och de problem som finns där, medan den södra delen är mera hänförlig till Mälardalen och dess problem. Det har betytt att den södra delen av Uppsala län hittills, i varje fall fram till fjolåret, har klarat sig relativt bra, medan däremot Norduppland i likhet med andra skogslän alltid har varit ett problemområde.

I min interpellation har jag särskilt tagit upp frågan om konfektionsföretaget Hettemarks i Enköping. Det är en kommun där arbetslösheten nu slår speciellt hårt mot kvinnorna. Därför är de olika turerna kring Hettemarks anmärkningsvärda och industridepartementets och regeringens handläggning av affären minst sagt skandalös. Nu kan ju arbetsmarknadsministern säga: Det här är inte mitt bord. Jag blir intresserad först när folk kommer ut i arbetslöshet, och om det sker genom sjabbel i industridepartementet eller på annat vis kommer inte mig vid. Men förhoppningsvis fungerar väl ändå regeringen som en helhet, och därmed är också arbetsmarknadsministern medansvarig.

När Cewilko, ett företag inom den statliga Eiserkoncernen, beslutade att avveckla Hettemarks i Enköping, kom som vanligt frågan om ersättningsindustri upp. Det fanns köpare. Bl. a. var de 175 anställda intresserade av att fortsätta verksamheten på egen hand. Ett villkor var dock att de fick behålla firmanamnet Hettemarks. Detta kunde dock inte Cewilko gå med på, utan man presenterade en köpare som enligt uppgift från regeringen, från industriministern själv, skulle garantera 60 jobb i Enköping. Det var ju alltid något, och därmed föreföll de anställdas möjlighet att ta över som obefintlig.

När köparen så småningom dök upp, visade det sig emellertid att han inte alls hade garanterat några jobb i Enköping, utan ville hyra ut fabrikslokaler där så snart som möjligt. Det blev tablå förstås, och de anställda och kommunen förnyade sina ansträngningar för att rädda företaget och jobben. På den vägen är det, och jag kan försäkra arbetsmarknadsministern att de anställda på Hettemarks är oerhört intresserade av varje besked från regeringen, oavsett från vilken minister det än kommer. Jag vill därför på nytt fråga Ingemar Eliasson som ansvarig för arbetsmarknadsfrågorna, vilka besked och vilket stöd regeringen den här gången kan utlova de anställda på Hettemarks. Förra gången blev det ju platt fall.

Så över till det andra området i Uppsala län, där problemen är av ett helt annat slag.

Arbetsmarknadssituationen i Norduppland har aldrig varit sämre än den är nu. Problemen är välkända. Tyvärr är arbetsmarknadsministerns svar också välkänt. Det är nu två år sedan jag tog upp frågan om ersättningsindustrier för kärnkraftsbygget i Forsmark, och svaret är detsamma i dag som då, nämligen att en arbetsgrupp utreder frågan. Men medan gräset växer dör kon. En arbetsgrupp utan ekonomiska resurser bakom sig kan utreda sig själv till döds utan resultat, och jag anser att det är vad som håller på att ske med ersättningsarbetena till Forsmark. *Ingenting har hänt, Ingemar Eliasson.* Nu går anläggningen snabbt mot sin fullbordan, och kurvan för arbetslösa byggnadsarbetare går lika snabbt uppåt. Vad har regeringen och dess arbetsmarknadsminister för konkreta förslag att komma med?

När Ingemar Eliasson var ute i Forsmark i höstas antydde det att Hargshamnsprojektet, som är välkänt vid det här laget, var intressant och kunde tänkas tas upp igen. I dag hänvisar arbetsmarknadsministern till en underordnad myndighet, ÖEF, och säger att den inte anser frågan aktuell. Det här är ju någonting som vi har vant oss vid. De borgerliga regeringarna hänskjuter besvärliga spörsmål till länsmyndigheter, kommuner och kommunmyndigheter i stället för att ta i frågorna själva. Är det inte regeringens sak att resolut ta tag i en så viktig fråga som den som gäller en förbättrad oljelagring i landet? Är det således ointressant från regeringens synpunkt att det inte finns en enda oljelagringsanläggning i bergum norr om Nynäshamn? Litar ni fortfarande på den privata oljeindustrin när det gäller lagringen av denna viktiga råvara? Det borde ni inte göra med de erfarenheter som gjorts de senaste åren. Det är frågor som är viktiga och som i fallet Norduppland och Forsmark kan betyda långsiktiga arbeten och förbättrade möjligheter på en mängd områden. Men om nu inte Hargshamnsprojektet är intressant för regeringen, vad har ni då att erbjuda i stället? Arbetsgrupper och löften ger inga jobb, varken i Norduppland eller på andra ställen.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Västmanlands,
Kopparbergs och
Uppsala län*

Anf. 51 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Hans Petersson i Hallstahammar frågade hur vi skall fylla ut gapet, medan vi väntar på uppgången i konjunkturen. Det skall ske i huvudsak med arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det är just därför som vi ökat på dessa inför den gångna hösten och den här vintern så kraftigt som har skett och som, om jag förstår Hans Petersson i Hallstahammar rätt, också erkänns åtminstone när det gäller Västmanland. I Västmanland har anslagen ökat från 57 miljoner till 94 miljoner, vilket gett utrymme för en ökning från 1 000 till nära 1 700. De kan komma att öka ytterligare. Jag delar emellertid den mening som flera talare har varit inne på, nämligen att detta är en temporär åtgärd. Man skall dock komma ihåg att det för många människor innebär en arbetslivserfarenhet som gör det möjligt för dem att få del av varaktiga jobb när dessa dyker upp på arbetsmarknaden.

Det är vad som nu sker i Västmanland. De kvarstående lediga platserna har fördubblats mellan december och januari. Även de nyanmälda har ökat. Varslen har minskat. Det är, så som fallet är när det gäller Värmland, för tidigt att säga om detta är en varaktig och bestående vändning. Men det är alldeles klart att den inte hade kunnat komma till stånd utan de ekonomisk-politiska förändringar som regeringen har vidtagit.

Det finns också andra ljuspunkter på den västmanländska arbetsmarknaden. Volvo i Köping rekryterar. Man har efter en kampanj i höstas lyckats placera 75 handikappade. Man tror sig kunna placera 250 ungdomar på ungdomsplatser.

Det är med sådana mindre och större insatser som vi måste jämna vägen ut på arbetsmarknaden för dem som har svårt att hävda sig.

Hans Petersson i Hallstahammar ställde två frågor.

Hur går det ihop att samtidigt dra ned anslagen till Samhällsföretag och vilja ge de handikappade en chans? Det försvarar en utslussning av de handikappade, säger Hans Petersson. Jag anser att det inte är så. Jag ser inte Samhällsföretag som något egenvärde. I första hand skall vi naturligtvis försöka ge de arbetshandikappade sysselsättning på den öppna marknaden. Därför bör vi förbättra möjligheterna att komma ut från Samhällsföretag till en anställning på den öppna marknaden. Av den anledningen har vi ökat på bidraget till arbetsgivare som anställer handikappade med en sådan bakgrund. Därmed ger vi fler handikappade möjligheter att komma in och bli anställda i Samhällsföretags regi.

Det arbete som där utförs är mycket värdefullt för många människor. Det krav vi ställer är att det skall utföras ännu mer rationellt. Det ligger också i linje med vad Samhällsföretags styrelse har beslutat. Vad vi gör är att vi kräver av Samhällsföretag att man genomför sin plan något snabbare än man själv tänkt sig. Men den anställningstrygghet för arbetshandikappade som finns inom Samhällsföretag skall inte vara i fara.

Hans Petersson ställde också en fråga om tolkservicen. Jag måste dess värre medge att jag inte kan ge något mer utförligt svar på den punkten. Men jag har fått underlag för att titta närmare på den frågan, som ju i första hand faller under Karin Anderssons ansvarsområde.

Dock vet vi från arbetsförmedlingarna att väldigt många besök där sker med hjälp av tolkservice. På en del arbetsförmedlingar måste varannan besökande ledsagas av tolk. Det är klart att anslaget i en sådan situation fort krymper samman. När det gäller dem som har flyktingstatus har man emellertid möjlighet att utnyttja flyktinganslaget.

Lars-Ove Hagberg beskyller mig och regeringen för att vara nonchalanta mot dem som bor i Kopparbergs län och mot de arbetslösa. Det är naturligtvis precis tvärtom. Regeringens ekonomiska politik och mycket omfattande arbetsmarknadspolitik är till för att hjälpa de arbetslösa. Och vi avkräver oss som har ett arbete en solidarisk insats för att göra detta möjligt. Om vi skall komma ur den situation som Sverige nu befinner sig i, måste vi hålla fast vid den ekonomiska politik som vi har dragit upp riktlinjerna för och som börjar ge resultat. Det innebär att konkurrenskraften för svenskt näringsliv förstärks tack vare devalveringen och att vi måste hålla tillbaka när det gäller de offentliga utgifterna. Vi är, kort sagt, på rätt väg. Det gäller nu att inte förstöra utsikterna. Då kommer också – liksom tidigare varit fallet – vårt ekonomiska system att ge människorna i Kopparbergs län ny och varaktig sysselsättning.

Jag håller med om att det så långt det är möjligt skall ske under bevarande av den kompetens som finns i Sverige. Och det gäller bl. a. på gruvsidan. Som Lars-Ove Hagberg vet är Boliden AB i färd med att starta en ny brytning av silvermalm. Jag förutsätter att den kompetens som finns på arbetarsidan där också skall komma andra till godo.

I fråga om Kopparbergs län är det så att antalet varsel minskar, att en viss uppgång i antalet lediga platser kan skönjas, att antalet beredskapsarbeten, i avvaktan på att detta skall ge mera substansiella effekter, har tredubblats. Arbetsmarknadsutbildningen har utökats. I övrigt gäller ju samma sak som jag har sagt till andra interpellanter här, nämligen att vi inte kan agera som om det inte fanns några statsfinansiella restriktioner. Lars-Ove Hagberg debatterar som om varken budgetunderskott eller skattetryck existerade i sinnevärlden.

Oswald Söderqvist berör dels Hettemarks Konfektions AB, dels Forsmark. När det gäller Hettemarks kan jag bara hänvisa till vad jag redan har svarat, nämligen att frågan bereds på industridepartementet. Rent allmänt vill jag dock framhålla att jag tycker att man skall underlätta för anställda att överta företag, om de har möjlighet och om de vill göra det. Jag kan därför säga att saken naturligtvis prövas – som det brukar heta – i positiv anda.

Om Forsmark har vi ju haft en del debatter förut. Oswald Söderqvist säger att han tog upp frågan redan för två år sedan. Ja, det måste ha gällt kravet på att man inte skulle bygga vidare på Forsmark. Sanningen är ju den att vi, därför att vi inte har följt Oswald Söderqvists politik, har kunnat ge bygg- och anläggningsarbetare sysselsättning i Forsmark under en lång tid. Dessutom har vi fått ett värdefullt tillskott när det gäller energiförsörjningen.

Men vi står inför det faktum att det kommer att bli en svår omställning för dem som är sysselsatta där. Den arbetsgrupp som nu jobbar tillsattes helt nyligen. Den består av företrädare för departementen och länsmyndigheter-

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Västmanlands,
Kopparbergs och
Uppsala län*

na. Arbetsgruppen arbetar med utgångspunkt i en inventering som länsmyndigheterna har gjort och som gäller möjligheterna till sysselsättning. Vi vet att ganska många kan få varaktig sysselsättning i samband med driften av Forsmark. En av insatserna måste därför vara en omfattande arbetsmarknadsutbildning för dem som vill komma i fråga för den driften.

Det särskilda projekt som Oswald Söderqvist nämner i fråga om Hargshamn var intressant på sin tid. Det gällde att kunna utnyttja schaktmassorna från ett beredskapsoljelager för att fylla ut och göra ett hamn- och industriområde.

Men vi kan ju inte bygga det som myndigheten i fråga inte anser sig behöva, och f. n. gör ÖEF bedömningen att något beredskapslager för olja där inte längre är aktuellt. Därför får vi söka efter andra projekt för att ge dem som nu har sysselsättning i Forsmark nytt arbete.

Anf. 52 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag har fått svar på mina frågor, och det är ju positivt.

Den första frågan gällde hur arbetsmarknadsministern ser på det antal som ändå är kvarstående. Som jag sade tidigare, har det mycket riktigt satsats en hel del miljoner på arbetsmarknadsfrågorna sedan vi senast talades vid. Trots detta har antalet kvarstående ökat. Och det är den utvecklingen som är så oroande, att trots att man – naturligtvis under trycket av den stora arbetslösheten – satsar ett antal miljoner, så räcker det inte alls till. Här är man naturligtvis i svansen på marknadsekonomi.

Jag relaterade hur utvecklingen har varit i vårt län under lång tid, under andra delen av 1970-talet och i början av 1980-talet. Det är en enormt negativ utveckling. Här slås industri efter industri ut, ort efter ort hotas och yrkeskunnande försvinner. Det är en utveckling som man måste vända på i grunden för att över huvud taget några som helst arbetsmarknadspolitiska insatser skall räcka till. Det tror jag också arbetsmarknadsministern kan vara överens med mig om.

När det gäller statistiken i vårt län måste man också säga att den skulle vara betydligt värre, om inte utflyttningen vore sådan som den är nu. Det flyttas ju kraftigt, bl. a. från Hallstahammar, och det ställer till kommunalekonomiska problem och andra problem för hela den uppbyggnad som finns i ett sådant här brukssamhälle, med social och kommunal service liksom all industri- och affärsverksamhet över huvud taget. Så det ena problemet ger det andra.

Beträffande satsningen på de handikappade kan man säga att regeringens politik alltså är att ge med den ena handen – och det är bra –, men så tar man samtidigt med den andra, när man under innevarande budgetår minskar anslagen till Samhällsföretag. Arbetsmarknadsministern borde veta, att just Samhällsföretag har en väldigt viktig uppgift, oavsett hur marknaden ser ut i övrigt.

Det är väl närmast en dröm, som varken arbetsmarknadsministern eller jag tror på i nuvarande läge, att man skall kunna bereda de människor som i dag finns i Samhällsföretag ett arbete ute i näringslivet. Det finns ju ingen större vilja att satsa på handikappanpassade arbetsplatser, lämpliga arbeten,

omplaceringar osv. som passar den enskilde. De som kommer till Samhälls-företag har ju alla efter individuell bedömning ansetts kunna ges möjligheter att jobba bara där. Där erbjuder man ju i regel arbete till människor först sedan alla andra insatser har gjorts att skapa arbete på den öppna marknaden.

När det gäller tolkservicen är det riktigt att det är ett enormt tryck på de invandrartäta kommunerna. I min hemkommun är det 15–16 % som är invandrare, och naturligtvis är arbetslöshetsandelen någonting liknande eller kanske ännu större. Detta ger problem. Jag uppfattar arbetsmarknadsmin-isterns svar som att han ser allvarligt på detta och kanske kommer med ett förslag – eller det kanske aldrig behöver komma tillbaka till riksdagen utan kan ske genom någon enkel handläggning inom departementet – så att den här frågan löses snabbt. Just nu är man utan pengar, och det finns inga tolkar, åtminstone i Västmanland.

Sedan får vi alla våra slängar för att vi för en ansvarslös politik; det är regeringen som för den ansvarsfulla politiken. Man hänvisar till budgetläget, det statsfinansiella läget osv. Den här debatten känner vi igen – den har förts tidigare i dag. I det svar som arbetsmarknadsministern har presenterat i dag står, och det har han också upprepat i talarstolen: "Det går inte med dagens statsfinansiella läge att ansvarslost satsa miljardbelopp för att klara kortsiktiga problem som sedan på sikt skulle öka såväl budgetunderskottet som arbetslösheten ytterligare."

Att inte satsa ansvarslost och kortsiktigt! Men jag anser inte att detta att ett stort antal ungdomar blir arbetslösa är ett kortsiktigt problem. Det är ett mycket långsiktigt problem, eftersom vi kommer att få sociala efterverkningar under mycket lång tid. Kanske stora delar av en generation får problem med att anpassa sig till ett arbetsliv, till ett vanligt vuxenliv som vi alla andra har varit vana vid att få leva. Jag tycker inte att det är ansvarslost att satsa på åtgärder för ungdomar.

Det är inget tvivel om att de flesta av problemen kring ungdomsarbetslösheten och arbetslösheten i sin helhet kvarstår, trots att vi har diskuterat problemen. Det går inte att bara krypa bakom budgetunderskott och ansvarsfull finanspolitik och sådana allmänna fraser. Vi har ju visat på en politik där man kan hämta pengar. Det finns ett antal personer av typen Joakim von Anka, och det finns rikedomar samlade i landet, som skulle kunna användas på ett mycket bättre sätt. Här märks skillnaden mellan våra synsätt. Har inte regeringen förmåga eller vilja att gå in och lägga på kostnaderna och beskatta det kapital som finns? Om det känns motbjudande, skall man naturligtvis säga: Vi har ingen lust med det här, vi får lämna över det. Då får arbetsmarknadsministern, eller vem det nu är, söka sig något annat. Det är väl regeringen som helhet som får stå för det här.

Jag menar att det finns medel att komma till rätta med arbetslösheten på ett mycket bättre sätt än vad som nu är fallet.

Nr 80

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Västmanlands,
Kopparbergs och
Uppsala län*

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Västmanlands,
Kopparbergs och
Uppsala län*

Anf. 53 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Åke Thörn, företagsläkare vid LKAB, skrev i lördagens Dagens Nyheter:

”Det går att tala om att alla måste dela bördorna, ta del av uppoffringarna som krävs för att få Sverige i balans. Det går an, men det är dock så att ett införande av karensdagar i sjukförsäkringen så som föreslagits inte är något som *delas*, det *drabbar* huvudsakligen en bestämd socialgrupp eller klass.”

Varför tar jag upp det här citatet? Jo, därför att det illustrerar en stor del av den borgerliga politiken som den förs i dag. Det är detta med marginalskattorna, där man sänker skatten för de högavlönade – det är huvudsakligen de som har inkomster under 100 000 kr. som drabbas. Regeringens närings- och sysselsättningspolitik är likadan. För att rädda storfinansens vinster och befrämja storföretagens exportinriktning låter man arbetare bli arbetslösa. Det är de som drabbas av den här politiken. Här delas inga bördor lika.

Det här är en medveten politik att driva fram arbetslösheten. De människor som drabbas av detta är likställda med dem som framöver skall bli sjuka och får stå för en självrisk. Det är ungdomar som i dag och i morgon blir arbetslösa som får stå för en oerhört hög självrisk. Risken att bli utslagen är ju synnerligen stor.

Det är också kännetecknande att arbetsmarknadsministern i dag inte har gått in i någon debatt om ungdomsarbetslösheten. Vi kan bara peka på att vi har 55 000 arbetslösa ungdomar och att många ungdomar därutöver befinner sig under utbildning eller i beredskapsarbeten och förväntar sig att snart få ett arbete – men det finns inget.

Vi måste ju ta ett ansvar för detta. Men då börjar arbetsmarknadsministern och regeringen tala om budgetunderskott, och så är det slut med ansvaret. Då får man väl tala om självrisk igen. Det gäller ju den självrisk som uppkommer när ungdomarna går arbetslösa. Den får ungdomarna ta – den tar inte de som bestämmer politiken på den borgerliga kanten. Därför tycker jag att det är mycket allvarligt med ungdomsarbetslösheten i dag, och med den, menar jag, nonchalans inför problemen som visas när vi i Dalarna har mer än 2 000–3 000 öppet arbetslösa ungdomar. Vad skall hända med dessa arbetslösa framöver?

Ett län som har strukturomvandlats på ett, som jag ser det, felaktigt sätt får ett extra hårt slag. Hade man tagit till vara de arbetandes insikter och intressen vad gäller stålindustrin, gruvindustrin och skogsindustrin, hade länet strukturomvandlats på ett annat sätt som hade gett fler jobb – och långt tidigare. Vi måste ju någon gång rätta till de problem som har uppstått. Vi skall, som jag sade tidigare, inte bevara gamla näringar utan vi skall göra om dem. Men det är detta som man inte vill – man skrotar dem i dag.

Jag ställde också frågan: I vilken bransch skall man få jobb framöver? Då hänvisar man bara till regeringens ekonomiska politik. Men det räcker inte. Ni kan inte peka på någon bransch där man kan få jobb framöver. Det finns bara fromma förhoppningar. Man hoppas på och gynnar verkstadsindustrin. Atlas Copco visar stora vinster, men i Dalarna, där man en gång i tiden

lokaliserade sig, hotar man att dra in jobb. Så ser det ut inom den del av industrin som man säger skall expandera. Det är inte särskilt hoppfullt.

Sedan var det väl ett dåligt och illa valt exempel på gruvnäringen som arbetsmarknadsministern tog när han nämnde Boliden. Det bolaget kommer verkligen inte att befrämja sysselsättningen i Bergslagen. Företaget kommer att ta de godbitar som finns i Bergslagens mineraler, men man kommer inte att prospektera och leta mineraler och skapa sysselsättning, som det går att göra. Det är väl inte tillräckligt lönsamt för Boliden.

Arbetsmarknadsministern sade att jag diskuterar som om det inte existerar något budgetunderskott. Jag tycker att arbetsmarknadsministern diskuterar som om det inte har förts någon debatt tidigare, som om Carl-Henrik Hermansson inte har nämnt värt alternativ till budgetunderskottet.

Anf. 54 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Regeringens och arbetsmarknadsministerns inställning till arbetslösheten och de arbetslösas situation är motsägelsefull. Det gäller i såväl smått som stort. Eftersom jag har hållit mig till några konkreta exempel på det lägre planet och tagit upp bl. a. det lilla konfektionsföretaget Hettemarks är det lätt att visa detta.

Här säger arbetsmarknadsministern att det visst är önskvärt att anställda kan ta över företag och att han ser ganska positivt på det. Men detta har inte alls varit regeringens linje när det gällt detta lilla konfektionsföretag med 175 anställda i den lilla småstaden i Uppland. Regeringen har i stället från början motarbetat de anställda. Man försvårade för de anställda när de ville ta över företaget från Cewilko i den statliga Eiserkoncernen, som regeringen förhoppningsvis har kontroll över. Man sålde i stället företaget till en annan köpare och sade, att nu har vi skaffat jobb. Och så visade det sig att det var bara luft i det – den köparen ville inte alls driva någon verksamhet i Enköping. Hur kan arbetsmarknadsministern då säga att han och regeringen ser positivt på att de anställda får ta över företagen? Det stämmer inte med de verkliga förhållandena!

Så är det också på arbetsmarknaden i stort, vilket debatten i dag har visat. I smått som i stort praktiskt taget struntar ni i de arbetslösas situation. Ni tycker i stort sett att det är bra att det blir arbetslöshet i Sverige – det hör till er liberala politik och ideologi, som arbetsmarknadsministern har framhållit flera gånger.

Sedan problematiken med Forsmark. För två år sedan beslutade vi inför folkomröstningen om ett uppskjutande av arbetena i Forsmark. Det var då problemen ställdes på sin spets. Men hur har regeringen utnyttjat den respit den fick? Man visste att detta skulle komma, att ett så stort anläggningsföretag som ett kärnkraftverk förr eller senare skulle bli färdigbyggt. Då är det väl inte tillräckligt att man har satt till en arbetsgrupp "alldeles nyligen", som arbetsmarknadsministern säger. Det borde ha funnits konkreta förslag utarbetade för länge sedan. Man har inte brytt sig om problemen. Och här rör det sig ändå om ett par tusen man som ganska snart kommer att slängas ut på en redan utarmad arbetsmarknad. Vad gör ni åt det? Ni struntar i det!

*Om arbetslösheten
i Östergötlands
län, Göteborgsre-
gionen och Små-
landslänen*

Så ligger det till med arbetsmarknadsministerns och regeringens arbetsmarknadspolitik.

Nu talas det om projekt i Norduppland. Javisst – man talar om tomat- och fiskodlingar i Forsmark, där man skall använda spillvärme från kärnkraftverket för att värma upp bassängerna, och man talar om serviceuppgifter. Det kanske blir något tiotal man som får jobb i de här serviceuppgifterna i Forsmark. Man talar om att det naturligtvis blir driftspersonal. Ja, det är klart, men det hjälper ju inte alls upp den stora utspottning av arbetslösa byggnadsarbetare som nu kommer att ske inom några få månader. Där har ni ingenting att komma med!

Som har påpekats förut finns det ett projekt som heter Hargshamnprojektet. Arbetsmarknadsministern säger nu att myndigheten inte är intresserad. Men det är väl regeringen som skall vara intresserad. Vi vet hur det har varit på oljelagringsområdet. På många ställen och under många år har det varit mycket dåligt: de stora privata oljeföretagen har inte fyllt sina uppgifter i det svenska oljelagringsprogrammet. Därför vore det väl av intresse för regeringen att på allvar ta upp en diskussion om detta.

Som jag sade tidigare antyddes också detta när arbetsmarknadsministern var uppe i Forsmark i höstas. Men nu är tydligen projektet spolat helt och hållet, när man har kommit så här långt.

Det finns en klar linje för de olika liberala arbetsmarknadsministrarna, alltifrån Per Ahlmarks lyckönskningar till de arbetslösa verkstadsarbetarna i Olofström, när han tillträdde i den första trepartiregeringen, till Ingemar Eliassons fromma förhoppningar i dag 1982, fem år senare, om hur man skall lösa problematiken i Forsmark och på andra ställen.

Anf. 55 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Den bild av arbetsmarknadsutsikterna för hösten 1981 som tecknades av länsarbetsnämnden i Östergötland gav anledning till oro. Jag ställde därför i oktober månad en interpellation till arbetsmarknadsministern med frågan om regeringen var beredd att vidta särskilda åtgärder för att möta den allvarliga arbetslöshetssituationen i Östergötland. I svaret hänvisades till att tilldelningen av beredskapsmedel ökat med 16 milj. kr. Det var också det enda konkreta som anfördes. Redan då kunde sägas att insatserna var helt otillräckliga.

När länsarbetsnämnden senare redogjorde för arbetsmarknadsutsikterna vintern 1981/82 stod det klart att läget ytterligare förvärrats. Arbetslösheten har trots olika insatser fortsatt att öka och ligger nu 50 % högre än närmast föregående år. Till tecknen på en försämring hör att arbetslöshetsperioderna blir allt längre och att antalet varsel ökar. Under året har över 9 000 personer varslats om uppsägning eller permittering. Sysselsättningen inom byggnadsbranschen har försämrats osv.

I en ny interpellation till arbetsmarknadsministern ställde jag frågan om regeringen nu är beredd att vidta särskilda åtgärder för att möta den allvarliga arbetslöshetssituationen i Östergötland. Ordet "nu" bör betonas,

mot bakgrund av att de hittills vidtagna åtgärderna inte hindrat att läget försämrats.

Jag tackar arbetsmarknadsministern för svaret och noterar som ett litet framsteg att han denna gång gör ett försök att konkretisera insatserna. Dessa blir för den skull inte tillräckliga. Det visar den faktiska situationen. Både december- och januaristatistiken visar nämligen att arbetslösheten fortsatt är lika hög i länet. Nära 7 000 personer kvarstod vid januari månads utgång som arbetslösa. Ungefär hälften av de arbetslösa är kvinnor och närmare 40 % ungdomar under 24 år.

Arbetsmarknadsministern bestrider inte mitt påpekande att läget på arbetsmarknaden försämrats och att arbetslösheten ligger på en nivå som är ca 50 % högre än förra året. Men han säger sig vilja påpeka för mig att även antalet åtgärder har ökat – bl. a. har medlen för beredskapsarbeten ökat med ca 70 %. Men om arbetslösheten fortsätter att öka måste väl ändå insatserna vara otillräckliga? När man ser arbetsmarknadsministerns redovisning av vidtagna åtgärder och den faktiska utvecklingen på arbetsmarknaden, verkar det som om han bygger dammar av is om våren. Och det är som bekant inte särskilt framgångsrikt.

Jag vill inte förringa betydelsen av byggnadstillstånd för Vrinnevi sjukhus i Norrköping, projekteringen av ett nytt kontorshus för Vattenfall i Motala, det planerade bygget av ett nytt landsarkiv i Vadstena eller de tidigarelagda byggena för 4 miljoner i länet. Allt detta är välkommet, men det är otillräckligt. Ingemar Eliasson. Omkring årsskiftet fanns exempelvis ca 500 arbetslösa byggnadsarbetare i Östergötland, och länsarbetsnämnden befärade en ytterligare ökning av antalet. Vrinnevisjukhuset angavs ge en begränsad sysselsättningseffekt.

Man kan inte befria sig från intrycket att arbetsmarknadsministern underskattar problemen och överskattar de vidtagna åtgärderna. Det gäller situationen i Motala. De industribeställningar som regeringen nyss gjort vid Motala Verkstad och som återopas i svaret är naturligtvis välkomna, men vi har en mycket allvarlig arbetsmarknadssituation i Motala som måste angripas med betydligt fler åtgärder. Läget vid Luxor, där konkret hot om arbetslöshet vilar över flera hundra personer just nu, visar att det behövs betydande insatser.

Av en tidningsartikel framgick att arbetsmarknadsministern vid ett besök i Motala sagt att det ser hoppfullt ut för Luxors framtid. Det tycker nog inte de omkring 800 personer som under året torde få lämna företaget. Hurtiga arbetsmarknadsministrar som önskar lycka till eller uttalar sig hoppfullt hjälper inte mot arbetslösheten. Uppmuntrande ord i all ära, men det är konkreta åtgärder som betyder något.

Samtidigt som arbetsmarknadsministern uppenbarligen ställer sitt hopp till en konjunkturuppgång, så noterar han att arbetslösheten också beror på strukturproblem.

Detta kan gälla även Östergötland, men de statliga insatserna har inte varit inriktade på att komma till rätta med problemen. Den statliga stälpolitiken har förstärkt problemen i Boxholm. Det statliga ägaransvaret vid Luxor i

Nr 80

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Östergötlands
län, Göteborgsre-
gionen och Små-
landslänen*

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Östergötlands
län, Göteborgsre-
gionen och Små-
landslänen*

Motala har inte använts för utveckling utan mer för avveckling. De medvetna satsningarna för att öka den civila andelen av sysselsättningen saknas fortfarande osv. Effekterna av de arbetsmarknadspolitiska satsningarna skulle bli större, om de ingick i en målmedveten politik för att öka sysselsättningen. Nu är regeringens politik snarast den motsatta.

De siffror över det stora antalet kvinnor och ungdom bland de arbetslösa som redovisats kan heller inte ses avskilt från åtstramningspolitiken mot kommuner och landsting. Denna politik kommer att leda till ökad arbetslöshet, särskilt bland kvinnorna och ungdomen. I sin förlängning leder den också till ökad arbetslöshet inom byggnadsverksamhet och industri.

Arbetsmarknadsministern talar om vad som satsats på arbetsmarknadspolitiska åtgärder "trots ett mycket ansträngt budgetläge", som han uttrycker det. Detta sätt att se frågan är ganska avslöjande. Att öka sysselsättningen och bekämpa arbetslösheten måste ju vara av mycket stor betydelse för att man på sikt skall kunna komma till rätta även med statens budgetproblem, men det vill regeringen inte insc. Därför blir också satsningarna halvhjärtade och föga målmedvetna.

Av arbetsmarknadsministerns redogörelse över vad som gjorts för Östergötlands vidkommande får man väl dra slutsatsen att detta är vad han anser möjligt och nödvändigt att göra. Det gör det befogat att upprepa frågan om vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att möta den allvarliga arbetslöshetssituationen i Östergötland. Det är nämligen klart att vad som hittills har gjorts – och som arbetsmarknadsministern redovisat – inte har lett till att arbetslösheten minskat. Tvärtom fortsätter den att öka. Då kvarstår behovet av ytterligare åtgärder, men därom har arbetsmarknadsministern inte sagt något.

Vad skall hända innan regeringen är beredd att vidta särskilda åtgärder?

Är arbetsmarknadsministerns svar här i dag det enda han har att säga till de arbetslösa i Östergötland efter sitt besök i länet? Är detta allt vad regeringen förmår eller vill göra?

Det är i så fall inte märkligt om regeringens passivitet vållar misstro och missnöje bland länets befolkning.

Anf. 56 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka för interpellationssvaret som gäller arbetslösheten i Göteborgsregionen och som jag får ta emot på grund av Alexander Chrisopoulos sjukdom.

Till det kommersiella skräp som den borgerliga kulturen under tidernas lopp har överöst detta land med hör bl. a. en gammal schlager om Stockholm som Nordens Venedig. Om man nu plockar bort hela denna glättade fasad som vidlåder den typen av ytliga kulturyttringar av det förfallna borgerliga samhället skulle man kunna använda symboliken på ett annat sätt om en annan stad, nämligen om Göteborg, ty det finns i symbolisk mening en likhet mellan detta Göteborg och detta vår tids Venedig. För Göteborg gäller det att staden sjunker. Den sjunker ner i en industriell och social misär. Dess

industritradition föröds, och många av dess människor sjunker också under trycket av bekymren och meningslösheten i det ingenmansland som utslagning och arbetslöshet försänker dem i. Det finns i dag både i länet och i tätorten Göteborgs A-region i januari ca nio sökande för varje kvarstående ledig plats.

Det är ingen tillfällighet att Göteborg och min hemstad Malmö liknar varandra i dessa avseenden. De är också besläktade när det gäller mycket av industristrukturen. De är besläktade när det gäller deras tidigare roll som spjutspetsar i den industriella utvecklingen i landet som i viss mån kunnat kompensera de depressiva tendenserna i andra sämre ställda regioner. Men denna deras roll har nu upphört och den har på ett drastiskt sätt under mycket kort tid vänts i sin totala motsats. Man ser detta i dessa städer, man ser det i Malmö och Göteborg, man ser det i människornas ansikten, man ser det på gatorna och i bostadsområdena.

Vad gör då regeringen åt detta? Ja, särdeles mycket annat än att bara titta på gör den trots allt inte. Om vi nu utgår ifrån arbetsmarknadsministerns svar på Alexander Chrisopoulos interpellation om arbetslösheten i Göteborg skall vi finna att svarets innehåll är magert, ringa och sammanhangslöst. Arbetsmarknadsministern uppehåller sig vid ett förhållande som han beskriver som att antalet beredskapsarbeten nu skall öka med 50 % för Göteborgs och Bohus län. Det är nu en taktikers historieskrivning, ty det är klart att om man har börjat med att minska och sedan försöker återställa kan man ju påstå att man har ökat.

Jag tycker inte heller att Ingemar Eliasson är ärlig, helt enkelt, när han beskriver situationen allmänt och regeringens politik med anledning därav när det gäller sysselsättningen i Göteborg.

Först och främst bör man då veta att av dessa 50 % försvinner 15 % på grund av kostnadsökningar förorsakade av inflationen. Vidare bör man veta att Göteborgs kommun under 1983 på grund av andra åtgärder som regeringen vidtar kommer att mista 150 milj. kr. som kunde ha använts för ett sysselsättningspolitiskt kommunalt program t. ex. av den typ och med den inriktning som kommunfullmäktigegruppen från vpk i Göteborg har föreslagit.

Av dagens aktuella datalista från länsarbetsnämnderna – som jag har här i handen – kan bl. a. utläsas att man under januari har haft 250 nyplaceringar i beredskapsarbeten i Göteborgs kommun och något över 300 totalt i Göteborgs och Bohus län.

Om man gör en grov prognos på basis av detta och tar hänsyn till den begränsade tid som ett beredskapsarbete varar, skulle man kunna säga att de åtgärder som regeringen och Ingemar Eliasson här åberopar är av den dimensionen att 90 % av de arbetslösa i Göteborgsregionen inte kommer att beröras. Man frågar sig: Var är proportionerna?

Kalkyler, som gjorts kommunalt i Göteborg och som kan bekräftas av var och en som vet hur industristrukturen är och vad som kan väntas de närmaste åren, ger vid handen att inom kort bortåt 40 000 människor kommer att stå utanför normala sociala sammanhang, utan hopp om att få en placering i ett

*Om arbetslösheten
i Östergötlands
län, Göteborgsre-
gionen och Små-
landslänen*

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Östergötlands
län, Göteborgsre-
gionen och Små-
landslänen*

något så när stabilt arbete. Så många människor kommer så att säga att flyta mellan perioder av sysselsättning i beredskapsarbete, allt längre och svåröverkomligare arbetslöshetsperioder, tillfällig utbildning och liknande. De kommer att få den sociala basen för sin tillvaro mer eller mindre uppriven.

Det betyder att man inriktar sig på att man i en av Sveriges ledande industristäder och dess klart ledande exportstad skall ha det som ett kroniskt tillstånd att ca 15 % av befolkningen på detta sätt skall tvingas föra en abnorm tillvaro, allt för den stora hedern att de skall stå till tjänst som arbetskraftsreserv – tänkbar arbetskraftsreserv skulle man kanske säga – åt en exportindustri om vars framtid regeringen vet precis lika litet som den vet om allting annat.

Nu talar arbetsmarknadsministern på ett diffust sätt om det enda hoppet att arbetsmarknadspolitiken skall försöka hålla saker och ting något så när uppe, i väntan på att expansiva industribranscher skall ta fart och kunna erbjuda ökad sysselsättning. Vad är nu detta för luftiga utopier?

För det första är det ju så att regeringen inte på något sätt tillskapar expansiva industribranscher, t. ex. via en satsning på den statliga industrin. För det andra håller man tillbaka den offentliga sektorn, och det kommer att gälla i hög grad i Göteborg, som drabbas av de kommunala förlusterna jag tidigare nämnde, denna offentliga sektor som ändå utgör en mycket viktig marknad när det gäller efterfrågan på många av den privata industrins produkter.

Dessutom förfaller möjligheterna för en expanderande framtida industri att ta i anspråk de mänskliga resurser som nu finns och som inte används. Människorna är ju inte desamma när de har fått gå tre, fyra, fem år eller fler i denna karusell. Det vet vi av tidigare erfarenheter och av erfarenheter från Storbritannien och från kontinenten. Nu finns människorna där. Det är nu de skall in i arbete, eftersom de går förlorade om man dröjer.

Nåväl, vad skulle då vara en bättre lösning? På den punkten stöter vi på regeringens och arbetsmarknadsministerns ständigt upprepade påstående, som har förekommit här i debatten i dag, nämligen att man kan inte öka utgifterna för kortsiktiga arbetsmarknadspolitiska åtgärder, för då ökar budgetunderskottet. Det är ansvarslost, heter det. Man kan inte heller, säger Ingemar Eliasson, försöka kompensera det genom att ta in mer medel i skatter för att få större resurser för arbetsmarknadspolitiken. Låt oss granska de påståendena nationalekonomiskt.

Budgetunderskottet är ju väsentligen en produkt av konjunktur nedgången. Denna är så att säga den underliggande huvudfaktorn. Om man i ett sådant läge möter detta genom att försöka dämpa de offentliga utgifterna och hålla tillbaka dem, kan ju detta bara ytterligare hålla tillbaka efterfrågan och därmed via den allmänna marknaden, via de allmänna ekonomiska mekanismerna, leda till ett ännu större budgetunderskott. Det är en politik som leder till ett sådant ännu större budgetunderskott – vi kan helt riktigt konstatera att budgetunderskottet har växt för varje år.

Sedan säger Ingemar Eliasson att om man försöker finansiera ökade

satsningar på arbetsmarknadspolitik och näringspolitik med ökade skatter, så skulle det innebära att man bara flyttar efterfrågan – det blir ingen total ökning av efterfrågan. Det måste vara felaktigt. Det är ju väl känt inom konjunkturpolitiken att man den vägen kan öka efterfrågan. Om skatterna drabbar utgifter eller konsumtion som riktar sig till importerade varor och man tar detta via en skatteökning av något slag och för över det till expansiva arbetsskapande åtgärder inom landet, så blir det ändå en ökning av efterfrågan. Detta är ett välkänt fenomen i den klassiska Keynesianska diskussionen. Det måste vara riktigt att göra så.

Speciellt intressant är då ifall man beskattar den del av efterfrågan som inte är efterfrågan av produktiv natur utan en rent spekulativ efterfrågan som bara syftar till att öka efterfrågan på placeringar och realkapital för att flytta finanskapital och på det sättet öka profiterna. Om man drog in en del av detta spekulationskapital som är i cirkulation och som pressar upp inflationen, så skulle därför inte på något sätt efterfrågan på industrins produkter och på tillverkningsprodukter i övrigt minska. Men om man använder denna indragna del av de spekulativa inkomsterna till att öka antalet arbeten, genom arbetsmarknadspolitik och näringspolitik, skulle det också innebära en totalt sett ökad efterfrågan av de slag som skapar en förbättrad sysselsättning. Det är väl också ett välkänt fenomen, som jag tycker att Ingemar Eliasson skall erkänna i den här diskussionen.

Det är dessutom så att man mycket väl kan öka ett budgetunderskott med ytterligare några miljarder, om ökningen i sin helhet läggs på sådant som skapar ökad sysselsättning och därmed också ökade skatteinkomster för stat och kommun. Om denna politik bedrivs med en viss konsekvens och långsiktighet blir följden i nästa omgång en minskning av budgetunderskottet i stället för som nu – med er politik – en ökning, som ni inte kan springa ifrån, hur mycket ni än skär ner, därför att era egna nedskärningar slår undan grunden för den politik ni påstår er vilja föra – de resultat ni påstår er vilja uppnå infinner sig helt enkelt aldrig.

Man kan inte lägga ner hur mycket som helst på kortsiktiga åtgärder, säger Ingemar Eliasson. Nåväl – inte hur mycket som helst, det må medges. Men man kan lägga ner betydligt mer än vad man gör, och detta kommer att få gynnsamma följder budgetpolitiskt och sysselsättningspolitiskt. Vi har t. ex., som jag nämnt, ett program från vpk-gruppen i kommunfullmäktige i Göteborg som i 13 olika investeringsområden, som man satsar på, skulle kunna skapa bortåt 7 000 arbeten. Några avsnitt av det programmet har blivit litet föråldrade på grund av nedgången inom varvsindustrin – det finns inte längre samma möjligheter som tidigare att rehabilitera den. Men säkert är det ändå fråga om minst 5 000 arbeten. Med den politik ni för gentemot kommunerna – en politik som berövar Göteborg 150 milj. kr. 1983 – kommer den typen av ambitioner från kommuners sida att slå slint. Och herr Eliassons partivänner i Göteborg har f. ö. inga som helst sådana ambitioner.

Det skulle finnas möjligheter att i ett långsiktigt rehabiliteringsprogram för den göteborgska industrin ta in långsiktiga planer för upprustning av det svenska transportnätet, som behöver en sådan upprustning och som

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Östergötlands
län, Göteborgsre-
gionen och Små-
landslänen*

därigenom skulle bli effektivare. Detta skulle bl. a. också gynna exportindustrin. Man skulle kunna skapa ett underlag för den typ av industri som redan finns i Göteborg – för varven, för delar av metall-, verkstads- och fordonsindustrin. Jag efterlyser ett sådant program. För ni talar väl ändå med varandra i regeringen. Även om industriministern tillhör ett annat parti, är han väl inte för dagen satt i karantän på grund av sina underliga turer när det gäller Statsföretag.

Avslutningsvis vill jag, herr talman, säga följande. Efter att ha tagit del av de konkreta erfarenheterna av arbetslöshetens Göteborg – lika väl som arbetslöshetens Malmö och Västskåne – och efter att ha hört hur regeringen resonerar, kan jag konstatera att regeringen befinner sig på en helt annan våglängd. Det rör sig om olika saker. Vi har dels detta jättelika problem med denna växande industriella reservarmé och denna industriella och sociala misär, dels något litet som regeringen kallar åtgärder för att bekämpa arbetslösheten och som inte står i den ringaste proportion till den sociala sjukdom som håller på att utvecklas. Jag frågar mig: Varför är det så?

Jag skall avsluta med en mycket cynisk fråga, som den senaste tiden alltmer har trängt sig på var och en som försöker se problemen i ansiktet någorlunda ärligt. Har herr Gyllenhammars inträde i folkpartiets partistyrelse och de nya signalerna i Milton Friedmans anda när det gäller folkpartiets politiska, ideologiska och programmatiska framträdande något samband med den arbetsmarknadspolitik som här redovisas? Är det helt enkelt så, att denna reservarmé skall vara ett inslag i den lönepolitik som ni för på Pehr Gyllenhammars och andras uppdrag?

Anf. 57 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag börjar med att tacka för svaret på min interpellation.

I interpellationsdebatten den 6 november förra året sade arbetsmarknadsministern: "Vi måste i första hand vidta sådana åtgärder som bidrar till att rätta till de långsiktiga balansproblemen i ekonomin." Samma sak upprepas i det nu föreliggande svaret. Skillnaden är att arbetsmarknadsministern nu tycks skönja effekterna, som enligt hans uppfattning kommer i slutet av år 1982 och i början av 1983.

Om detta är ett riktigt antagande återstår att se. Men det är inte bara vpk som tvivlar på att ökad sysselsättning blir resultatet av den förda ekonomiska politiken. Men oavsett detta ökar arbetslösheten för varje dag som går, och situationen blir alltmer akut. Det behövs också snabbt verkande åtgärder.

Om jag håller mig till Smålandslänen, kan jag redovisa att antalet anmälda arbetslösa i januari månad var 12 865 personer. Av dem var uppemot 40 % ungdomar under 24 år och drygt 50 % kvinnor. För kvinnorna ligger säkert siffran åtskilligt högre, eftersom de ofta finner det meningslöst att anmäla sig till arbetsförmedlingen, då de är väl medvetna om att det inte finns några jobb.

Arbetsmarknadsministern säger att arbetslösheten i två av Smålandslänen ligger på en lägre nivå än riksgenomsnittet – bara Kalmar län har en sämre

arbetsmarknad. Börjar inte, arbetsmarknadsministern, argumentet att det är värre på andra håll bli ett ganska utnött argument? Det är ingen tröst för någon arbetslös. Arbetsmarknadsministern tycks glömma bort att det bakom varje arbetslös i statistiken finns en enskild individ med alla de problem – inte enbart ekonomiska – som arbetslösheten innebär. Om exempelvis utvecklingen av ungdomsarbetslösheten får fortsätta, kan detta leda till en katastrof för hela landet. Och arbetslösheten bland kvinnorna vrider inte bara tiden tillbaka när det gäller kvinnornas likaberättigande på arbetsmarknaden – den sätter hela familjeekonomin ur spel. För även om kvinnornas inkomst är liten på grund av deltidsarbete eller lägre lön, så har den blivit alltmer nödvändig för att familjebudgeten skall gå ihop.

Beträffande de övriga arbetsmarknadspolitiska åtgärder som det hänvisas till, visar siffror från Småland att antalet personer i arbetsmarknadsutbildning har minskat, medan antalet i beredskapsarbete har ökat något.

Den tredje stimulansåtgärden, dvs. statssubventionen med 75 % av lönekostnaden för de arbetsgivare som anställer ungdomar, har hittills inte stimulerat företag i någon större utsträckning. Från Kronobergs län redovisas att efter kontakt med 918 företag ställdes 24 platser till de arbetslösa ungdomarnas förfogande. I Kalmar län gick erbjudandet ut till 500 företag och ledde till att 37 arbetslösa ungdomar under 18 år fick jobb. Länsarbetsdirektören i Kalmar säger uppgivet: Vi har pengar så att vi kan erbjuda ytterligare ett hundratal jobb, men ställer inte företagen upp står vi där med både pengarna och den arbetslösa ungdomen kvar. I vissa fall hade förfrågan inte ens tagits upp och diskuterats, då personalcheferna inte ansåg att det fanns underlag för en diskussion. Och det är klart att om det föreligger varsel från ett företag så diskuteras inte nyanställningar, även om arbetskraften är gratis.

Varselbesked duggar tätt över de anställda i Småland. Totalt varslades i Smålandslänen enbart under december månad ca 2 500 personer. Värst drabbat är Kalmar län, där 2 689 personer – tillsammans med tidigare varsel – berörs av uppsägning, permittering eller förkortad arbetstid. RIFA är det allra senaste exemplet, där man varslar om tredagarsvecka för 550 anställda. Därtill kommer att de få lediga jobb som finns inte kan tillsättas, då det krävs höga kvalifikationer. I Kalmar fanns exempelvis vid årsskiftet 79 lediga jobb, där ingen av de 2 000 som sökte arbete kunde placeras. I Jönköpings län gällde en stor andel av de lediga jobben lärartjänster, som det också krävs särskild utbildning för.

Jag förstår inte riktigt vad arbetsmarknadsministern grundar sina förhoppningar på, om han tror att en ny landshövding, som därtill är moderat, bättre än den föregående skulle kunna bevaka sysselsättningsfrågorna i Kalmarregionen. Jag lyssnade visserligen med särskilt intresse till moderaten Anders Högmark i den allmänpolitiska debatten och hans entusiastiska beskrivning av smålänningarna efter ett besök som han gjort tillsammans med arbetsmarknadsutskottet. Han sade så här: " – – Gnosjö – en av småföretagsamhetens många pärlor i det ljusa och vackra Småland". Annars brukar det ju heta det mörka Småland. Han fortsatta: "För ett utskott som ofta

*Om arbetslösheten
i Östergötlands
län, Göteborgsre-
gionen och Små-
landslänen*

*Om arbetslösheten
i Östergötlands
län, Göteborgsre-
gionen och Små-
landslänen*

gästar län och kommuner med stora sysselsättningsproblem känns det befriande att få uppleva klimatet i västra Småland, där problemen ofta blir det möjliga konst och alltid utgör en utmaning till att finna en enkel lösning.”

Och visst kan detta vara en riktig beskrivning. Smålänningarna är både uppfinningsrika, produktiva, envisa i positiv mening och har inte så stora ekonomiska fordringar. Det ser vi på lönerna, som ligger lägre i Småland än någon annanstans. Men de vill ha jobb. Småland är inte heller isolerat från övriga landet och drabbas som alla andra län av industrins s. k. strukturomvandling. Legotillverkning, som man är mycket beroende av i Småland, flyttas utomlands. Stora såväl utländska som inhemska multinationella företag köper upp de små och medelstora företagen, enbart i syfte att lägga ner för att slippa onödig konkurrens. Namn som Saint Gobain och Swedish Match är väl kända. Munksjö och Oskarshamns varv är andra aktuella företeelser, med flera olika bolagsformer och företag där de anställda är helt utlämnade, då besluten fattas över deras huvuden. Spekulation, utpressning och fiffel av olika slag finns med i bilden. Företagsägarna håller sig oftast skadeslösa – de som drabbas är de anställda. Optimismen i fråga om Munksjö, som arbetsmarknadsministern talade om, är en optimism med reservation. Men så länge som förhandlingar pågår finns det ändå en viss optimism kvar.

Vad jag vill säga är att det hittills aldrig har hänt att moderaterna – som kallar alla liknande affärstransaktioner för ”konkurrensfrihet” – har tagit ställning för arbetstagarna, i varje fall inte i vårt land. Så landshövding Krönmark inger inga förhoppningar för de anställda.

Men smålänningarna ger sig sagt inte. De aktiverar sig och letar efter lösningar, när företagen lägger ned. Ett exempel är arbetet med den s. k. Inlandsovalen, som geografiskt täcker sju kommuner och som näringspolitiskt handlar om att rädda jobben och utveckla de industrigrenar som finns inom ovalen. Här finns många förslag att ta vara på. Bättre kommunikationer är ett sådant. Kommunikationerna är livsviktiga för Småland, för utan fungerande kommunikationer har småindustrin ingen framtid. Flera motioner om järnvägarna i Småland har också väckts till årets riksdag, vilket borde leda till ett för smålänningarna positivt beslut.

Vpk har på nytt följt upp arbetet med Inlandsovalen i en motion till årets riksdag, där en rad konkreta förslag om sysselsättningsskapande åtgärder framställs. Jag skall inte närmare gå in på dessa konkreta förslag, då arbetsmarknadsministern aviserar en proposition med regeringens samlade småföretagspolitik. Men i Inlandsovalen finns projekt, värda att ta vara på.

Till Smålandsproblemen hör också glasbruken, som har diskuterats många gånger. Där finns redan ett riksdagsbeslut från 1979 om oförändrad verksamhet. Även inom glasbruken finns i dag en stor oro för den strukturomvandling som innebär nedläggning och minskning av arbetstillfällena. Genom en övergång till industritillverkat glas utarmas yrkeskunnigheten på detta område. I dag råder den paradoxala situationen att det trots

nedläggningar råder brist på yrkeskunnigt folk. Glassliparnas medelålder närmar sig pensionsåldern. Blåstrare, målare och etsare håller helt på att försvinna. Måste det inte här ske en vändning tillbaka? Det är ju med det konstnärliga, hantverksmässiga och högförädlade glaset som Sverige är konkurrenskraftigt. Men då måste yrkeskunnigheten bevaras, och det kan bara göras genom att antalet sysselsatta upprätthålls. Hur har den frågan handlagts av regeringen? Kan man vänta sig en lösning av den i den proposition som kommer så småningom?

Arbetsmarknadsministern säger vidare att både Kronobergs län och Kalmar län har fått del av den tidigareläggning av byggen som har skett, och det är väl bra. Just på byggsidan finns nämligen stora brister i samhället, vilket i debatten redan har påpekats av flera talare. I en konjunkturnedgång borde tidigareläggning av byggen utnyttjas i sysselsättningsskapande syfte i större omfattning än vad som görs.

De stigande arbetslöshetssiffrorna måste tas på allvar, och de åtgärder som arbetsmarknadsministern har redovisat i sitt svar är otillräckliga för att tillfredsställa eller lugna de arbetslösa eller arbetslöshetshotade i Smålandslänen. Min förhoppning är att alla de förslag till åtgärder som framförts i denna långa debatt skall seriöst prövas av arbetsmarknadsdepartementet och regeringen och att regeringen snart kommer tillbaka med förslag till riksdagen, vilka kan leda till konkreta åtgärder för att minska arbetslösheten.

Anf. 58 Arbetsmarknadsministern INGEMAR ELIASSON:

Herr talman! Nils Berndtson behandlar i sin interpellation problemen på Östergötlands arbetsmarknad. Jag har i mitt svar till Nils Berndtson räknat upp en lång rad åtgärder som har vidtagits av regeringen för att skapa sysselsättning i Östergötland, och jag skall inte upprepa dem. Nils Berndtson citerade en del av mitt svar, där jag sade att åtgärderna har vidtagits trots det ansträngda budgetläget, och han menar att detta är en avslöjande formulering. Jag kan hålla med Nils Berndtson om det. Det avslöjar nämligen att regeringen prioriterar kampen mot arbetslösheten, vilket innebär att utgifter för andra angelägna saker får stå tillbaka för att resurser skall finnas för att bekämpa arbetslösheten.

Den ekonomiska politiken och arbetsmarknadspolitiken börjar också ge effekt på arbetsmarknaden i Östergötland. De lediga platserna har mer än fördubblats från december till januari. De nyanmälda har nästan fördubblats. Varslen om uppsägningar minskar. 500 platser för ungdomar kommer till. Saab-Scania rekryterar under första halvåret i år 1 500 från hela landet, däribland 250 ungdomar. Det är inte tillräckligt för att råda bot på problemen, men det visar att saker och ting börjar gå i rätt riktning.

Nils Berndtson refererar till det besök jag gjorde i Östergötland nyligen. Ett av de bestående intrycken från det besöket är hur angeläget det är att riksdagen kommer fram till ett positivt beslut i flygplansfrågan. Det betyder mycket för arbetsmarknaden i Linköping och på många andra håll, och det ger bieffekter runt om i det svenska näringslivet.

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Östergötlands
län, Göteborgsre-
gionen och Små-
landslänen*

Jörn Svensson, som tar upp arbetsmarknaden i Göteborgs och Bohus län, är i vanlig ordning vältalig och nästan poetisk i sin framställning. Jag håller med Jörn Svensson om att Göteborg har genomgått en väldigt svår och lång strukturomvandling, som säkerligen inte uppmärksammats i den utsträckning som hade varit motiverat. Ofta har man utgått ifrån att arbetsmarknaden i storstadsområdena är god. Men sanningen är att Göteborg under ytan haft mycket stora påfrestningar.

Jörn Svensson vet mycket väl att det just är omtanken om de enskilda människornas kompetens och yrkesskicklighet som har lett fram till besluten om de mycket omfattande stöden till varvsindustrin. Miljardsatsningarna har varit så många och så omfattande att man i andra delar av landet sett med ovilja på att så stora satsningar gjorts där. Vi kan ha olika meningar om ifall de beslut som fattats i varje stycke varit de rätta, när man nu ser det i backspeglarna. Men sanningen är ändå att varven nu börjar finna nya marknader, som man baserar på den kunnskap och den kompetens som byggts upp vid dessa industrier.

Sanningen om arbetsmarknaden i Göteborg är också den att bilindustrin har hävdats sig mycket bra i den internationella konkurrensen. Det gäller båda våra två stora bilindustrier att de jämfört med jättarna på världsmarknaden har klarat sig bra och får sägas höra till framtidsindustrierna.

Vi kan i tidningarna i dag läsa att Volvo under förra året anställde 700 ungdomar under 20 år, vilka därefter i huvudsak fått varaktig sysselsättning och att man i år anvisar 150 ungdomar yrkesintroduktion med inriktningen att så långt det är möjligt ge dem varaktiga arbeten.

Vi har också anledning att uppmärksamma det arbete som kommunen i Göteborg utfört för att hjälpa ungdomarna. Det visar att det krävs en bra organisation på det kommunala planet för att klara sysselsättningsproblemet – ett gott samarbete mellan skola, arbetsförmedling, företag och fackliga organisationer.

Jörn Svensson tar också upp en del resonemang av nationalekonomisk karaktär. Jag är inte riktigt säker på att jag förstod Jörn Svenssons utläggning. Han påstår att den klassiska Keynesianska teorin innebar att man kunde skattesubventionera det som i dag importeras för att få en inhemsk produktion. Jag vet inte hur väl det stämmer. Keynes baserade sina tankar på frihandel, och det där liknar någonting annat.

Men det är ju så att Sveriges ekonomi i sann Keynesiansk anda expanderar genom att budgeten underbalanseras. Det är svårt att tänka sig en mer expansiv ekonomisk politik därvidlag än det budgetunderskott som vi nu dras med. Om man i stället flyttar över pengar från spekulationsaffärer till produktiva investeringar, så skapar man därmed sysselsättning, säger Jörn Svensson. Jag håller med honom om det. Och jag tycker att vi skall göra allt som går att göra på den kanten. För att klara av det måste vi få ned inflationstakten. Vi måste ha ett lägre ränteläge som gör fler investeringar produktiva. Vi kan t. ex. stimulera ägandet av aktier. Pengar flyttas över från improduktiva investeringar, och därmed ställs riskvilligt kapital till näringslivets förfogande.

Herr talman! När det gäller Karin Nordlanders synpunkter på den småländska arbetsmarknaden har jag inte så mycket att tillägga. Jag vill bara notera att tillverkningsindustrin i Jönköpings län nu ser en del möjligheter på exportsidan – som refereras i länsarbetsnämndens rapport – tack vare den devalvering som regeringen har genomfört. Det betyder att vi med den redan har räddat en hel del jobb och därmed kan skapa nya.

Jag delar Karin Nordlanders mening när det gäller glasindustrin, att det framför allt är det manuella, konstnärsbetonade hantverket som kan ge överlevnadsmöjligheter och att det är en bransch som vi skall slå vakt om.

Får jag till slut, herr talman – sedan vi nu har diskuterat i mer än sex timmar – för min del avrunda debatten med att konstatera att här har presenterats många sanningar men också en hel del överdrifter. Vi struntar i de arbetslösa, har någon sagt. Vi bedriver en cynisk politik på uppdrag av namngivna eller anonyma storföretagare, har någon annan sagt. Vi gillar att bedriva en arbetslöshetsskapande politik, sade ytterligare någon. De här påståendena menar jag faller på sin egen orimlighet. Det är av omsorg om de arbetslösa samt för att värna den fulla sysselsättningen som jag har avvisat vpk:s politik i de delar den vilar på en kommunistisk ideologi. Vi har byggt vår välfärd på marknadsekonomi och frihandel. Vi har nått resultat i vårt land. Vi har nått en högre levnadsstandard än man har gjort i kanske något annat land. Vi har hävdat den fulla sysselsättningen. Och vi har i ett läge, svårare än någonsin, klarat att hålla tillbaka arbetslösheten bättre än något annat land. Bara om vi håller fast vid denna fria ekonomiska politik, marknadsekonomi och frihandel och avvisar en kommunistisk planekonomi kan vi ställa i utsikt varaktig och trygg sysselsättning för landets medborgare.

Anf. 59 NILS BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Vad som var avslöjande i arbetsmarknadsministrernas sätt att se på frågan om en satsning på arbetsmarknadspolitiska åtgärder och budgetunderskott var att han och regeringen vägrar att inse det naturliga sambandet, att en ordentlig satsning på att bekämpa arbetslösheten också är ett sätt att komma till rätta med budgetproblemen – det var det jag sade.

Arbetsmarknadsministern erinrade om att han räknat upp åtgärder som har vidtagits i Östergötland. Men poängen är att dessa åtgärder har varit och fortfarande är otillräckliga. Det behövs ytterligare insatser för att vi skall kunna bekämpa arbetslösheten. Allt som skenbart kan verka vara ljuspunkter i detta läge är ju inte tecken på verklig förbättring. Det är exempelvis så att ökningen av antalet arbetslösa något har bromsats upp. Det beror på att ännu fler i dag är föremål för olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder – men ändå står de utanför den reguljära arbetsmarknaden. Att kvinnornas andel något har minskat beror på att arbetslösheten har ökat bland männen, medan det faktum att ungdomens andel också något har minskat beror på – utöver vissa speciella satsningar – en ökad arbetslöshet i andra åldersgrupper.

Så jag tror, Ingemar Eliasson, att studerar man länsarbetsnämndens sifferredovisningar grundligt, måste nog slutsatsen ändå bli den som jag har

Måndagen den
15 februari 1982

*Om arbetslösheten
i Östergötlands
län, Göteborgsre-
gionen och Små-
landslänen*

sagt, nämligen att läget är mycket allvarligt. Att faktiska försämringar i vissa avseenden har inträtt kommer man inte ifrån.

Sedan har tydligen arbetsmarknadsministern en förhoppning om att flygplansfrågan skall lösa vissa sysselsättningsproblem. Men, Ingemar Eliasson, kvar står ju det grundläggande problemet med denna alltför starka militära dominans över sysselsättningen i Östergötland, och framför allt i Linköping. Kvar står att det behövs civila alternativ. Men där har icke regeringen medverkat till en satsning som skulle göra att man kom ifrån den situation som i dag råder: att tusentals anställda blir helt beroende av fortsatt miljardrullning till militära ändamål.

Jag vidhåller min tidigare framförda uppfattning, att regeringens egen politik har förvärrat arbetslöshetssituationen – det gäller generellt, men det gäller också i hög grad situationen i Östergötland.

Anf. 60 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Får den liberala arbetsmarknadsministern hålla på litet grand till, så är det inte bara kommunisterna som räknas till den kommunistiska ideologin utan även gamle John Maynard Keynes och Ernst Wigforss. Vi tackar för sällskapet, men vad blir det egentligen kvar åt er?

Först ett litet missförstånd. Jag har inte alls talat om någon skattesubventionering av importen, utan jag har sagt så här: Om man via skattesystemet drar in en del av efterfrågan och i stället satsar detta på sysselsättningsskapande åtgärder, i andra ändan så att säga, och i den mån denna indragning drabbar den del av efterfrågan som annars skulle ha vänt sig mot importen, blir det alltså ett tillskott till den totala efterfrågan inom landet. Det bör det rimligtvis bli. Detta var mitt resonemang.

Så till frågan om budgetunderskottet och dess expansiva effekter. Också där förvånar det mig litet grand att arbetsmarknadsministern inte har följt den aktuella diskussionen här i landet och ute i Europa. Man har ju nu upptäckt att det finns något som heter depressiva budgetunderskott. Det är inte alla typer av budgetunderskott som har en expansiv effekt, utan det finns de som har den rakt motsatta effekten. Det är på detta mitt resonemang i en annan punkt i mitt inledande anförande vilar.

Låt oss anta att vi har ett budgetunderskott som till mycket stor del består av statsskuldräntor och att dessa dels till en mindre del går utomlands, dels till en större del går till finansinstitut och långgivare inom landet – under den förutsättningen att finanskapitalet icke finner produktiva användningsområden utan används spekulativt. Och om man då drar in en del av spekulationsvinsterna – så att säga tar tillbaka en del av det som man tvingas betala till långgivarna och använder detta för arbetsskapande åtgärder – skulle denna överflyttning, precis som i det första fallet jag nämnde, betyda en ökning av den totala efterfrågan. Då skulle man kunna förvandla en del av det depressiva budgetunderskottet till ett expansivt budgetunderskott.

Men det vill ni naturligtvis inte, för det är en omfördelningspolitik som helt strider mot den liberala filosofin, som rättare sagt har blivit alltmer konservativ, alltmer klassiskt liberal och allt mindre socialliberal.

Jag är också förvånad över en annan ideologisk vändning – eftersom arbetsmarknadsministern nu själv så gärna vill diskutera ideologi här – och över att den kommer från det håll som den kommer ifrån. Det var den senaste referensen till rustningsutgifterna. Jag har faktiskt inte som *filosofi* tidigare sett påståendet att rustningsutgifterna skulle ha en gynnsam effekt annat än hos ekonomer i 1930-talets Tyskland – med undantag naturligtvis för Förenta staterna, där det militärindustriella komplexet över huvud taget uppehåller hela ekonomin, som skulle rasa i en mycket djup depression om inte detta fanns. Det var något oväntat att finna denna samstämmighet när det gäller en liberal minister. Mot den ökade efterfrågan som kommer sig av satsningar på rustningsindustrin svarar nämligen inte någon produktion som möter denna efterfrågan. Det är ju ekonomiskt och funktionellt sett helt improduktiva och meningslösa saker som man då producerar. Följden måste bli en påspändning av inflationen.

Resultatet är en minskning av löntagarnas samlade köpkraft. Resultatet är ökade kostnader via denna inflation för den övriga delen av industrin. Detta måste i sista hand leda till en förlust av en sysselsättning som annars skulle ha funnits inom den civila sektorn. Såvitt jag vet är det numera "allmängods" i analytiskt-ekonomiska kretsar att rustningsutgifter i sista hand aldrig är någonting som ökar välståndet eller sysselsättningen.

Så klagar arbetsmarknadsministern slutligen på att han blir anklagad för en cynisk politik, för att vilja främja ett vidmakthållande av en industriell reservarmé av arbetslösa. Låt mig allra sist säga att jag inte tycker att detta, i den mån arbetsmarknadsministern klagat över det, är särskilt rimligt, för han får faktiskt skylla sig själv.

Vad är den reella effekten av en arbetsmarknadspolitik som inte står på något sätt i proportion till behovet? Den reella effekten av en växande industriell reservarmé inom det ekonomiska systemet är en belastning för den fackliga rörelsen vid löneförhandlingarna. Den kan ha medverkat till de senaste årens kraftiga reallönesänkningar. Den har hjälpt några av de stora exportindustrierna att plocka de personer som de vill ha och lämna utanför grindarna dem som de inte vill ha. Det är alltså en klasspolitisk åtgärd som missgynnar arbetarklassen, löntagarna, och som gynnar kapitalet, men som därför att den missgynnar majoriteten av landets befolkning också missgynnar nationen.

Anf. 61 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag skall avstå från debatt om tillverkningsindustrin i Småland vid detta tillfälle, för en förlängd debatt drabbar de anställda i det här huset. Men jag vill återupprepa till arbetsmarknadsministern att ta vara på de konkreta förslag som har lagts fram från olika håll i landet och som kan skapa sysselsättning.

Anf. 62 CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Som talesman för vänsterpartiet kommunisternas riksdagsgrupp vill jag läsa upp följande skrivelse till riksdagen:

*Om arbetslösheten
i Östergötlands
län, Göteborgsre-
gionen och Små-
landslänen*

*Yrkande om miss-
troendeförklaring*

Måndagen den
15 februari 1982

Yrkande om misstroendeförklaring

”Arbetslösheten är nu den största under efterkrigstiden. Vänsterpartiet kommunisterna har i ett antal interpellationer efterlyst regeringsinitiativ för att bekämpa arbetslösheten i olika län och regioner. Vi tvingas konstatera att regeringen saknar en aktiv arbetsskapande och arbetslöshetsbekämpande politik. Regeringen vägrar att angripa vår tids största problem. Den för tvärtom en politik som medvetet går ut på att upprätthålla en reservarmé av arbetslösa.

Detta är socialt oacceptabelt och oansvarigt mot landets ekonomiska framtid. Riksdagen bör därför uttala sitt misstroende mot regeringen.

På vänsterpartiet kommunisternas riksdagsgrupps vägnar yrkar jag att riksdagen förklarar att statsminister Thorbjörn Fälldin inte har riksdagens förtroende.”

Anf. 63 TALMANNEN:

Under kammarens sammanträde har Carl-Henrik Hermansson väckt yrkande om misstroendeförklaring mot statsministern Thorbjörn Fälldin. Yrkandet har biträttats av Lars Werner, Eivor Marklund, Bertil Måbrink, Nils Berndtson, Eva Hjelmström, John Andersson, Raul Blücher, Alexander Chrisopoulos, Tore Claeson, Tommy Franzén, Lars-Ove Hagberg, Sven Henricsson, Per Israelsson, Marie-Ann Johansson, Inga Lantz, Karin Nordlander, Hans Petersson i Hallstahammar, Jörn Svensson och Oswald Söderqvist.

I regeringsformens 12 kap. 4 § sägs att yrkande om misstroendeförklaring upptages till prövning endast om det väcks av minst en tiondel av riksdagens ledamöter, dvs. 35. Antalet ledamöter som förenat sig om detta yrkande är 20 och understiger sålunda det antal som angivits i regeringsformens 12 kap. 4 § som förutsättning för ärendets prövning. Med hänsyn härtill kan alltså yrkandet om misstroendeförklaring inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1981/82:104 Mottagande av visst testamentariskt förordnande till förmån för staten

6 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1981/82:2156 av *Lennart Andersson m. fl.*

1981/82:2157 av *Joakim Ollén* och förste vice talmannen *Ingegerd Troedsson*

Låneförbudet i aktiebolagslagen (1975:1385) (prop. 1981/82:95)

1981/82:2158 av *Erik Wärnberg m. fl.*

Förslag till lag om preskription av skattefordringar m. m. (prop. 1981/82:96)

7 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 12 februari

1981/82:146 av Lars-Ingvar Sörenson (s) till jordbruksministern om luft- och vattenföroreningarna i Stenungsundsområdet:

I en lägesrapport, Miljöskyddsfrågor vid petrokemisk industri och raffinaderier i Göteborgs och Bohus län, framställd av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län 1977, riktades kritik mot den samlade hanteringen av farliga ämnen vid de processtekniska industrierna i Stenungsund. Man får, säger rapporten, "en mycket ofullständig bild av utsläpp och effekter på grund av parametrarnas och mätningarnas trubbighet och brister". Om man vill kan man utläsa ett understatement. Länsstyrelsens naturvårdsenhet och hälsovårdsnämnden i kommunen hade då bakom sig ett intensivt och aktivt arbete i försöken att komma till rätta med problemen i Stenungsund – dock utan nämnvärd respons från de berörda företagen i regionen. Redan under 1976 hade man tagit initiativ till skärpta omgivningskontroller och aktivare mätningar utan att nå nämnvärda resultat, trots att gjorda undersökningar visade att hundratals olika ämnen släpptes ut i mark, luft och vatten i en omfattning som i flera fall tiofalt översteg de värden företagen beviljats koncessioner på.

Mätningar i havsvatten utanför Stenungsund med dess koncentrationer av petrokemisk industri visade då att

fiskägg upphör att utvecklas,

phytonplanktonproduktion under vissa betingelser kan minska,

begränsningar av benthiska organismer och zooplankton förekommer,

musslor och ostron m. fl. ackumulerar snabbt cykliska komponenter,

mutations- och cancereffekter kan förväntas efter långtidsexponering.

Rapporten noterar bland farliga ämnen med cancerogen och mutagen effekt i Stenungsund epiklorhydrin, vinylklorid, etenoxid, butadien, eten, toluen, styren, 1,2-diklorethan och diklormetan. Därtill kommer hundratals farliga ämnen inom området aromatiska och alifatiska kolväten, som behöver studeras med hjälp av nya metoder, t. ex. Ames test.

Rapporten antyder också att det inom koncentrationen av petrokemisk industri i Stenungsund finns kunskaper om den egna hanteringen av farligheter, som vida överstiger länsenhetens kunskaper och resurser för att inhämta sådana, men någon översiktlig lägeskontroll har inte etablerats i samverkan mellan de berörda företagen. Det påvisades också med hjälp av nya rön att s. k. nollrisksäkerhet knappast går att nå ens vid mycket låga koncentrationer därest levande organismer utsätts för långtidsexponering. Särskild uppmärksamhet ägnar rapporten till sist åt den växande mängden av diffusa och oidentifierade utsläpp i luftrummet ovan och kring Stenungsund.

Nr 80

Måndagen den
15 februari 1982

Meddelande om
interpellation

Med den kunskap länsstyrelsen nått genom sitt eget material, framlagt i den berörda rapporten, insåg man att man kommit att överskrida sin egen kompetens. De åtgärder som nu behövde vidtas saknade man helt enkelt resurser för att genomföra på den ifrågavarande nivån. Därför begärde man regeringens hjälp i syfte att driva fram en samlad undersökning och omgivningskontroll i Stenungsundsområdet. Interpellation framställdes också i riksdagen sedan rapporten blivit tillgänglig, varvid jordbruksministern i den följande kammardebatten visade ett seriöst intresse för frågan. Man förväntade sig nu en snabb och kraftfull insats från den statliga myndighetens sida. Av detta skäl eller kanske av ointresse drevs nu de etablerade omgivningskontrollerna mycket förstrött och kraftlöst. Inga egna initiativ togs från de berörda industriernas sida i avvaktan på jordbruksministerns ingripande. Först efter flera år, eller i början av 1981, skärptes kontrollen något, men den skedde inte med särskilt förfinade parametrar eller andra instrument och genomfördes främst på bara ett par områden – eten och vinylklorid. Allt gick i stå i avvaktan på regeringens initiativ, och utsläppen i omgivningen skedde i stor omfattning relativt okontrollerat.

Ingenting hördes heller från jordbruksministern mellan 1978 och hösten 1981, då denne vid ett besök i Stenungsund lovade att ett projekt snabbt skulle sättas i gång för att trygga en fortlöpande omgivningskontroll på en mer förfinad nivå. Nu har hösten 1981 förflutit, liksom större delen av vintern, men det enda som hänt är att också den blygsamma omgivningskontroll som kom i gång under våren 1981 lagts ned sedan jordbruksministern aviserade det mer omfattande projektet. Under snart ett halvår, sedan den 18 september då jordbruksministern besökte Stenungsund, har utsläppen i omgivningen kunnat ske fritt och egentligen utan någon existerande omgivningskontroll!

De skäl man förebär för att inte driva redan etablerade kontroller vidare är desamma som de med vilka man avfärdar uppföljning av nya initiativ, såsom fallet varit med exempelvis en påbörjad undersökning av vattenrecipienten i området. För första gången har man där påbörjat en studie vid vilken man funnit allvarligt förhöjda halter av specifika och dokumenterat miljöfarliga substanser som bevisligen finns i petrokemins utsläpp. Förhöjningarna kan uppgå till 20 gånger dem som återfinns i "rena" områden, vilket tyder på en kontinuerlig tillförsel, då det är fråga om substanser som bryts ned i levande organismer på relativt kort tid, jämfört med vad som är fallet i fråga om t. ex. DDT och PCB. Också denna undersökning har nu avbrutits i avvaktan på jordbruksministerns initiativ.

Mina frågor till jordbruksministern är:

Känner jordbruksministern till att den omgivningskontroll som etablerades genom länsstyrelsens initiativ 1977 gradvis trappats ned i avvaktan på regeringens initiativ och nu sedan hösten 1981 helt nedlagts?

Känner jordbruksministern till att merparten av de mätningar som gjorts av luftföreningarna i regionen är mer eller mindre värdelösa, trots att landets främsta luftvårdskonsult, IVL, är inblandad och att detta pågått sedan 1977?

Vet jordbruksministern att uppföljningen av det lovande projektet Bioackumulerande substanser i organismer t. v. nedlagts på grund av industrins vägran att medverka under hänvisning till att "en statlig utredning snart ändå måste inordna även dylika projekt i sitt material"?

Nr 80

Måndagen den
15 februari 1982

Känner jordbruksministern till att ett unikt tillfälle att mäta de förhållanden, som uppstått under den gångna vintern genom de atmosfäriska störningarna och därav betingade ökade koncentrationerna av utsläpp från Ruhr och England över vårt lands västkust plus utsläppen i Stenungsund, gått förlorat genom långhalningen av förväntade åtgärder?

*Meddelande om
fråga*

Är jordbruksministern nu beredd att snabbt låta de utlovade undersökningarna i Stenungsundsregionen starta?

8 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 12 februari

1981/82:265 av *Anna-Greta Leijon* (s) till statsministern om åtgärder för att minska arbetslösheten:

Arbetslösheten i Sverige omfattar nu över 150 000 personer. Sysselsättningen sviktar. Antalet sysselsatta inom industrin har nu gått ner under 1 miljon.

Jag vill därför fråga statsminister Fälldin:

På vad sätt ämnar regeringen ändra sin politik för att minska arbetslösheten?

9 § Kammaren åtskildes kl. 18.06.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert